

Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsä- kokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma 2011–2020

Översättning: Cajsa Rudbacka-Lax

Kansikuva: Mari Laukkanen

ISO 14001

© Metsähallitus, Vantaa 2017

ISSN-L 1796-2943

ISSN (verkkojulkaisu) 1796-2943

ISBN 978-952-295-207-3 (verkkojulkaisu)

Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma 2011–2020

KUVAILELEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	27.11.2017
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	1.2.2017
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	3385/623/2009
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	luonnonsuojelualue, rantojensuojeluohjelma, soidensuojeluohjelma, Natura 2000 -ohjelma		
ALUEEN NIMI	Punkaharju, Puruvesi		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	Puruveden valkoselkätikkametsät (FI 0500154), Vilkonsuo (FI 0500169), Punkaharju (FI 0500019), Puruvesi (FI 0500035)		
ALUEYKSIKKÖ	Etelä-Suomen luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Metsähallitus		
JULKAISUN NIMI	Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma 2011–2020		
TIIVISTELMÄ	<p>Tämä hoito- ja käyttösuunnitelma on laadittu neljän Natura 2000 -alueen – Punkaharjun, Puruveden, Vilkonsuon ja Puruveden valkoselkätikkametsien – muodostamalle kokonaisuudelle. Suunnittelualue sijaitsee pääosin Etelä-Savossa, Punkaharjun ja Kerimäen kunnissa. Puruveden Natura-alue ulottuu vesialueiden osalta myös Pohjois-Karjalan maakuntaan Kesälahden kunnan alueelle. Natura-alueiden yhteispinta-ala on noin 327 km², josta pääosan muodostavat Puruveden Natura-alueeseen kuuluvat yksityis- ja yleisvedet. Suojeluun varattuja valtionmaita suunnittelualueella on noin 7,4 km² ja tutkimusmetsäkäytössä olevia valtion metsiä noin 7,1 km². Merkittävin käyntikohde ja matkailun vetovoimatekijä on Punkaharjun luonnonsuojelualue, valtakunnallisesti tunnettu kansallismaisema. Hytermän museosaari on paikallishistoriallisesti merkittävä kulttuuriperintökohde ja nähtävyys.</p> <p>Tämä suunnitelma on laadittu osallistavaa suunnittelutapaa noudattaen yhteistyössä alueen eri toimijoiden kanssa. Metsähallituksen hallinnassa olevien alueiden osalta suunnitelmassa linjataan hoidon ja käytön päätöksiksi sekä määritellään tavoitteet alueiden tulevalle kehitykselle ja toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Suunnitelma ohjaa Metsähallituksen toimintaa hallinnassaan olevilla alueilla. Yksityismaiden osalta se toimii yhteenvedon ja tietopakettina Natura 2000 -ohjelman tavoitteista, toteutustavoista ja vaikutuksista suunnittelualueella.</p> <p>Punkaharjun ja Puruveden suojelualueet ja tutkimusmetsät muodostavat monimuotoisen maa- ja vesiluonnon suojelua sekä kestäväää käyttöä yhdistävän kokonaisuuden. Alueilla on erityistä arvoa harju- ja järviluonnon suojelussa; myös lajisto on runsasta. Puruveden järvialtaan vedenlaatu on erinomainen ja tunnettu erityisestä kirkkaudestaan.</p> <p>Suunnitelman painopiste on lailla 137/1991 perustetun Punkaharjun luonnonsuojelualueen ja tutkimuspuiston muodostamassa kokonaisuudessa, joka on aluekokonaisuuden matkailun, virkistyskäytön ja valtakunnallisesti merkittävien suojeluarvojen yhteensovittamisen kannalta suunnitelman ydinalue. Muut suunnittelukohteet tukevat ja täydentävät ominaispiirteillään Punkaharjun ja Puruveden toiminnallista suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuutta.</p> <p>Tavoitteena on turvata Punkaharjun harjumuodostuman ja kansallismaiseman geologiset, maisemalliset, kulttuurihistorialliset ja matkailun kannalta arvokkaat erityispiirteet sekä edistää suunnittelualueelle tyypillisten lajien ja luontotyyppien suotuisan suojelutason saavuttamista. Punkaharjun käyttöä ohjataan siten, että sen arvo sekä suojelualueena että matkailunähtävyytenä lisääntyy. Tunnusomainen valoisa mäntyvaltainen harjumetsämaisema säilytetään korostaen harjulta avautuvia järvimaisemia. Tavoitteena on, että harjualue on suosittu ympärivuotisen luontoliikunnan kohde, joka tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia omatoimiseen virkistyskäyttöön sekä ohjattuun luontomatkailuun. Keskeinen työkalu eri tavoitteiden yhteensovittamisessa Punkaharjulla on maankäytön vyöhykejako, jolla osoitetaan mm. maisemahoidolliset aluekokonaisuudet sekä retkeilyn ja luontomatkailun painopistealueet.</p> <p>Koko suunnittelualueella harjumetsien, vanhojen metsien ja suoluonnon edustavuutta lisätään, ja esihistorialliset sekä arvokkaat historialliset kohteet – kuten suojellut rakennukset – säilytetään. Uhanalaisien ja muiden huomionarvoisten lajien elinmahdollisuudet suunnittelualueella turvataan ja lajiston kannalta tärkeitä elinympäristöjä hoidetaan. Suunnitelmalla turvataan myös kansallisen kasvigeenivaraohjelman sekä alueella harjoitettavan tutkimuksen edellytyksiä. Tavoitteena on turvata pintavesien erinomainen tila, jolloin myös alueen vesiluontotyyppien edustavuuden oletetaan säilyvän.</p>		
AVAINSANAT	Punkaharju, Puruvesi, Natura 2000, hoito- ja käyttösuunnitelma		
MUUT TIEDOT	Suunnitelman ovat laatineet Mari Laukkanen, Mervi Niiranen ja Arto Vilén.		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 159		
ISSN-L	1796-2943	ISBN (VERKKOJULKAISU)	978-952-295-207-3
ISSN (VERKKOJULK.)	1796-2943		
SIVUMÄÄRÄ	89 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	
JAKAJA	Metsähallitus, Luontopalvelut	HINTA	

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	27.11.2017
UPPDRAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	1.2.2017
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	3385/623/2009
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE /SKYDDSPROGRAM	naturskyddsområde, strandskyddsprogrammet, myrskyddsprogrammet, Natura 2000-programmet		
OMRÅDETS NAMN	Punkaharju, Puruvesi		
NATURA 2000-OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Skogarna med vitryggig hackspett vid Puruvesi (FI 0500154), Vilkonsuo (FI 0500169), Punkaharju (FI 0500019), Puruvesi (FI 0500035)		
REGIONENHET	Södra Finlands Naturtjänster		
FÖRFATTARE	Forststyrelsen		
PUBLIKATION	Skötsel- och användningsplan för Punkaharjus och Puruvesis skyddsområdes- och forskningsskogshelhet 2011–2020		
SAMMANDRAG	<p>Denna skötsel- och användningsplan har utarbetats för fyra Natura 2000-områden – den helhet som består av Punkaharju, Puruvesi, Vilkonsuo och skogarna med vitryggig hackspett vid Puruvesi. Planeringsområdet ligger huvudsakligen i Södra Savolax, i kommunerna Punkaharju och Kerimäki. Vattenområdena i Puruvesis Natura-område sträcker sig delvis också till kommunen Kesälahti i landskapet Norra Karelen. Natura-områdenas totala areal är ca 327 km², varav största delen utgörs av privata och allmänna vatten som hör till Puruvesis Natura-område. På området finns ca 7,4 km² statsmarker som reserverats för skydd och av statens skogar används ca 7,1 km² som forskningsskogar. Det viktigaste besöksobjektet som lockar mest turister är Punkaharjus naturskyddsområde, ett nationallandskap som är känt på riksnivå. Hytermäs museiö är viktig som ett kulturarvsobjekt och en sevärdhet ur lokalhistorisk synvinkel.</p> <p>Planen har utarbetats enligt den delaktiga planeringsmodellen i samarbete med områdets olika aktörer. För de områden som är i Forststyrelsens besittning anges i planen de främsta lösningarna för skötseln och användningen, samt bestäms målen för områdenas framtida utveckling och åtgärderna för att nå dessa mål. Planen styr Forststyrelsens verksamhet på de områden som är i Forststyrelsens besittning. I fråga om de privata markerna fungerar planen som ett sammandrag och informationspaket för Natura 2000-programmets syften, sätten att genomföra det och dess konsekvenser på planeringsområdet.</p> <p>Punkaharju och Puruvesi skyddsområden och forskningsskogar bildar en mångfaldig helhet där skyddet samt hållbar användning av land- och vattenområdena förenas. Områdena är särskilt värdefulla för skyddet av ås- och sjönatur; också antalet arter är stort. Vattenkvaliteten i Puruvesis insjöbäcken är utmärkt och känd för sin klarhet.</p> <p>Planens tyngdpunkt ligger i den helhet som består av Punkaharju naturskyddsområde (som inrättats genom lag 137/1991) och forskningsparken och som är planens kärnområde med tanke på samordningen av turism, rekreation och skyddsvärden av riksintresse i områdeshelheten. De övriga planeringsobjekten stöder och kompletterar med sina egenskaper den funktionella skyddsområdes- och forskningsskogshelheten i Punkaharju och Puruvesi.</p> <p>Målet är att trygga Punkaharjus åsformations och nationallandskaps geologiska, landskapliga, kulturhistoriska och för turismen värdefulla särdrag samt främja att en lämplig skyddsnivå nås för de arter och naturtyper som är typiska för planeringsområdet. Användningen av Punkaharju styrs så att dess värde som både skyddsområde och sevärdhet ökar. Det kännpaka ljusa talldominerade åsskogslandskapet bevaras så att det sjölandskap som öppnar sig från åsarna framhävs. Målet är att åsområdet blir ett populärt objekt för motion i naturen året runt, som erbjuder mångsidiga möjligheter till rekreation på egen hand samt guidad naturturism. Ett centralt arbetsredskap för att samordna de olika målen i Punkaharju är zonindelningen för markanvändningen, med vilken man markerar bl.a. områdeshelheter med tanke på landskapsvärden samt de områden som ska prioriteras då det gäller utfärder och naturturism.</p> <p>På hela planeringsområdet görs åsskogarna, de gamla skogarna och myrnaturen mera representativa, och förhistoriska samt värdefulla historiska objekt – såsom skyddade byggnader – bevaras. Levnadsmöjligheterna för hotade och övriga beaktansvärda arter tryggas på området och för arterna viktiga levnadsmiljöer vårdas. På planeringsområdet tryggas också förutsättningarna för det nationella växtgenresursprogrammet och forskning som bedrivs på området. Syftet är att trygga ytvattens utmärkta status, med vars hjälp man antar att också områdets vattennaturtyper förblir representativa.</p>		
NYCKELORD	Punkaharju, Puruvesi, Natura 2000, skötsel- och användningsplan		
ANDRA UPPGIFTER	Skötsel- och användningsplanen har skrivits av Mari Laukkanen, Mervi Niiranen och Arto Vilén.		
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 159		
ISSN-L	1796-2943	ISBN (ONLINE)	978-952-295-207-3
ISSN (ONLINE)	1796-2943		
SIDANTAL	89 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, Naturtjänster	PRIS	

Sisällys

1 Johdanto	7
ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ	11
2 Luonto, historia ja nykyinen käyttö	11
2.1 Yleiskuvaus	11
2.2 Geologia ja geomorfologia.....	14
2.3 Vesistöt	15
2.4 Suunnittelualueen luontotyypit, metsät ja suot	17
2.4.1 Natura 2000 -alueet.....	17
2.4.2 Natura 2000 -luontotyypit.....	18
2.4.3 Tutkimusmetsät.....	23
2.4.4 Yksityiset suojelualueet	25
2.5 Suunnittelualueen lajisto	26
2.6 Historia ja kulttuuriperintö.....	27
2.6.1 Arkeologiset kohteet	28
2.6.2 Rakennusperintökohteet.....	29
2.6.3 Hytermä.....	31
2.7 Nykyinen käyttö.....	35
2.7.1 Virkistyskäytön nykytila.....	35
2.8 Mahdollisen aikaisemman suunnitelman toteutuminen	40
2.9 Maankäyttöanalyysi.....	40
2.10 Yhteenvedo tärkeimmistä arvoista suojelun ja käytön kannalta	42
HOITO JA KÄYTTÖ	43
3 Hoidon ja käytön tavoitteet	43
4 Vyöhykealuejako	44
5 Luonto- ja kulttuuriarvot	47
5.1 Luonnonsuojelun ja -hoidon nykytila	47
5.2 Tavoitteet, toimenpiteet ja seuranta	47
5.2.1 Yleiset toimenpiteet	47
5.2.2 Erityiset tavoitteet, toimenpiteet ja seuranta.....	48
5.3 Kulttuuriperinnön suojelu ja hoito	50
5.3.1 Tavoitteet, toimenpiteet ja seuranta	50
6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu	51
6.1 Punkaharju	51
6.1.1 Virkistyskäytön ja luontomatkailun tavoitteet ja toimenpiteet	51
6.1.2 Suojelualueen rakennusten käyttö luontomatkailuun	55
6.1.3 Liikennejärjestelyjen kehittäminen.....	56
6.2 Virkistyskäytön ja luontomatkailun tavoitteet ja toimenpiteet Puruvedellä	56
7 Metsäntutkimuslaitoksen toiminnot	58
7.1 Geenivarojen suojelu	58
7.1.1 Nykytila	58
7.1.2 Tavoitteet	58
7.1.3 Toimenpiteet.....	58

7.1.4 Seuranta	59
7.2 Koetoiminta ja tutkimus.....	59
7.2.1 Nykytila	59
7.2.2 Tavoitteet.....	60
8 Muu käyttö.....	61
8.1 Kalastus.....	61
8.2 Metsästys.....	61
8.3 Maastoliikenne ja muu liikkuminen.....	62
9 Toimenpidesuunnitelmat	63
10 Suunnittelualueen ulkopuolinen maankäyttö.....	63
HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	64
11 Käytön ohjaus, sopimukset, järjestyssääntö.....	64
11.1 Käytön ohjaus.....	64
11.2 Sopimukset.....	64
11.3 Järjestyssääntö.....	64
12 Turvallisuus ja pelastustoiminta.....	65
13 Valvonta	65
14 Yhteistyö.....	65
15 Resurssit ja aikataulu.....	66
16 Suunnitelman vaikutusten arviointi	67
16.1 Ekologiset vaikutukset ja vaikutukset Natura 2000 -alueen suojeluperusteisiin.....	67
16.2 Sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset sekä vaikutukset kulttuuriperintöön	69
Lähteet.....	71
Liitteet	73
Liite 1 Lausuntoyhteenveto.....	75
Liite 2 Metsähallituksen vahvistuskirje.....	87
Liite 3 Ympäristöministeriön vahvistuskirje.....	88

1 Johdanto

Suunnittelun perusta ja tavoitteet

Tämä hoito- ja käyttösuunnitelma on laadittu erityisesti luonto-, kulttuuriperintö- ja maisema-arvojen sekä virkistys- ja matkailukäytön yhteensovittamiseksi suunnittelun kohteena ja Metsähallituksen hallinnassa olevilla alueilla. Luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisesti Natura 2000 -verkoostoon kuuluville alueille laaditaan tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelma. Tämä suunnitelma toimii myös edellä mainittuna hoito- ja käyttösuunnitelmana Punkaharjun, Puruveden, Vilkonsuon ja Puruveden valkoselkätikkametsät -Natura-alueiden osalta. Suunnittelu on toteutettu Metsähallituksen osallistavan suunnittelun periaatteita noudattaen.

Metsähallituksen hallinnassa olevien alueiden osalta tässä suunnitelmassa linjataan alueiden hoidon ja käytön päätökset sekä määritellään tavoitteet alueiden tulevalle kehitykselle ja toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Suunnitelma ohjaa Metsähallituksen toimintaa hallinnassaan olevilla alueilla. Suunnitelman painopiste on lailla 137/1991 perustetun Punkaharjun luonnonsuojelualueen ja tutkimuspuiston muodostamassa kokonaisuudessa, joka on aluekokonaisuuden matkailun, virkistyskäytön ja valtakunnallisesti merkittävien suojelualueiden yhteensovittamisen kannalta suunnitelman ydinalue. Muut suunnittelukohteet tukevat ja täydentävät ominaispiirteillään Punkaharjun ja Puruveden toiminnallista suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuutta. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa kuvataan Natura-alueiden osalta niiden ominaispiirteet sekä määritetään tärkeimmät alueiden käytössä huomioitavat suojeluarvot ja keinot niiden turvaamiseksi. Suunnitelmassa ei esitetä velvoitteita suunnittelualueen yksityismaiden tai -vesien käytölle. Yksityisten suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteista on sovittu kunkin alueen rauhoitusmääräyksissä.

Suunnittelualue

Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuus sijaitsee Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan maakunnissa Kerimäen, Punkaharjun ja Kesälahden kuntien alueella (kuva 1). Hoito- ja käyttösuunnitelman **suunnittelualueen** muodostavat seuraavat Natura 2000 -alueet:

- Punkaharju, FI 0500019, 679 ha, SCI, Punkaharju
- Puruveden valkoselkätikkametsät, FI 0500154, 42 ha, SCI ja SPA, Kerimäki
- Vilkonsuo FI 0500169, 79 ha, SCI, Kerimäki
- Puruvesi, FI 0500035, 31 963 ha, SCI, Kerimäki, Kesälahti ja Punkaharju

Natura-alueiden kokonaispinta-ala on 32 763 ha.

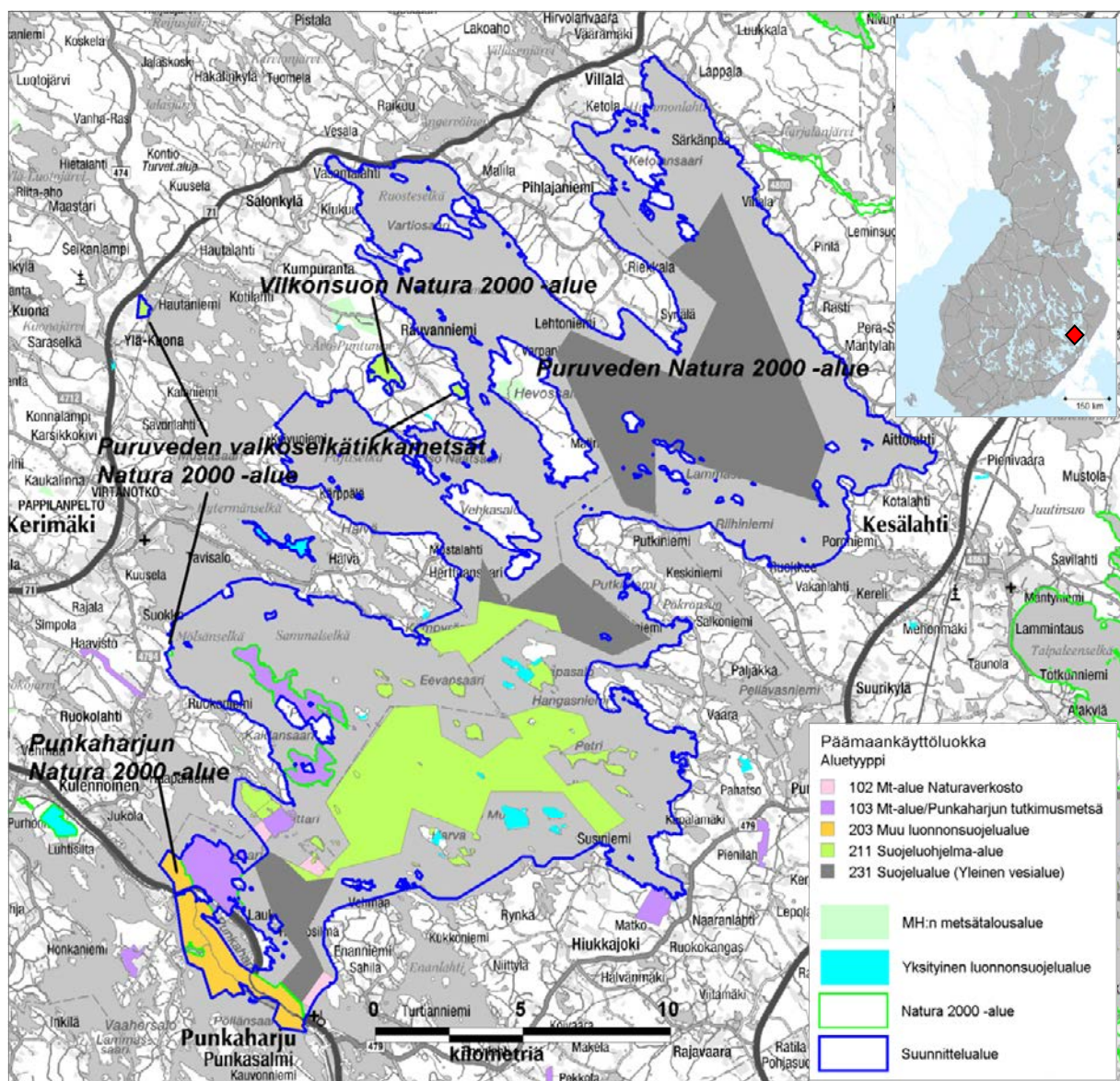
Lisäksi suunnittelualueeseen kuuluu 768 ha Metsäntutkimuslaitokselta (Metla) Metsähallituksen hallintaan siirtyneitä tutkimusmetsiä Natura-alueiden ulkopuolella. Kohteet ovat sijaintinsa ja käytönsä perusteella kiinteä osa Punkaharjun ja Puruveden virkistyskäytön ja matkailun toiminnallista kokonaisuutta. Tutkimusmetsäalueita ovat Laukansaaren tutkimuspuisto, Patasalon ja Mäkrän saaret sekä Vasattarin saaren eteläosa. Edellä mainituista Natura-alueista ja tutkimusmetsäkohteista käytetään suunnitelmassa nimitystä **suunnittelualue**.

Vanhat Metsähallituksen maat

Valtio omisti ja Metsähallitus hallinnoi vuoden 2007 lopussa noin 9 000 ha aluetta em. Natura-alueilla (taulukko 1). Pinta-alasta on maata 389 ha ja vettä 8 625 ha, josta 60 ha muuta kuin valtion yleisvettä.

Taulukko 1. Metsähallituksen hallinnoimat alueet Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualueella vuoden 2007 lopussa. Is = luonnonsuojelu.

No	Maankäyttökohde	ha		
1398	Puruvesi (rso)	3 325	rantojen suojeleuohjelma	RSO 060043
20463	Puruveden valkoselkätikkametsät; Mikiinsalmi (nat)	19	Natura 2000 -kohde	FI 0500154
561	Puruveden valkoselkätikkametsät; Härkövuori (nat)	23	Natura 2000 -kohde	FI 0500154, VAL 061031
20297	Vilkonsuo (sso)	92	soidensuojeleuohjelma	SSO 060162
28834	Puruvesi (nat; yleiset vesialueet)	5 529	Natura 2000 -kohde; ei Is-laki	FI 0500035
		8 988		

Kuva 1. Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualueen sijainti ja päämaankäyttöluokat. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

Entiset Metlan maat

Vuoden 2008 alussa Metsäntutkimuslaitokselta siirtyi Metsähallituksen hallintaan Punkaharjulta ja sen ympäristöstä runsaasti kiinteistöjä. Näistä kiinteistöistä 1 033 ha sijaitsee osittain tai kokonaan Natura-alueella.

- Punkaharjun Natura 2000 -alueella 654 ha, josta vettä 475 ha
- Puruveden Natura 2000 -alueella 379 ha, josta vettä 202 ha (osa alueista sivuaa vain osin Natura-aluetta).

Pääosa Metlan alueista siirrettiin Metsähallituksen liiketalouden taseeseen. Julkisten hallintotehtävien taseeseen tulivat Punkaharjun luonnonsuojelualue 654 ha (137/1991, 138/1991), Hytermän yksityinen luonnonsuojelualue 53 ha ja Puruveden saaria Kerimäellä 12 ha. Osassa Metlalta siirryneistä alueista tasemuutokset ovat vielä tekemättä. Valtaosa aiemmin Metlan hallinnassa olleista alueista on edelleen tutkimusmetsäkäytössä ja Metlan ohjauksessa.

Yksityiset alueet

Suurin osa suunnittelualueesta (noin 20 000 ha, Puruveden Natura-alue) on yksityisten – etenkin osakaskuntien – omistuksessa ja hallinnassa. Pääosa yksityisten omistamista alueista on vesialueita, joiden toteuttamistapana on vesilaki (587/2011). Yksityisiä luonnonsuojelualueita (**YSA**-alue) on yhteensä noin 195 ha, joista 53 ha:n laajuinen Hytermän saaren omistaa valtio.

Suunnittelun organisointi ja toteutus

Hoito- ja käyttösuunnitelman laati Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalvelut ja metsätalouden Itä-Suomen alue. Suunnittelun vetäjänä toimi Arto Vilén. Suunnittelutyötä varten perustettiin projektiryhmä, jonka jäsenet olivat Arto Vilén, Hanne Liukko, Anne Pyykönen, Mari Laukkanen, Petri Silvennoinen ja Kalervo Timonen Etelä-Suomen luontopalveluista sekä Katriina Huttunen metsätalouden edustajana. Ryhmä kokoontui suunnittelun aikana kuusi kertaa.

Osallistaminen

Suunnittelun alkaessa pidettiin Punkaharjulla, Karjalankallion laavulla 10.6.2008 yleisötilaisuus, johon osallistui paikallista väestöä sekä median edustajia. Suunnittelun käynnistymisestä sekä tilaisuuden sisällöstä uutisoitiin paikallisissa ja maakunnallisissa medioissa.

Suunnittelun aikana osallistuttiin Punkaharjun matkailun **Master Plan** -työhön. Työn yhteydessä tuotiin esiin harjualueen hoidon ja käytön linjauksia sekä koottiin matkailunäkökulmasta ehdotuksia harjualueen hoidon ja käytön kehittämistä.

Suunnittelun aikana järjestettiin keskeisten yhteistyötahojen kanssa useita tilaisuuksia, joissa käytiin suunnittelua ja suunnitelman tavoitteita läpi teemoittain. Samoin osallistuttiin aktiivisesti muiden tahojen vetämiin tilaisuuksiin ja hankkeisiin, joissa informoitiin suunnittelusta sekä pyrittiin sovittamaan yhteen eri suunnitelmien ja hankkeiden tavoitteita.

Perusselvitykset

Hoidon ja käytön suunnittelun perustaksi suunnittelualueella toteutettiin kattava luontotyyppiinventointi sekä kartoitettiin kääväkäs- ja kovakuoriaislajistoa (Pennanen 2009, Mattila 2009). Lisäksi Punkaharjulla toteutettiin rakennusinventointi ja kävijätutkimus sekä Puruveden alueella arkeologinen inventointi.

Aikaisemmat suunnitelmat

Punkaharjun luonnonsuojelualueelle on laadittu useita aiempia hoito- ja käyttösuunnitelmia, joista viimeisin vuonna 1995 (Piri ym. 1995). Alueen hoitoa on määritelty yksityiskohtaisemmin Punkaharjun luonnonsuojelualan luonnonhoitosuunnitelmassa (Piri ym. 1999).

Seutukaavat, maakuntakaavat ja yleiskaava

Punkaharju on Etelä-Savon maakuntakaavassa (Ympäristöministeriö vahvistanut 4.10.2010) luonnonsuojelualuetta (SL), Natura-alueita (nat), pohjavesialuetta (pv) ja valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita (maV). Alueella on lukuisia muinaisjäännöksiä (SM), rakennussuojelukohteita (SR) ja Salpalinjan varustuksia (ma-s). Tuunaansaaren–Punkaharjun alue on myös matkailupalvelujen aluetta (rm), ja alueen halki kulkee **Vihreän kullan maisematie**. Puruveden alue on Natura-alueita (nat) ja luonnonsuojelualuetta (SL). Petrin saarella on pohjavesialuetta (pv) sekä retkisatama (V1). Retkisatamia on maakuntakaavaan merkitty myös Mäkrään ja Patasalon kärkeen (Tölkäänniemi). Saarissa on myös Salpalinjan varustuksia (ma-s) ja vesialueella laivaväyliä (lv) sekä veneväyliä (vv). Vilkonsuo on Natura-alueita ja luonnonsuojelualuetta. Lisäksi maakuntakaavaan on merkitty järvimatkailun kehittämisvyöhyke.

Punkaharjun–Laukansaaren alueella on vahvistettu osayleiskaava vuodelta 1994. Puruvedellä on voimassa oleva Puruveden rantaosayleiskaava vuodelta 2005. Punkaharjun alueella on myös viireillä muita merkittäviä matkailuun liittyviä kaavahankkeita. Kruununpuiston sekä Finlandian asemakaavoitus on viireillä, ja molemmat hankkeet koskevat myös Punkaharjun suojelualuetta. Lisäksi Tuunaansaareen on kaavoitettu Etelä-Savon oloissa merkittävästi lisää matkailua. Laukansaaren eteläosaa on Punkaharjun kunnan matkailun Master Planissa ajateltu matkailun reservialueeksi.

Suunnitelman hyväksymis- ja vahvistamistiedot

Hoito- ja käyttösuunnitelmasta pyydettiin antamaan lausuntoja 11.11.–12.12.2012. Niitä pyydettiin 20 eri taholta ja saatiin 9 kpl. Suunnitelma oli samaan aikaan myös yleisesti nähtävänä Metsähallituksen verkkosivuilla.

Laaditun suunnitelman vahvistaa Punkaharjun luonnonsuojelualan osalta ympäristöministeriö (Liite 3). Muiden valtionmaiden osalta suunnitelman hyväksyy Metsähallitus (Liite 2).

ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ

2 Luonto, historia ja nykyinen käyttö

2.1 Yleiskuvaus

Suunnittelualueeseen sisältyy soidensuojeluohjelma- ja rantojensuojeluohjelma-alueita, valkoselkätikan suojelusuunnitelmaan kuuluvia alueita, erityissuojeltavia vesistöjä, neljä eri Natura-aluetta sekä kaksi perustettua luonnonsuojelualuetta (taulukko 2). Muita erityisalueita ovat Metlan metsälehmuksen ja männyn geenireservimetsät. Metsähallituksen metsätalous hallinnoi Metlan tutkimusmetsäalueita, ja metsiä hoidetaan Metsätutkimuslaitoksen ohjeiden mukaisesti.

Taulukko 2. Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualueen luonnonsuojelu- sekä muut alueen käyttöön vaikuttavat rajaukset. grm = geenireservimetsät. * = km². Vahv. = Vahvistettu.

Suojelu- tai erityisalueperuste	Kohteen nimi	Koodi	Pinta-ala ha	Vahv.
Luonnonsuojelualue	Punkaharjun luonnonsuojelualue	ESA 060014	679	1991
Luonnonsuojelualue	Hytermän luonnonsuojelualue	YSA 060032	53	1932
Natura 2000 -verkosto	Puruvesi	FI 0500035	31 963	2005
Natura 2000 -verkosto	Punkaharju	FI 0500019	679	2005
Natura 2000 -verkosto	Vilkonsuo	FI 0500169	79	2005
Natura 2000 -verkosto	Puruveden valkoselkätikkametsät	FI 0500154	42	2005
Soidensuojeluohjelma	Vilkonsuo	SSO 060162	80	1981
Harjijensuojeluohjelma	Punkaharju	HSO 060060	394	1984
Rantojensuojeluohjelma	Puruvesi	RSO 060043	8 621	1990
Valkoselkätikan suojelusuunn.	Härkövuori, Miklinsalmi, Varpaniemi	-	54	1992
Erityissuojelua vaativa vesistö	Puruvesi	-	450*	1992
Arvokas maisema-alue	Punkaharju–Pakkasenharju	MAO 060068	1 741	1992
Kansall. arvokas linnustoalue	Pihlajavesi–Puruvesi	FINIBA 510067	66 785	2001
Metlan metsälehmuksen grm	Vasattari ja Suuri Niinisaari	GR 22	14,8	1993
Metlan männyn grm	Patasalo	GR 1	245,6	1992

Vilkonsuo (FI 0500169, SCI) kuuluu Sisä-Suomen keidassoihin, ja se on edustava luonnontilainen keidassuokokonaisuus. Natura-alueen pinta-ala Vilkonsuolla on 79 ha, ja suo sijaitsee Kerimäen kunnassa. Suo on valtaosin isovarpurämettä, jonka valtalajina kasvaa suopursua. Keskiosassa on laajempi alue lyhytkorsinevaa, joka vaihtuu tupasvillarämeeseen. Alueella esiintyvä rahkaräme poikkeaa tavanomaisesta, koska valtalajina on paikoin kanerva. Lisäksi suolla tavataan erillisinä laikkuna lyhytkorsi- ja kuljunevaa. Suota ympäröivien mäkien välissä ja suon reunaosissa esiintyy erilaisia korpityyppejä – kuten mustikka-, kangas- ja metsäkortekorpea. Vilkonsuo kuuluu soidensuojeluohjelmaan. Toteutuskeinona Vilkonsuolla on luonnonsuojelulaki (1096/1996).

Puruveden valkoselkätikkametsät (FI 0500154, SCI ja SPA) koostuu kolmesta erillisestä alueesta, joilla on monipuolisen elinympäristön tarjoavaa iäkästä lehti- ja havupuumetsää. **Varpaniemi** on kosteapohjainen, vanha ja valoisa laidunhaka. Pääpuulajina on koivu, jonka seassa kasvaa jonkin verran haapaa ja mäntyä sekä rannassa myös tervaleppää. Kuollutta puustoa on kohtalaisesti. **Härkövuori** on luonnontilaista vanhaa sekametsää, jonka puusto on varsin jyvettä ja tiheää. Pääpuulajeja ovat koivu ja kuusi. Kuollutta puuta on kohtalaisesti. Kenttäkerros on mustikkavaltaista, ja heiniä ja ruohoja on runsaasti. Maasto on kumpuilevaa ja vaihtelevaa, vaikka suuria korkeuseroja ei olekaan. **Miklinsalmi** on luonnontilaista vanhaa sekametsää. Pääpuulaji on koivu; lisäksi mäntyä kasvaa melko runsaasti. Suurin osa aluskasvillisuudesta on mustikkavaltaista, mutta kosteampia

saniaislaikkujakin on. Kuollutta puuta on kohtalaisesti. Maasto on varsin tasaista, ja alueen halki aikoinaan hakattu tieura on hitaasti kasvamassa umpeen. Härkövuori ja Miklinsalmi kuuluvat uhanalaisen lajin suojelusuunnitelman mukaisiin I-alueisiin, Varpaniemi II-alueisiin. Natura-alueen pinta-ala on 42 ha, ja se sijaitsee Kerimäen kunnassa. Toteutuskeinona alueella on luonnonsuojelulaki (1096/1996).

Punkaharju (FI 0500019, SCI) on 679 ha:n laajuinen valtion luonnonsuojelualue Punkaharjun kunnassa. Punkaharju on yksi kansallismaisemistamme. Suurin osa suojelualueesta on vettä – niukkaravinteista ja kirkasvetistä järveä. Maa-alueista suurin osa on harjumetsää, joka on suojeluarvotaan valtakunnallista tasoa. Kokonharjun alue on monin paikoin aarnimaista ja harjumetsäksi poikkeuksellisen luonnontilaista. Kasvillisuus on pääosin puolukka- ja puolukka-lillukkatyyppiä. Reheviä lehtoja on pienialaisesti rannoilla ja suppien pohjalla. Alue on harjukasvillisuuden ja boreaalisten lehtojen säilyttämisen kannalta erittäin arvokas. Se on perustettu luonnonsuojelualueeksi lailla 137/1991 ja asetuksella 138/1991 Punkaharjun luonnonsuojelualueesta.

Puruvesi (FI 0500035, SCI) on päävirtaamasta erillään oleva Saimaan osa, joka koostuu laajoista selkävesistä sekä niitä jakavista harjusaarista ja -niemistä. Puruveden Natura-alue sijaitsee Kerimäen, Punkaharjun ja Kesälahden kuntien alueella, ja se on pinta-alaltaan 31 963,4 ha. Alue on kokonaisuudessaan poikkeuksellisen karu, ja siellä on runsaasti erilaisia harjumuodostelmia. Alue rajautuu toiseen Salpausselkään. Maisemallisesti Puruvesi on hyvin avara suurten selkien ja matalien rantojen vuoksi. Puruvesi on vedenlaadultaan erinomainen, ja vesistönä se on huippuoligotrofinen nuottaruohotyypin järvi. Vielä 1950-luvun alussa Puruvedellä on elänyt saimaannorppa, ja järvi sopisi edelleen lajin elinympäristöksi. Viime vuosien aikana sieltä on saatu muutamia norppahavaintoja, ja ilmeisesti laji on hiljalleen palaamassa takaisin Puruvedelle. Puruvesi kuuluu vesistöjen erityissuojelutyöryhmän (1992) rajaamiin kohteisiin erityissuojelua vaativana vesistönä. Puruveden eteläosa kuuluu rantojensuojeluohjelman kohteisiin. Pääasialliset toteutuskeinot Puruveden Natura-alueella ovat luonnonsuojelu- ja vesilaki (587/2011).

Suunnittelualueeseen kuuluvia **Hytermän** saaria – Suuri- ja Pieni-Hytermää, Hautasaarta sekä Laviasaarta – on pidetty Puruveden kauneimpina. Hytermä on maakunnallisesti merkittävä geologian ja maiseman suojelukohde. Hytermän yksityinen luonnonsuojelualue on perustettu ja rauhoitettu lääninhallituksen päätöksellä 11.1.1932. Vuonna 1942 omistajat, Heikki ja Julia Häyrynen, lahjoittivat luonnonsuojelualueen rakennuksineen ja kokoelmineen silloisen Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen hallintaan ja hoitoon. Vuoden 2008 alusta alkaen Hytermän saaret rakennuksineen ovat olleet Metsähallituksen hallinnassa. Hytermän saaret kuuluvat Etelä-Savon kulttuuriperintötietokantaan, ja niillä on kulttuurihistoriallista ja maisemallista arvoa. Hytermän luonnonsuojelusaaret ”Romu-Heikin” luomine rakennuksineen ja rakenteineen kuuluvat Kerimäen tärkeimpien nähtävyyksien joukkoon.

2.2 Geologia ja geomorfologia

Puruveden–Punkaharjun suunnittelualuetta luonnehtii karuus, koska sen kallioperä muodostuu happamista syväkivistä (Piri ym. 1995). Puruveden kallioperä on mikrokliinigranitista, ja järven reunoilla (suunnittelualueen ulkopuolella) kallioperä vaihtuu kiilleliuskeeksi sekä kiillelegneisiksi (GTK 1997). Kalliopaljastumia alueella on vähän, mutta erilaisia harjumuodostelmia sitäkin runsaammin. Maaperä koostuu suurelta osin lajittuneista glasiofluviaalisista maalajeista.

Punkaharju on Suomen tunnetuin harju. Siihen on vaikuttanut oleellisesti sijainti vesien välissä, jolloin harju erottuu erityisen selvästi maisemassa. Punkaharju on noin 7 km:n pituinen osa Punkaharjulta Joroisiin ulottuvaa harjumuodostumaa, joka syntyi viimeisimmän jääkauden loppupuolella noin 10 000 vuotta sitten (Piri ym. 1995). Toisen Salpausselän pohjoispuolella oleva Punkaharju on syntynyt jäätikön sulaessa sen pohjalla olleessa jäätunnelissa kulkeneiden jäätikköjokien mukanaan kuljettamasta maa-aineksesta. Jäätunnelissa oli erillisiä jääpilareiden rajaamia uomia, mistä johtuen harju jakaantuu paikoitellen useammaksi selännejonoksi.

Punkaharju koostuu kahdesta toisistaan selvästi erottuvasta kerrostumasta, ytimeistä ja vaipasta. Harjun ydin koostuu karkeasta kivisestä harjusorasta, jossa on runsaasti pyöristyneitä kiviä, lohka-reita ja pyöristynyttä sora-ainesta. Harjun vaippa on virtakerrallista ja kerroksellista hienoa ja karkeaa hiekkaa, mistä voi päätellä kerrosrakenteiden noudattavan harjun kylkien kaltevuutta. Rakenne osoittaa harjun syntyneen jäätikkötunneliin, jonka sulaessa kannattavat jääseinämät ovat luhistuneet jättäen jäljelle selkeän selännemäisen muodon. Harjuaineksen sisään jääneiden jäälohkareiden sulaessa harjulle on muodostunut runsaasti erikokoisia suppia. (Paaskoski 2005)

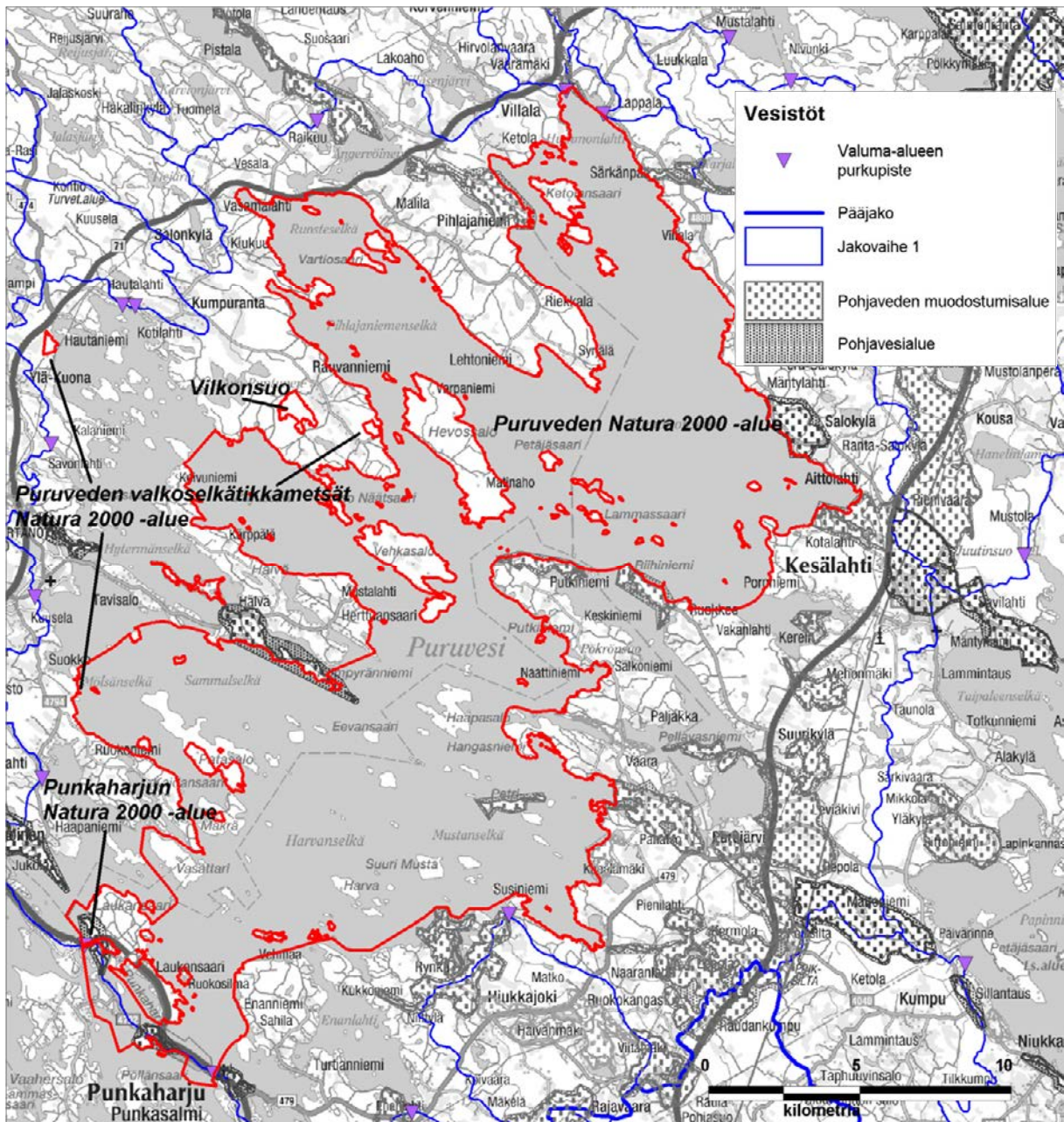
Merkittäviä harjumuodostumia löytyy myös Puruveden Natura-alueelta. Edustavimpia harjusaaria ovat Petri-saari ja Hytermän saaret.

2.3 Vesistöt

Puruvesi on suunnittelualueen vesistöistä merkittävin. Vesialtaan yli 416 km²:n laajuinen järvi sijaitsee Punkaharjun, Kerimäen ja Kesälahden kuntien alueella. Puruvesi on osa Saimaan vesistö-alueetta (noin 76 m mpy), mutta se on yhteydessä Saimaaseen vain kapeiden salmien kautta. Puruveden valuma-alue on pieni – vain noin kaksi kertaa vesialan suuruinen, ja vesi vaihtuu hitaasti järven sijaitessa kaukana Saimaan päävirtauksesta. Puruveden vedenlaatu on yleisen käyttökelpoisuuden mukaan erinomainen kaikilta osa-alueiltaan (Etelä-Savon ympäristökeskus 2008). (kuva 2)

Puruvedelle luonteenomainen piirre ovat laajat selät, mutta saarten lukumäärä Puruvedellä nousee kuitenkin yli 700:aan. Rantaviivan pituudeksi on mitattu noin 923 km (Ehdotus Vuoksen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmasta vuoteen 2015). Puruveden keskisyvyys on 8 m, ja järvi on kirkasvetinen sekä kasvillisuudeltaan karu. Se kuuluu huippuoligotrofisiin nuottaruohotyypin järviin, mikä tarkoittaa veden humuspitoisuuden ja ravinteikkuuden alhaista tasoa. Järvi on säilynyt luonnontilaisena ja lähes muuttumattomana näihin päiviin saakka, koska sen rannoilla ei juuri ole vesistöä merkittävästi pilaavaa teollisuutta ja myös asutus on harvaa. Erityisesti vesistön matalilla lahtialueilla on kuitenkin havaittu paikallista rehevöitymistä.

Muita vesistöjä suunnittelualueella ovat saarten sisälammet – esimerkiksi Petri-saaren Petrinlampi, Hytermän Suutarilampi ja Punkaharjun Valkealampi. Saarten sisälampien pinta-ala vaihtelee 0,1:n ja 13 ha:n välillä suurimman osan lammista ollessa hieman yli hehtaarin kokoisia. Osa lammista on säilynyt eristyksissä, kun taas osa on yhdistetty ympäröivään Puruvedeen ojia tai kapeita kanavia kaivamalla. Harjusaarten sisälammet ovat syntyneet jääkauden tuloksena: jäälohkareiden sulamisen jälkeen Puruveden pinnan alapuolelle ulottuneet supat ovat täyttyneet vedellä. Suppalampien sukessio jatkuu yhä; monet niistä ovat vähitellen kasvamassa umpeen muodostaen supanpohjasoita.

Kuva 2. Punkaharjun ja Puruvesen suunnittelualan vesistöt. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

Puruveden erityisaluestatus

Puruvesi sisältyy Natura 2000 -statuksensa vuoksi Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämään ns. **erityisten alueiden rekisteriin**. Erityisalueet sisältyvät myös vesienhoitoalueiden vesienhoitosuunnitelmiin, ja ne esitetään tarkemmin alueellisten elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskus) toimenpideohjelmassa.

Puruveden valuma-alueelle suunnitellut vesienhoidon lisätoimenpiteet

Puruveden valuma-alueelle on vesienhoidon suunnittelussa esitetty pintavesien hyvän tilan saavuttamisen edellyttämiä lisätoimenpiteitä Kuonanjoen osavaluma-alueelle Pienen Vehkajärven, Ison Vehkajärven sekä Kuonanjärven alueille. Näillä alueilla nykykäytännön lisäksi suunniteltuja lisätoimenpiteitä ovat metsätalouden tehostettu vesiensuojelun suunnittelu ja luonnonhoitohankkeet valuma-alueella. Ison Vehkajärven ja Kuonanjärven osalta keskeisiä toimenpiteitä ovat lisäksi kunnostussuunnitelmiin perustuvat järvikunnostukset. Kuonanjoen valuma-alue on suurin Puruveteen vettä tuova osavaluma-alue, ja tämän alueen järvet ovat myös selvästi keskimääräistä kuormitettumia ja rehevämpiä.

Puruveden lähivaluma-alueella Punkaharjun taajaman välittömässä läheisyydessä sijaitsevan Sorvaslahden alueelle on suunniteltu lahden tilan parantamiseksi vesikasvien niittoa, hoitokalastusta ja ruoppausta sekä maatalouden lisätoimenpiteenä uusien kosteikkojen perustamista.

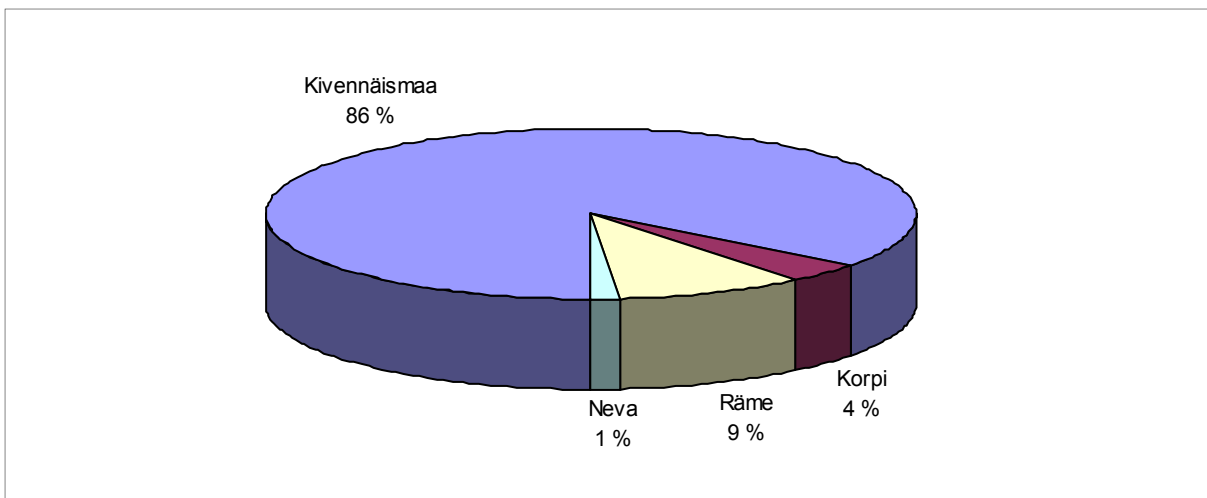
Myös haja- ja loma-asutuksen jätevesien käsittelyllä on merkitystä pintavesien laadun kannalta. Haja- ja loma-asuntojen kiinteistökohtaiset investoinnit sekä kiinteistöjen viemäriverkostoon liittyminen ovat tärkeitä pintavesien laatuun vaikuttavia toimenpiteitä myös Puruvedellä.

2.4 Suunnittelualueen luontotyypit, metsät ja suot

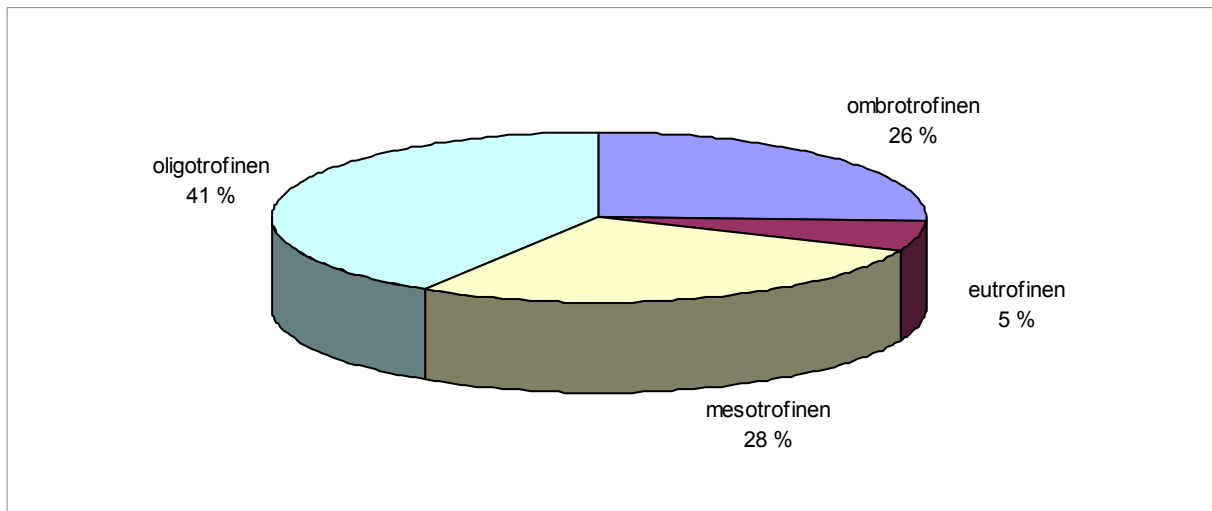
2.4.1 Natura 2000 -alueet

Suojeluohjelmarajausten sisällä on Metsähallituksen hallinnassa yli 9 100 ha vesialueita ja noin 785 ha maapinta-alaa. Maa-alueesta pääryhmään metsämaa luokitellaan 92 %. Kitumaata on 3 % ja joutomaata 4 %. Muita maa-alueita – esimerkiksi tontteja tai sähkölinjoja – on 1 %.

Valtaosa (86 %) suojeluohjelmien alueen maapinta-alasta on kivennäismaata (kuva 3). Soita on suojeluohjelmien alueella yhteensä 116 ha. Soista valtaosa on rämeitä – korpien ja nevojen sekä luhtien esiintyessä yleensä vain pienialaisina ja yksittäin. 2/3 soista on karuja (oligo- ja ombrotrofisia) rehevimpien eu- ja meso-eutrofisten soiden määrän jäädessä noin 15 ha:iin (kuva 4). Suurin osa suojeluohjelmien alueen soista on luonnontilaisia: vain 11 % soista on ojitettu.

Kuva 3. Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualueen suojeluohjelmien alueen maapinta-alan jakaantuminen suoryhmiin. Nevoihin luetaan kuuluviksi tässä myös luhdut.

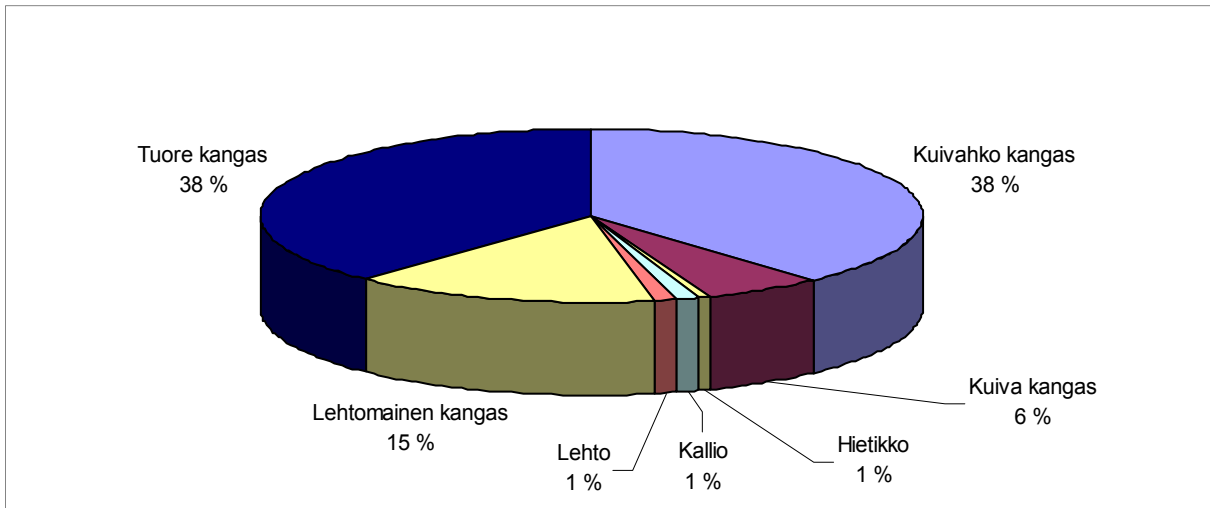
Kuva 4. Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualan suojeleohjelmien alueen soiden ravinteikkustasot.

Vilkonsuo sijaitsee Kerimäen Rauvanniemellä. Lähes koko soidensuojeluohjelma- ja Natura 2000 -rajausten alue (92 ha) on hankittu valtiolle. Tyypiltään Vilkonsuo on Sisä-Suomen eksentrisen keidassuo, joka on säilynyt suurelta osin miltei luonnontilaisena. Vain suon kapean pohjoisosan poikki tehty tie raviojineen on kuivattanut suon laidetta; muualla suojelurajausten sisällä ojia ei juuri ole. Suon keskiosa on lähes puutonta lyhytkorsinevarämettä ja keidasrämettä, jossa heikosti muodostuneet kermit ja rahkasammaleiset kuljut vuorottelevat. Suurin osa suosta on ombro- ja oligotrofista tupasvilla- ja isovarpurämettä, joka vaihtuu suon reunoilla kapeiden mesotrofisten korpijuottien kautta ympäröiviin lajittuneihin kivennäismaihin. Suon keskiosien puusto on kitukasvuisuudesta johtuen jäänyt metsätaloudeksi ulkopuolelle, mutta runsaspuustoisempia laiteiden korpia ja rämeitä on hakattu vielä 1980–1990-luvulla ennen alueen hankkimista valtiolle.

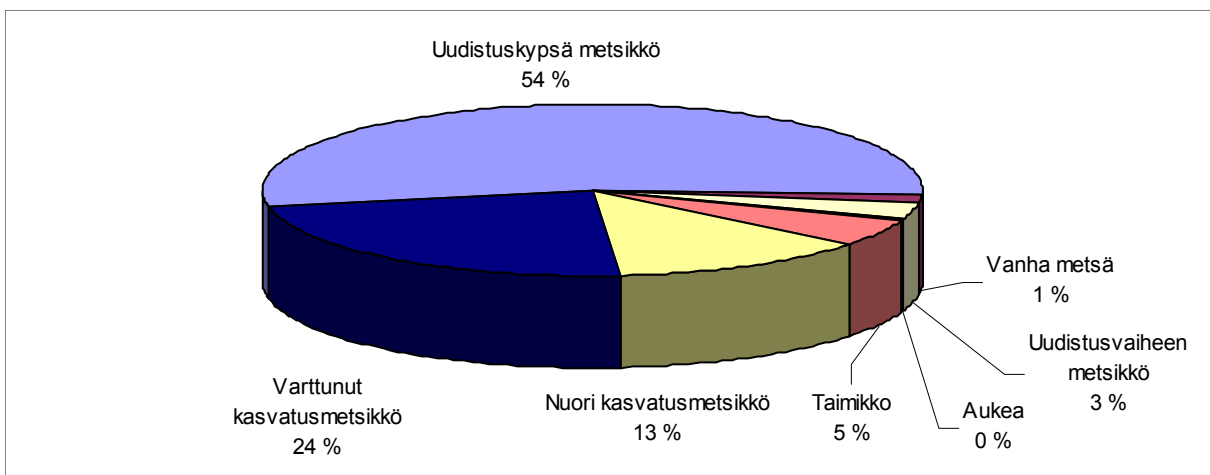
Muut suot suunnittelualan suojeleohjelmiin kuuluvilla alueilla ovat hyvin pienialaisia. Piensoiden keskimääräinen pinta-ala jää noin 0,5 ha:iin, ja yhteensä niitä on noin 42 ha, josta noin viidesosa on ojitettu. Tyypiesimerkkejä ovat paikoin rehevät korpinoitkelmat, rantaluhdat ja Puruveden pinnan vaihteluiden seurauksena rannoille luontaisesti syntyneet turvekankaat. Suunnittelualan ominaisuuksien suotyyppi ovat **supanpohjasuot**, joita näkee eri kehitysvaiheissa esimerkiksi Hytermässä. Suppasoiden kehitys alkaa useimmiten supan pohjalla olevan pienen lammen alkaessa kasvaa umpeen reunoiltaan. Mikäli umpeenkasvu etenee suuremmitta häiriöittä, avoluhdat muuttuvat hitaasti reunoilta alkaen paju- ja hieskoivuluhdiksi sekä sukkession loppuvaiheessa havupuuvaltaisiksi rämeiksi tai korviksi.

Suojeluohjelmien alueen kivennäismailla kuivahkot ja tuoret kankaat ovat yhtä yleisiä: molempia on 38 % (kuva 5). Lehtomaiset kankaat ovat kolmanneksi yleisin kasvillisuustyyppi 15 % osuudellaan. Lehtoja on vain 7,7 ha, ja ne jakaantuvat kuiviin (2,8 ha), tuoreisiin (3,7 ha) ja kosteisiin (1,2 ha) lehtoihin. Suurin osa lehtoista on keskiravinteisia. Lisäksi harjujen paahderinteillä esiintyy 12,6 ha ns. **puolilehtoja** eli häränsilmä-puolukka- (HyVT) ja puolukka-mansikkatyyppiä (VFrT).

Metsämaiden puustosta yli puolet on puustoltaan metsätaloudellisesti uudistuskypsäksi luokiteltavia (kuva 6). Varttuneita kasvatusmetsiä ja nuoren metsän kehitysvaiheita on molempia vajaa neljännes. Pääpuulajeja tarkasteltaessa ylivoimaisesti eniten on mäntyvaltaisia metsiä, joiden osuus on yli 3/4 (taulukko 3). Lehtipuuvallasta metsien osuus jää vain noin 10 %:iin. Vierasperäinen puulaji on valtapuuna 0,6 ha:lta eli kolmella kuviolla. Nämä metsiköt ovat Punkaharjun luonnonsuojelualueen rajauksen sisään jääneitä yli 100-vuotiaita tutkimusmetsiköitä, joille on istutettu siperianpihtaa ja euroopanlehtikuusta.

Kuva 5. Punkaharjun ja Puruveden suojeluohjelmien alueen kivennäismäiden jakaantuminen kasvillisuusluokkiin.

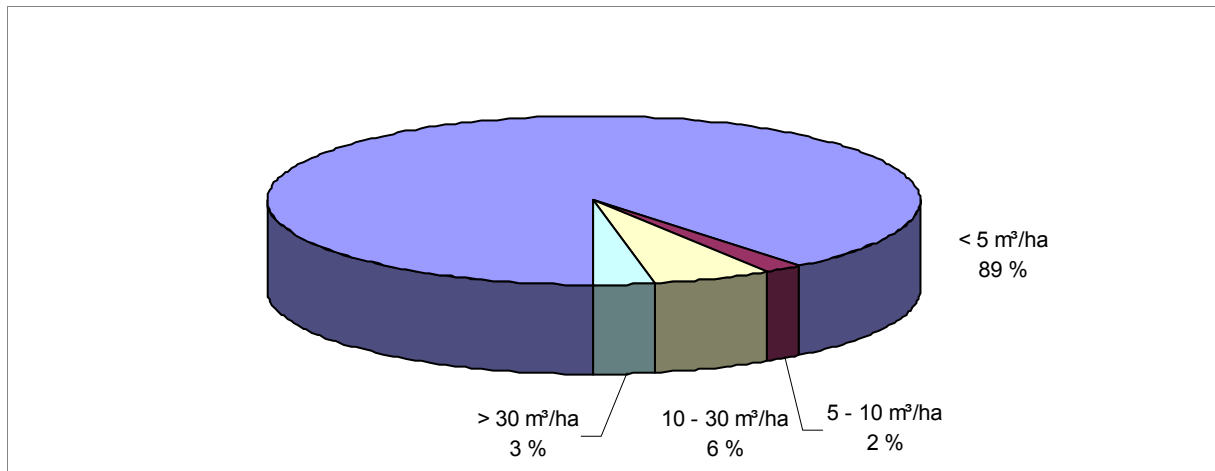

Kuva 6. Punkaharjun ja Puruveden suojeluohjelmien alueen metsämaat kehitysluokittain esitettynä.

Taulukko 3. Punkaharjun ja Puruveden suojeluohjelmien alueen metsä- ja kitumaiden pääpuulajit.

Puulaji	Yksilajiset metsät ha	Sekametsät ha	Yhteensä ha	Yht. %
Mänty	465	109	574	77
Kuusi	55	34	89	12
Koivu	35	35	70	9
Muut lehtipuut				
Haapa			6,9	0,9
Metsälehmus			2,7	0,4
Harmaaleppä			2,0	0,3
Tervaleppä			0,7	0,1
Vierasperäiset puulajit			0,6	0,1
		Yhteensä	745,9	

Metsätaloushistoriasta kertoo vanhojen metsien vähäisen määrän lisäksi lahopuun puuttuminen lähes täysin alueen metsistä. Etelä-Suomen suojelualueilla tavoitteeksi asetetun 30 m³/ha lahopuun määrän saavuttaa vain 23 ha suojeluohjelmien alueen metsämaista (kuva 7). Kaikilla kitu- ja joutomailla lahopuun määrä jää alle 5 m³/ha.

Kuva 7. Punkaharjun ja Puruvesen suojeluohjelmien alueen metsämaiden lahopuunmäärät.

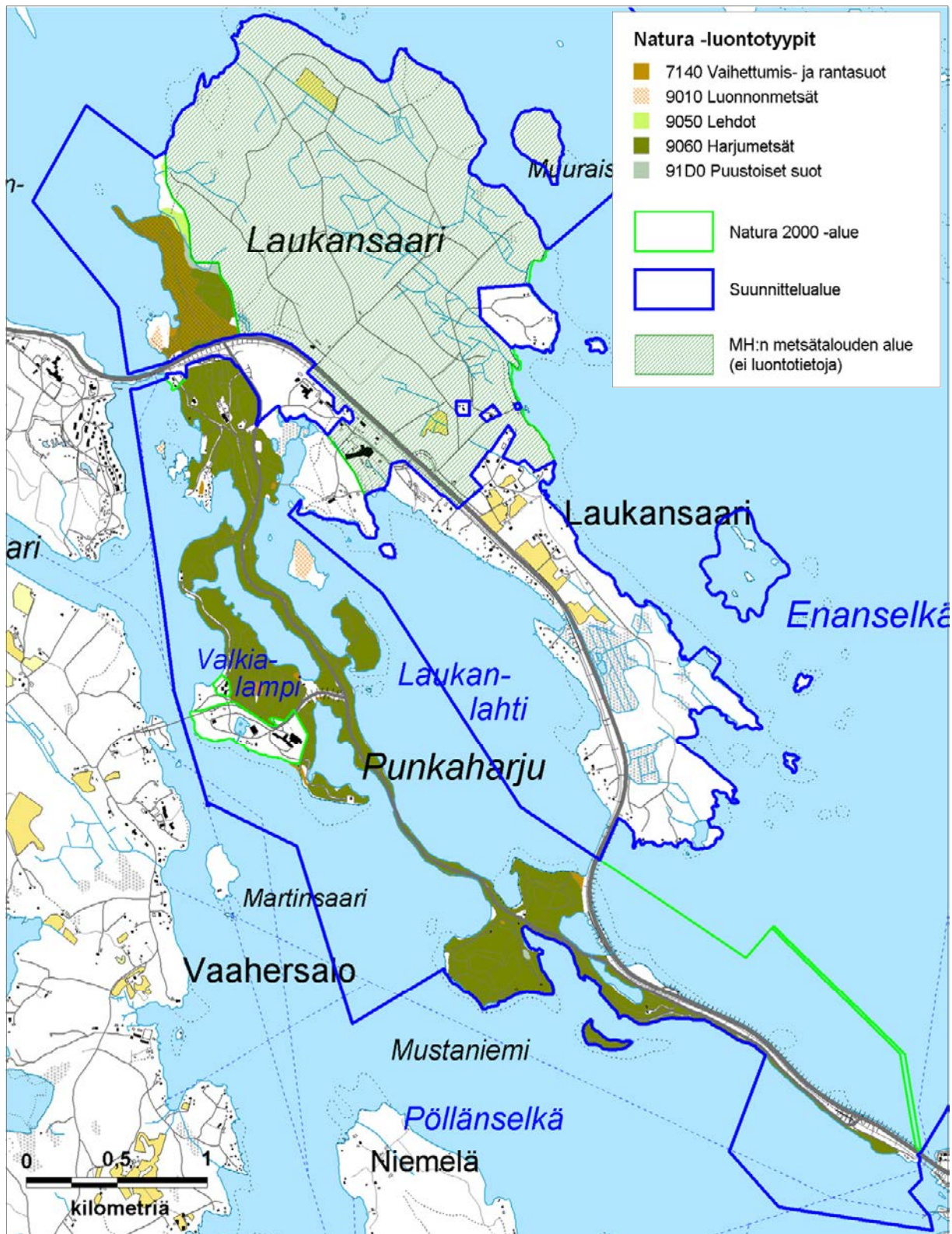
2.4.2 Natura 2000 -luontotyytit

Euroopan unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteessä I mainitut luontotyytit ovat sellaisia, jotka ovat vaarassa hävitä tai joiden esiintymisalue on pieni tai jotka ovat hyviä esimerkkejä kyseisen luonnonmaantieteellisen alueen ominaispiirteistä Euroopan yhteisön alueella (Airaksinen & Karttunen 2001). Direktiivin päätavoite on pitää luontotyyppien suojelutaso suotuisana ja säilyttää luontotyypeille luontainen rakenne, toiminta ja levinneisyys sekä tyyppillinen lajisto.

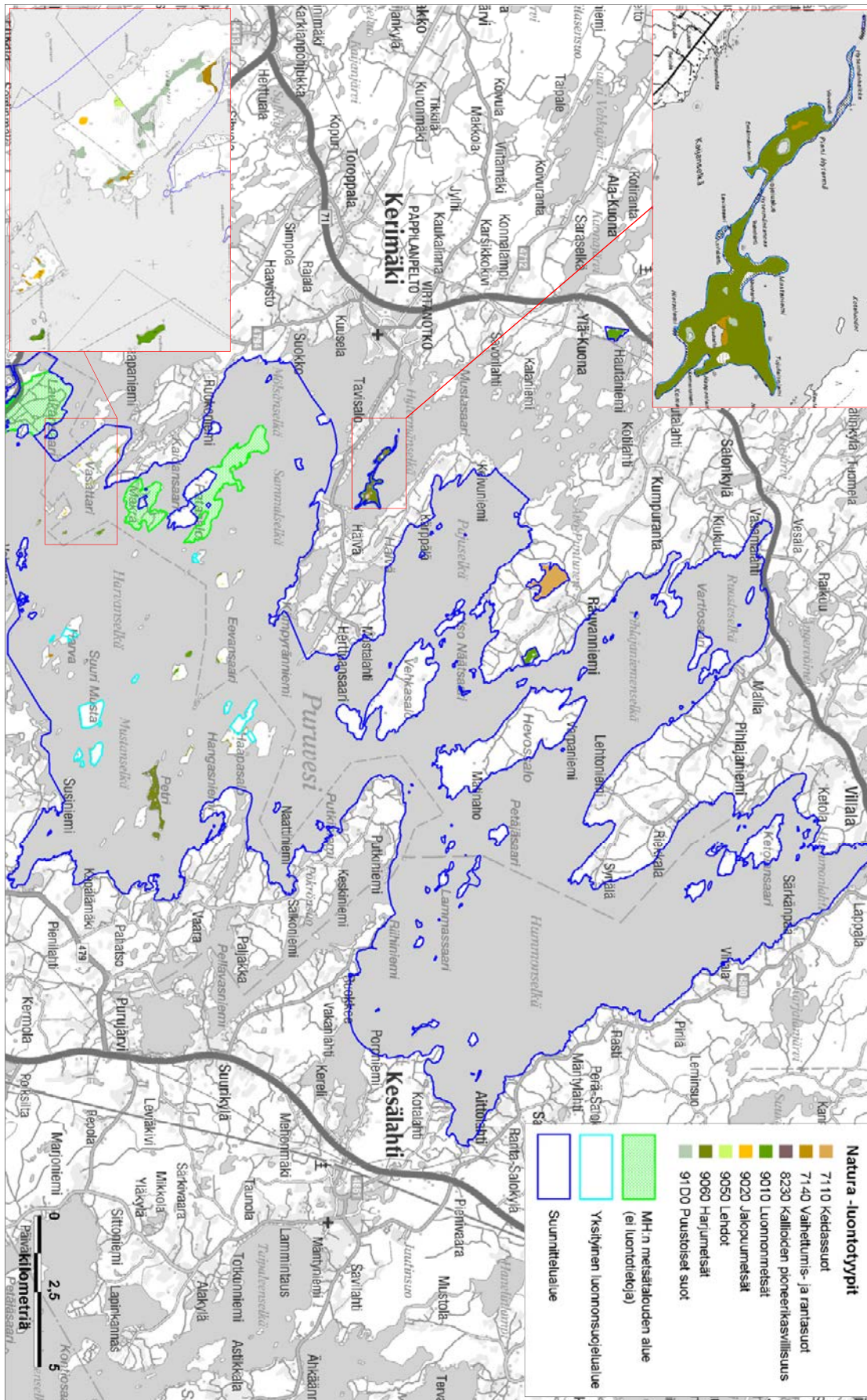
Natura-luontotyyppitieto on kerätty suojeluohjelmien alueelta luontotyyppi-inventoinnissa. Natura-luontotyyppiä on maa-alueilla noin 380 ha, mikä vastaa noin puolta alueen maapinta-alasta (taulukko 4, kuvat 8–9). Luontotyyppi-inventoinnissa alueelta havaittiin kaksi uutta Natura-luontotyyppiä: jalopuumetsät ja kallioiden pioneerikasvillisuus.

Kaikki suojeluohjelmarajausten sisällä olevat vesialueet kuuluvat Natura-luontotyyppiin karut kirkasvetiset järvet. Maaluontotyypeistä runsaiten on harjumetsiä ja keidassoita. Harjumetsät ja boreaaliset luonnonmetsät sekä keidassuot ja puustoiset suot voivat esiintyä päällekkäin, mistä johtuen Natura-luontotyyppien yhteenlaskettu pinta-ala on suurempi kuin todellinen pinta-ala.

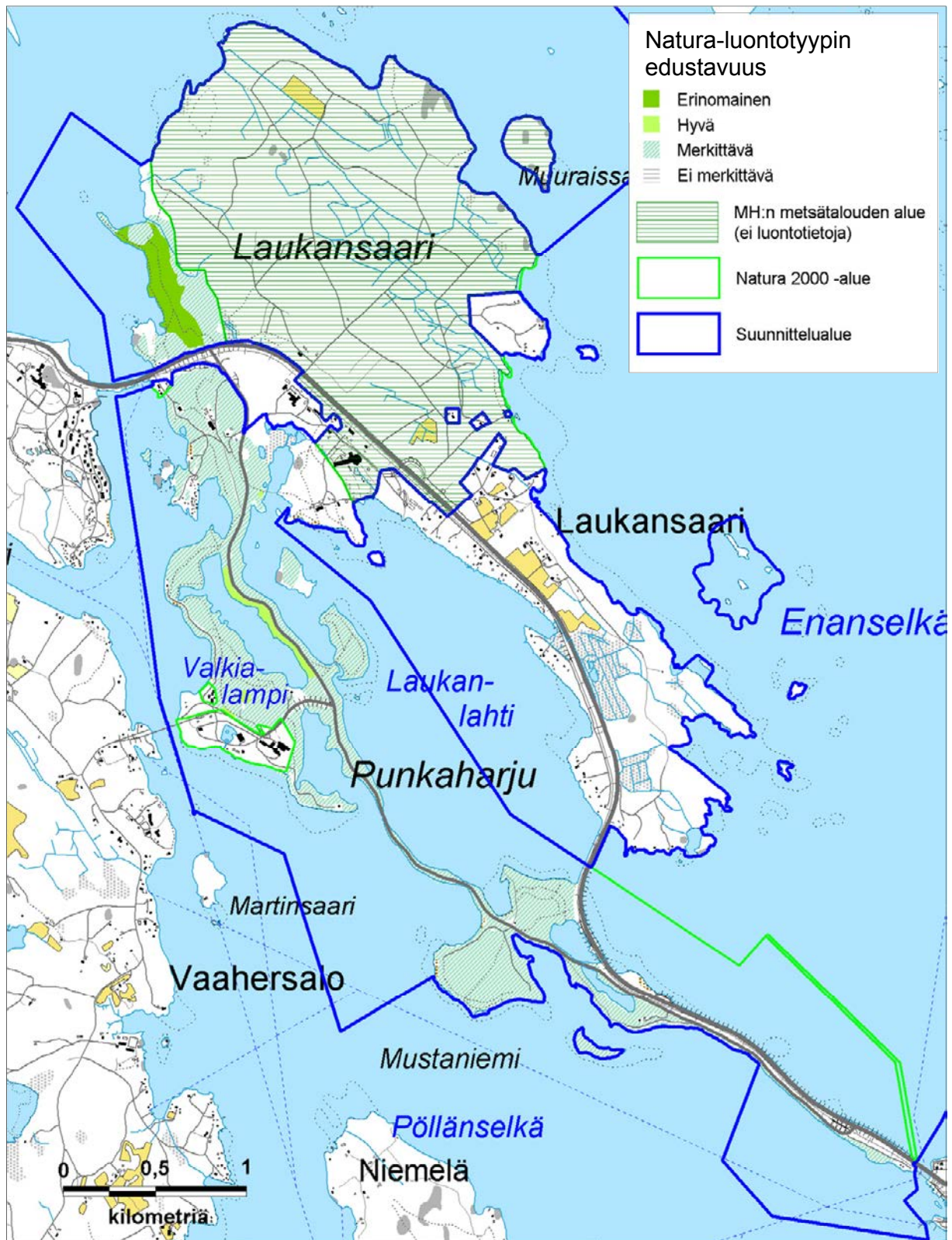
Maa-alueiden Natura-luontotyypeistä suurin osa – kaikkiaan 77 % – on edustavuudeltaan merkittäviä. Luontotyyppien edustavuus on arvioitu hyväksi noin viidesosalla ja erinomaiseksi vain 2 %:lla kaikista luontotyyppikuvioista. Ei-merkittävien luontotyyppien yhteispinta-ala jää 1 ha:iin. (kuvat 10–11).

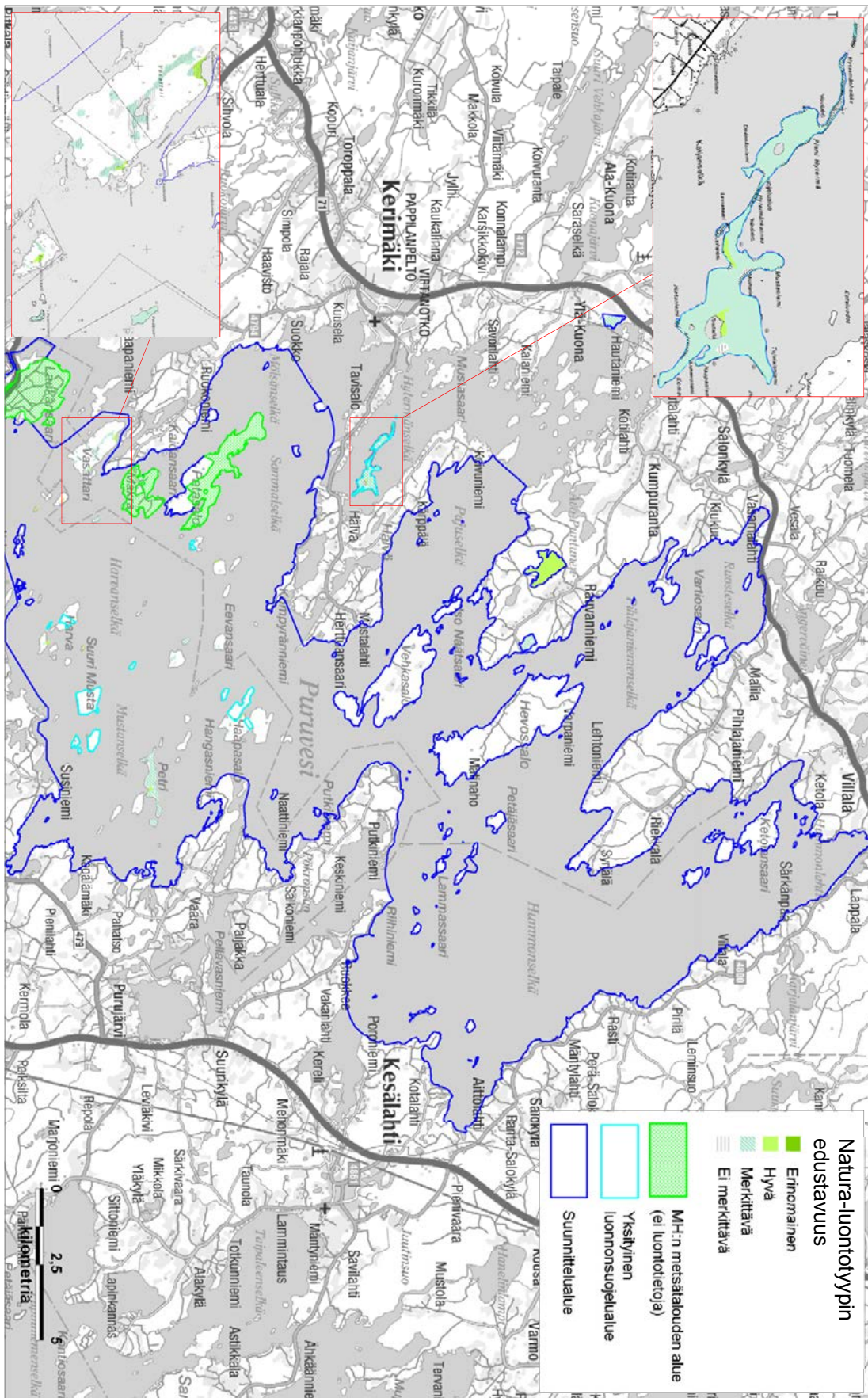
Kuva 8. Punkaharjun Natura 2000 -luontotyytit. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

Kuva 9. Puruvesen, Vilkonsuon ja Puruvesen valkoselkätikkametsien Natura-luontotyytit. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

Kuva 10. Natura 2000 -luontotyyppien edustavuus Punkaharjulla. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

Kuva 11. Natura 2000 -luontotyyppien edustavuus Puruvedellä, Vilkonvuolla ja Puruveden valkoselkätikkametsissä. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

Taulukko 4. Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualueen Natura-luontotyypit pinta-aloineen. * = pinta-alat voivat olla päällekkäisiä.

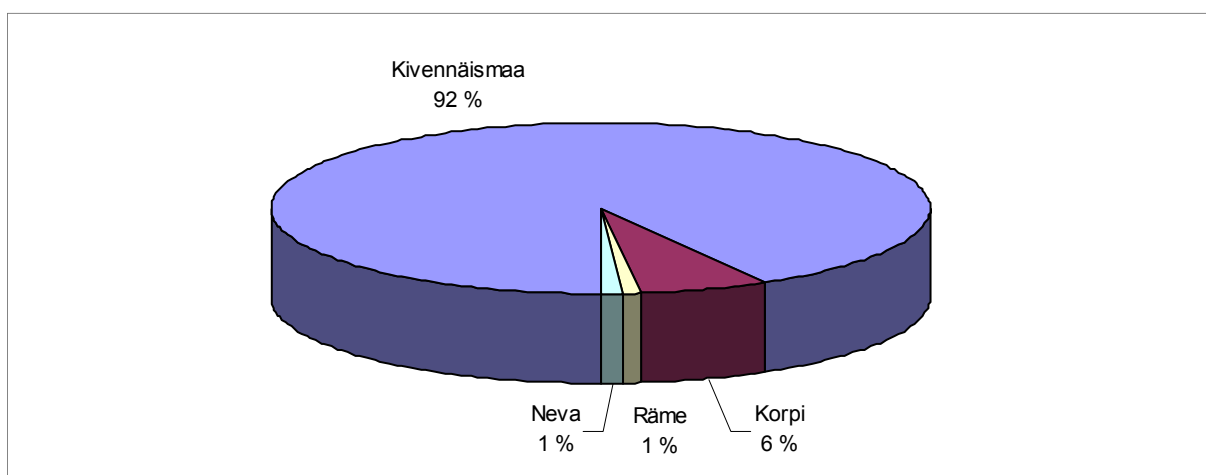
Koodi	Natura-luontotyyppi	Pinta-ala ha	Natura-tietolomakkeet
3110	Karut kirkasvetiset järvet	9 111	x
9060	Harjumetsät*	222,5	x
9010	Luonnonmetsät*	64,3	x
9050	Lehdot	3,8	x
9020	Jalopuumetsät	1,2	-
7110	Keidassuot*	74,0	x
91D0	Puustoiset suot*	66,0	x
7140	Vaihtetumis- ja rantasuot	10,3	x
8230	Kallioiden pioneerikasvillisuus	0,7	-
8220	Silikaattikalliot	-	x
	Maa-alueet yhteensä	380,2	

2.4.3 Tutkimusmetsät

Suunnittelualueella on suojeleohjelmaraajausten ulkopuolisia, Metsähallituksen hallinnassa olevia alueita noin 717 ha. Ne ovat tulleet Metsähallituksen metsätalousalueiksi Metsäntutkimuslaitoksen maiden hallinnasta 1.1.2008, ja alueet on edelleen sopimuksella varattu Metlan tutkimusmetsäkäyttöön. Nämä tutkimusmetsät sijaitsevat pääosin Laukansaassa, Patasalossa ja Mäkrässä. Patasalon saaren koko tutkimusmetsäalue on männyn geenireservimetsää.

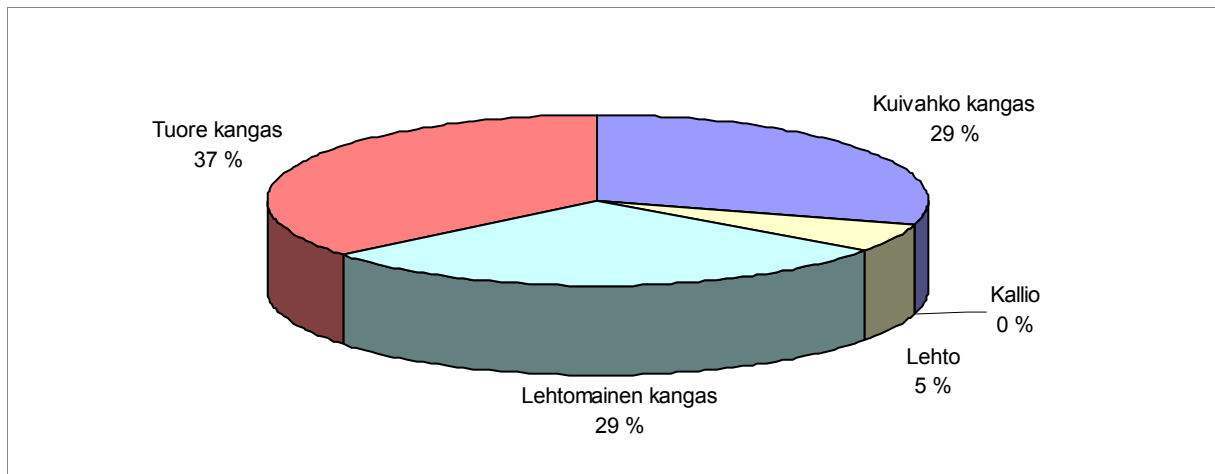
Tutkimusmetsistä suurin osa (95 %) on pääryhmältään metsämaata. Kitu- ja joutomaata on hyvin vähän: niiden yhteenlaskettu osuus jää 2 %:iin. Loput 3 % tutkimusmetsien maa-alueesta on esimerkiksi teitä ja tontteja. Metlan tutkimuskoealoja on 151 ha:lla.

Tutkimusmetsien maapinta-alasta valtaosa (92 %) on kivennäismaata (kuva 12). Soista korvet ovat yleisimpiä, mutta hyvin pienialaisia – keskipitkään jäädessä 0,8 ha:iin. Korvista vain noin 9 % on säilynyt luonnontilaisina; suurin osa on ojitettu ja muuttunut turvekankaiksi. Rämeyä ja avosoita on molempia vain 1 % maapinta-alasta, ja ne ovat säilyneet ojittamattomina. Ravinteikkudeltaan lähes kaikki tutkimusmetsien suot ovat mesotrofisia eli keskiravinteisia. Reheviä luonnontilaisia korpia alueella on vain 1,8 ha.

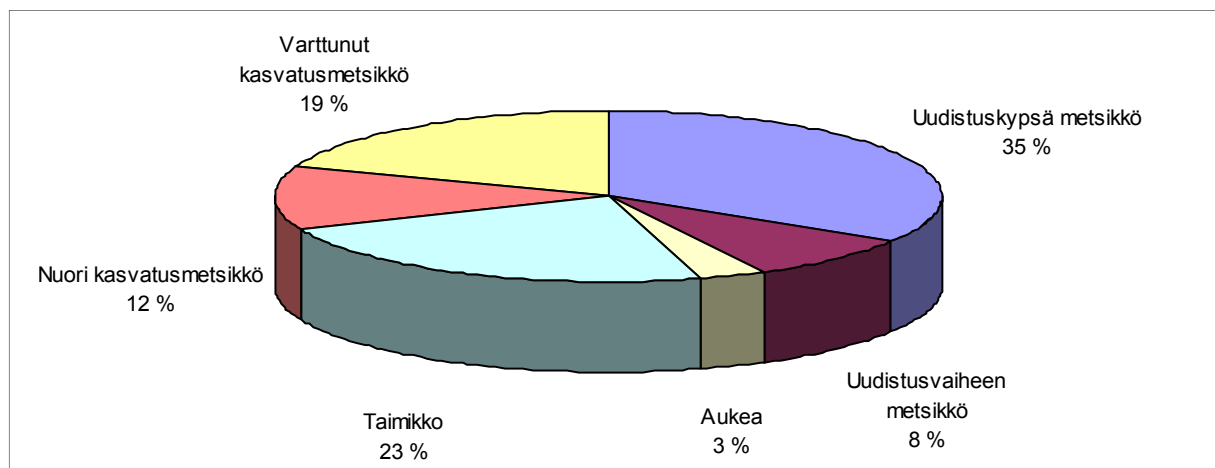
Kuva 12. Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualueen tutkimusmetsien maapinta-alan jakaantuminen suoryhmiin. Nevoihin luetaan kuuluviksi tässä myös luhdet.

Tutkimusmetsien kivennäismailla yleisimpiä ovat tuoreet kankaat, mutta kuivahkoja ja lehtomaisia kankaita on myös runsaasti (kuva 13). Kuivia kankaita ja hietikoita tutkimusmetsien alueella ei ole lainkaan, ja kallioitakin vain 2 ha. Lehtoja on 33 ha, josta pääosa on tuoreita lehtoja – kosteiden lehtojen esiintyessä vain pienialaisesti.

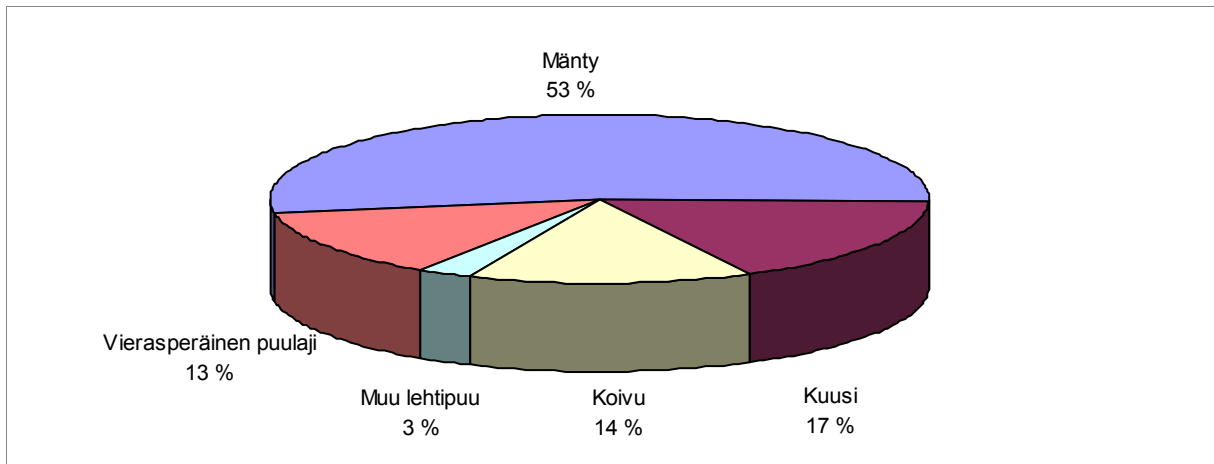

Kuva 13. Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualueen tutkimusmetsien kivennäismaat kasvillisuusluokittain.

Tutkimusmetsien alueella harjoitetaan normaalia metsätaloutta tutkimuksen sallimissa puitteissa, joten hakkuista ja muista metsänhoitotoista johtuen puuston kehitysluokat ja puulajisuhteet muuttuvat jatkuvasti. Vuoden 2009 alkupuolella tutkimusmetsistä reilu kolmannes kuului uudistuskypsiin metsien kehitysluokkaan, noin viidesosa oli varttuneita kasvatusmetsiä ja loput nuorempia metsiä (kuva 14). Pääpuulajeja tarkasteltaessa myös tutkimusmetsissä mäntyvaltaiset metsät olivat kaikkein yleisimpiä: mänty oli pääpuulajina yli puolella tutkimusmetsien metsä- ja kitumaista (kuva 15). Jokin vierasperäinen puulaji oli pääpuulajina 13 %:lla tutkimusmetsistä, mikä kertoo alueen historiasta tutkimus- ja kokeilualueena.

Kuva 14. Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualueen tutkimusmetsät kehitysluokittain alkuvuonna 2009.

Kuva 15. Punkaharjun ja Puruvesen tutkimusmetsien metsä- ja kitumaiden pääpuulajit alkuvuonna 2009.

2.4.4 Yksityiset suojelualueet

Suunnittelualueelle on perustettu yksityismaiden suojelualueita yhteensä 11 kpl (tilanne 2009). Ne sijoittuvat pääosin Puruvesen Natura-alueelle, ja niiden yhteispinta-ala on noin 198 ha (taulukko 5). Näistä Hytermän luonnonsuojelualue, joka oli aikaisemmin Metlan hallinnassa, siirtyi Metsähallitukselle maiden hallinnansiirron yhteydessä 1.1.2008. Yksityismaiden luonnonsuojelualueiden eli YSA-alueiden hoito ja käyttö on määritelty jokaiselle alueelle erikseen kunkin alueen rauhoitusmääräyksissä, joten YSA-alueita ei käsitellä sen tarkemmin tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa Hytermää lukuun ottamatta. Koska Puruvedelle perustetuilla YSA-alueilla on toteutettu rantojen-suojeluohjelmaa, useimmilla alueilla metsätalous on sallittu tietyt metsänkäsittelysuositukset huomioiden.

Taulukko 5. Punkaharjun ja Puruvesen suunnittelualueella olevat yksityismaiden luonnonsuojelualueet. Pinta-ala tiedot ovat peräisin SYKE:n ylläpitämästä yksityiset_suojelualueet.tab-paikkatietoaineistosta. * = Hytermän luonnonsuojelualue on Metsähallituksen hallinnassa.

YSA-alueen nimi	YSA-tunnus	Pinta-ala ha
Hytermän luonnonsuojelualue*	YSA 060032	53,2
Puruvesi 1	YSA 065855	20,2
Puruvesi 2	YSA 065856	7,9
Puruvesi 3	YSA 065857	3,1
Puruvesi 4	YSA 065859	53,5
Puruvesi 5	YSA 065860	36,5
Puruvesi 6	YSA 065861	5,9
Puruvesi 1/02	YSA 065998	1,3
Puruvesi 2/02	YSA 065999	2,1
Puruvesi 3/02	YSA 066003	12,0
Varpaniemen luonnonsuojelualue	YSA 204717	2,0
Yhteensä	11 kpl	198

2.5 Suunnittelualueen lajisto

Puruvesi on luokiteltu linnustoltaan kansallisesti arvokkaaksi linnustoalueeksi eli FINIBA-alueeksi – etenkin selkävesilinnustonsa takia. Puruveden länsirannoilla olevat valkoselkätikan suojelusuunnitelmaan kuuluvat metsiköt täydentävät suunnittelualueen arvoa linnustollisesti. Suunnittelualueen pesimälajistoon kuuluvat kansallisesti uhanalaisiksi luokitellut lajit selkälokki, pikkutikka, sääksi, kaakkuri, metso, teeri, käki ja pikkusieppo. Lisäksi suunnittelualueella pesiviä EU:n lintudirektiivin (79/409/ETY) liitteen I, vastuu- (lajeja, joiden säilymisestä Suomella on erityinen kansallinen vastuu) tai muita huomionarvoisia lintulajeja ovat laulujoutsen, kuikka, iso- ja tukkakoskelo, pikkulokki, kalatiira, vesipääsky, rantasipi, viiru- ja helmipöllö, pyy, palokärki, kuhankeittäjä ja nuoli-haukka.

Puruveden alue on ollut aiemmin merkittävä saimaannorpan esiintymisalue, jonka norppakannan on arvioitu olleen parhaimmillaan yli 50 yksilöä. Ennen norpan rauhoitusta norppakanta kuitenkin katosi Puruvedeltä pääosin metsästyksen seurauksena. Norppa on palannut viime vuosina aiemmille elinalueilleen. Tuoreimman kanta-arvion perusteella Puruvedellä elää tällä hetkellä vakituisesti vähintään kaksi norppayksilöä.

Kasvillisuus suunnittelualueella on jokseenkin tavanomaista. Uhanalaisista putkilokasvilajeista alueella esiintyy vain keltamatar, joka on luokiteltu vaarantuneeksi (VU). Lisäksi alueella kasvavat kalliopikkutervakko ja punalattu, jotka ovat harvinaisia. Merkillepantavaa on kuitenkin edustavan harjukasvillisuuden esiintyminen Punkaharjulla ja Puruveden harjusaarilla. Kangasajuruoho, kisanäkypälä, idänkeulankärki, tunturikurjenherne, sarjatalvikki, hietaorvokki ja kanervisara viihtyvät harjujen paahteisilla valorinteilla.

Suunnittelualueella on selvitetty kovakuoriaislajistoa vuosien 2008 ja 2009 aikana (Mattila 2009). Tutkittuja kohteita olivat Punkaharjun Kokonharjun aarnialue (2008 ja 2009) ja Mustaniemi (2008), sekä Puruveden saarten, Vasattarin ja Suuren Niinisaaren metsälehmuksen geenireservimetsiköt (2009).

Punkaharjun Kokonharjun aarnialueelta tavattiin vuoden 2009 kovakuoriaiskartoituksessa (Mattila 2009) kaksi silmälläpidettävää (NT) kovakuoriaislajia: lahoissa lehtipuissa elävä haapasyöksykäs (*Tomoxia bucephala*) ja maapuiden kuoren alla elävä lyhytsiipislaji (*Atreceus longiceps*). Alueelta on havaittu myös katko- ja kelokäävän lahottamilla maapuumännillä elävä silmälläpidettävä (NT) rosopehkiäinen (*Calitys scabra*). Kartoituksissa keskityttiin tutkimaan pystyyn kuolleita mäntyjä lähistöltä tavatun äärimmäisen uhanalaisen verisevän (*Ampedus sanguineus*) löytämiseksi tutkituilta alueilta.

Mustaniemen alueelta tavattiin muutamia harvinaisen kaarnajäärän (*Nothorhina punctata*) asuttamia mäntyjä. Kaarnajäärä elää paahteisilla paikoilla paksukaarnaisten elävien mäntyjen kuoressa. Laji todettiin aikuisten kovakuoriaisten männyn kuoreen jättämien tunnusomaisten kuoriutumisaukkojen ja käytävien sekä rungon pihkoittumisen perusteella.

Punkaharjulta aiemmin löydetty mustatattiainen (*Oxyporus mannerheimii*) kuuluu EU:n luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteessä II mainittuihin selkärangattomiin. Tämä lyhytsiipinen elää sekä toukkana että aikuisena sienten itiöemissä. Lajin tyypillistä elinympäristöä ovat vanhat harvapuustoiset metsät.

Kartoituksessa havaitut silmälläpidettävät kovakuoriaislajit eivät vaadi erityisiä toimenpiteitä kohteella. Alueelta voisi löytyä jatkoselvityksessä uhanalaista lajistoa. Erityisesti äärimmäisen uhanalaista (CR) veriseppää (*Ampedus sanguineus*) olisi syytä etsiä edelleen Kokonharjulta ja Punkaharjun muilta sopivilta iäkkäiltä männikkökohteilta. Laji on tavattu vuonna 2007 Punkaharjun Hiukkajoelta, runsas 12 km Kokonharjulta itään.

Puruveden saarikohteilta ei tavattu silmälläpidettäviä, uhanalaisia tai lehmuksesta riippuvaisia kovakuoriaislajeja. Runkoikkunapyydysaineiston perusteella kohteilla on lahoppuuston vähäisyydestä huolimatta kuitenkin monimuotoinen lehtilahopuissa elävä lajisto. Joukossa on joitakin vaateliaita, tyypillisesti runsaslahoppuustoisten lehtimetsien kuoriaislajeja – kuten läikkäkarvasieniäinen (*Mycetophagus quadripustulatus*) sekä lehtipuiden onteloissa eläviä lajeja (*Quedius brevicornis* ja *Mycetophagus populi*).

Vasattarin ja Suuren Niinisaaren puuston ikääntyessä ja lahoppuuston osuuden kasvaessa lajiston monimuotoisuus todennäköisesti jatkossa lisääntyy, ja kohteet kehittyvät soveliaiksi useille uhanalaisille lajeille.

Käävökkäiden vähäistä määrää suunnittelualueella selittää lahoppuun vähäisyys. Alueelta on kuitenkin tehty joitakin mielenkiintoisia kääpähavaintoja. Huomionarvoisin alueelta löydetty kääpälaaji on erittäin uhanalaiseksi (EN) luokiteltu harjaskääpä. Karhunkääpä ja männynkääpä kuuluvat vanhan metsän indikaattorilajeihin, ja etenkin jälkimmäistä tapaa yleisesti Punkaharjun vanhoissa männiköissä. Muita alueelta havaittuja kääpiä ovat rusokääpä, haavanarinakääpä ja ketunkääpä. Lisäksi koralliorakkaan tiedetään esiintyvän alueella.

2.6 Historia ja kulttuuriperintö

(Luvussa käytetty lähteinä Paaskoski 2005, Piri ym. 1995, Metsähallituksen tietojärjestelmät /Reiska, Hertell 2008)

Punkaharju on yksi kansallismaisemistamme. Alueen asema kansallismaisemana ja useimpien suomalaisten tuntemana luonnonnähtävyytenä on monien historiallisten vaiheiden lopputulos. Jääkauden muovaaman harjun ainutlaatuisuus luonnon erikoisuutena, nähtävyytenä ja matkailukohteena alkoi löytyä ja hahmottua 1700-luvulla. Ensimmäisiä Punkaharjun tutkijoita olivat upseerit. Tärkeä maantieyhteys Savonlinnasta Käkisalmeen tai Parikkalasta haarautuen myös Lappeenrantaan kulki Punkaharjun kautta. Maantie kulki harjun laella, ja juuri tieltä käsin tarkasteltiin yleensä maisemaa ja sen arvoa puolustuksen tai hyökkäysliikkeiden kannalta. Sotilaallinen kartoitustoiminta ja linnoitusten suunnittelu olivat 1700-luvulla oma taiteenlajinsa, joka edellytti piirustus- ja akvarellitaitojen lisäksi herkkää maiseman muotojen ja korkeussuhteiden tajua.

Luonnon tai pikemminkin luonnonvarojen suojelun periaate nousi esille uudella tavalla 1700-luvun puolivälissä, jolloin ensimmäistä kertaa Ruotsissa ja siten myös Suomessa yleisellä lainsäädännöllä ja määräyksillä ryhdyttiin säätelemään luonnonvarojen käyttöä. Jo aiemmin, 1500-luvulla, kaivannaistoimintaan liittyvät asiat olivat olleet kruunun erityisessä suojeluksessa, mutta 1700-luvulla puututtiin rationaalisin ja taloudellisin perustein myös tavanomaisempaan luonnonvarojen – ennen kaikkea metsien – käyttöön. Hirsirakentaminen, kaskenpoltto sekä sysien ja tervan poltto uhkasivat varhaisen teollisuuden raaka-aineiden saantia ja pidensivät kuljetusmatkoja. Vesisahat tarvitsivat järeitä tukkipuita ja rautaruukit puuhiiltä.

Myös Punkaharjulla monet metsäalueet soveltuivat kaskeamiseen. Punkaharjun alueen suojeleminen metsien tuhojen estämiseksi liittyi käynnissä olevaan laajaan keskusteluun Suomen metsävarojen tilasta ja hoidosta. Metsien suojelunäkökohdat sekä tunnustetut maiseman kauneusarvot puolsivat Punkaharjun rauhoittamista suojelluksi kruununpuistoksi. Tällä toimella estettäisiin ennen muuta talonpoikien perinteinen metsänkäyttö, ja samalla alueen luonnon suojelu siirtyi viranomaisen asiaksi.

Rantasalmen kihlakunnan vouti Zachris Cajander oli henkilö, joka vaikutti ratkaisevasti Punkaharjun kruununpuiston perustamiseen. Hän ehdotti vuonna 1840 keisari Nikolai I:lle osoittamassaan kirjeessä harjualueen maiden lunastamista valtiolle ja alueen suojelemista metsien tuhon estämiseksi. Senaatti puolsi Cajanderin esitystä, ja lokakuussa 1840 harjualue lunastettiin valtiolle. Tämän jälkeen aluetta täydennettiin vielä aluevaihdoin eräiden Laukansaaren talojen kanssa. Aluevaihtojen jälkeen Punkaharjusta tuli kruununpuisto Nikolai I:n keisarillisella julistuksella vuonna 1843.

Kruununpuiston perustamisen jälkeen alueelle nimitettiin metsänvartijat pitämään tienvarsimetsät, tiet ja tienvieret siisteinä. Myöhemmin matkailun lisääntyessä ja junaliikenteen alettua myös palovartiointista tuli erittäin tärkeä työtehtävä. Vartijoiden asuinrakennukset sijoitettiin kruununpuiston molempiin päihin, eli nykyisen Valtionhotellin ja ns. **Palovartijan mökin** paikoille. Vaikka kruununpuisto perustettiin pääasiassa luonnonkauneuteen perustuvista syistä, myös matkailulla oli alusta asti merkittävä rooli alueen toiminnassa ja hoidossa. Sen ylläpitoon myönnettyjä varoja käytettiin muun muassa kapean harjutien puukaiteiden korvaamiseen kiviaidoilla ja kinttupolkujen kunnostamiseen matkailijoiden käyttöön. Harjun keskeisille näköalapaikoille hakattiin myös erityisiä maisemalinjoja, joka avasivat esteettömän näkymän järville.

Valtiollisen metsänhoitojärjestelmän saatua alkunsa vuonna 1859 vakinaisen metsänhoitolaitoksen eli Metsähallituksen perustamisen myötä kruununmetsille alettiin laatia erityisiä metsänhoitosuunnitelmia. Punkaharjulle laadittiin ensimmäinen hoitosuunnitelma vuonna 1877, minkä jälkeen suunnitelmia uusittiin ja päivitettiin määrävälein. Kansallismaisemaa hoidettiin pieteetillä metsänhoitosuunnitelmiin perustuen aluksi Metsähallituksen ja vuodesta 1929 lähtien virallisesti itsenäiseksi virastoksi muuttuneen Metsäntutkimuslaitoksen ohjaamana. Vuoden 2008 alusta lähtien harju on ollut jälleen Metsähallituksen hoidossa.

Hoidon pääasiallisena tavoitteena on ollut vuosikymmenestä toiseen maiseman säilyttäminen ja metsän uudistumisen turvaaminen. Järvimaisemaan kuvastunut pilarimännikkö on näin säilynyt kansallismaiseman keskeisenä elementtinä jo useiden sukupolvien ajan. Osia harjualueesta on jätetty luonnontilaan. Harjun merkittävin luonnontilainen alue on Kokonharjun aarnialue.

2.6.1 Arkeologiset kohteet

Punkaharju

Punkaharjun alueelta löytyy sekä esihistoriallisen että historiallisen ajan arkeologisia kohteita (kuva 16). Esihistoriallisiin kohteisiin kuuluvat mm. alueen peurakuopat ja Mustaniemen kivikautinen asuinpaikka. Harjun historialliselle ajalle sijoittuvien kohteiden kirjo on laaja. Historiallisen ajan arvokasta kulttuuriperintöä ovat mm. harjumaantien aikaisempien linjausten säilyneet osat ja lukuisat sotavarustukset. Sotavarustuksista vanhimmat on ajoitettu 1790-luvulle; viimeisimmät Salpalinjaan kuuluvat varustukset on rakennettu 1941–1943.

Puruvesi

Puruveden arkeologiset kohteet voi jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: 1) esihistoriallisiin asuinpaikkoihin, 2) työ- ja valmistuspaikkoihin sekä 3) puolustusvarustuksiin. Näiden lisäksi alueella on muutama vanha rakennuksen paikka. (kuva 17)

Puruvedellä kesällä 2008 toteutetussa kulttuuriperintöinventoinnissa (Hertell 2008) löytyi neljä kivi- ja/tai varhaismetallikautista asuinpaikkaa. Kaikki asuinpaikat sijoittuvat Petrin harjusaareen. Saarella on runsaasti hiekkaisia muinaisrantoja, joten asuinpaikkoja voi odottaa löytyvän sieltä tulevaisuudessa lisääkin. Myös Mäkrän saaren koillisosaa voidaan pitää otollisena alueena kivi- ja metallikautisten kohteiden löytymiselle, vaikka sieltä ei inventoinnin yhteydessä kohteita löytynytkään.

Ajantasaiset tiedot suunnittelualueen muinaisjäännöksistä löytyvät Museoviraston muinaisjäännösrekisteristä: http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx.

Historiallisen ajan kohteet koostuvat pääasiassa tervan- ja miilunpoltoon liittyvistä löytöpaikoista sekä alueen runsaista 1900-luvun puolustusvarustuksista. Tervahautoja löytyi Mäkrän koillispäästä, Eevansaaresta ja Petristä. Petrin saaresta löytyi lisäksi vanha tulisija, joka lienee aikanaan ollut rakennuksen kiuas. Patasalosta löytyi myös talonpaikka sekä sen pihapiiriin kuuluvia, raivauksessa syntyneitä raunioita ja kiviaita. (kuva 17)

Puolustusvarustusten ketju kulkee Laukansaaren koillisrantaa, Mäkrän etelä- ja koillisrantaa ja Pienen Patasalon koillisrantaa pitkin. Sijaintinsa perusteella näitä voi ennakoida löytyvän myös Vasattarin eteläpäästä. Mäkrän hiekkaharjuun kaivetut taisteluhaudat ja tuliasemat ovat varsin näyttäviä.

2.6.2 Rakennusperintökohteet

Suunnittelualueen rakennusperintökohteet näkyvät kuvissa 16 ja 17.

Valtionhotelli

Punkaharjulla sijaitseva Valtionhotelli on alueen vanhinta rakennuskerrostumaa, ja se liittyy vuonna 1840 perustetun kruununpuiston historiaan. Korkealla harjulla sijaitsevan hotellin puinen päärakennus on rakennettu alkuaan vuonna 1845 intendentti E.B. Lohrmannin suunnitelman mukaan kruununpuiston metsänvartijoiden asunnoksi ja matkailijoiden majoitustilaksi. Tätä tornillista, sveitsiläistyylistä rakennusta on laajennettu vuosina 1879, 1893 ja 1899 hotellin tarpeisiin. Erillinen ns. **Keisarinnan huvila** on vuodelta 1898. Kokonaisuuteen kuuluvat lisäksi pihapiiriin 1896 valmistunut asuin- ja talousrakennus sekä viinikellari, hirsinen rantasauna ja laivalaiturin tuntumassa oleva rantapaviljonki.

Valtionhotellin päärakennus on rakennettu neljässä eri osassa, joita yhdistävät erimuotoiset kuistit ja parvekkeet. Kaksikerroksisen hirsirakennuksen vaakalaudoitusta jäsentävät koristeleikatut ikkunanielet sekä räystä- ja kerroslistat.

Hotelli Finlandia

Hotelli Finlandia rakennettiin moderniksi, ensiluokkaiseksi hotelliksi kasvaneen matkailun tarpeisiin. Valmistumisvuotenaan 1914 hotelli Finlandia edusti Suomessa moderneimpia majoituspaikkoja. Hotellilla oli oma sähkölaitos ja keskuslämmitys sekä kaikissa 30 huoneessa oma wc ja parveke. Vain puolitoista viikkoa hotellin avajaisten jälkeen syttyi I maailmansota, ja hotelli tyhjentyi lähes kokonaan. Hotellitoiminta jatkui kuitenkin aina vuoteen 1935 saakka, jolloin Finlandia pakokohuutokaupattiin ja se siirtyi valtion omistukseen. Talvisodan aikana se toimi sotasairaalana ja myöhemmin sotilaiden kuntoutuskeskuksena. Sotien jälkeen hotellitoiminta jatkui vaihtelevalla menestyksellä, ja lopulta hotelli Finlandia siihen kuuluvine talousrakennuksineen päättyi jälleen valtiolle vuonna 1981. Paikalla aloitti toimintansa sotainvalidien kuntoutussairaala, ja nykyisin toiminnasta vastaa Punkaharjun kuntoutuskeskus Kruunupuisto. Finlandian rakennuskokonaisuuteen kuuluvat päärakennuksen lisäksi 1930-luvulta peräisin olevat talous- ja majoitusrakennus sekä vuonna 1914 rakennettu ulkorakennus.

Finlandian suunnittelivat Walter ja Ivar Thomé, ja siinä näkyy vaikutteita kansallisromantiikasta ja jugend-tyylistä sekä lisämausteena barokin ja renessanssin aiheita. Valtionhotelli ja Finlandia ovat Suomen maisemamatkailuun liittyviä keskeisiä rakennusmuistomerkkejä ja merkittävä historiallinen lisä Punkaharjun kansallismaisemassa.

Punkaharjun vanha rautatieasema (Luston rautatieasema)

Savonlinna–Elisenvaara-radalle (1908) valmistunut Punkaharjun asema on arkkitehtuuriltaan ainutlaatuinen kansallisromanttinen rautatierakennus. Rautatieaseman historia nivoutuu kaikin tavoin Punkaharjun historiaan kruununpuistona ja matkailukohteena. Asemarakennus on toiminut 1990-luvun loppupuolelta alkaen näyttely- ja opastuskeskuksena. Asemarakennuksen on suunnitellut Bruno Ferdinand Granholm. Asema-alueella on kaiken kaikkiaan 14 rakennusta, joista kuusi kuuluu Metsähallitukselle: asemarakennus, tavaramakasiini, huvimaja, asemapäällikön kaksi talousrakennusta ja kellari. Asema-alueella on poikkeuksellisen komea puusto, mm. pitkä lehmuskuja asemarakennuksen eteläpuolella.

Hirsirunkoinen suuri asemarakennus on perustettu harkkokiville, ja katto on katettu keraamisella tiilellä. Pääväri on kellertävän ruskea, listat ruskeat. Rakennus on valmistuttuaan ollut huopakatteinen, mutta katettu melko pian saksalaisilla urareuna- eli valssitiilillä. Harjatiilet ovat olleet koristeellisilla korvakkeilla varustettuja. Ainakin korkeimman aumakaton jiirit ovat päättyneet säilyneisiin eläinhahmoilla varustettuihin harjatiiliin.

Ratavartijan talo

Entisen ratavahdin vahtituvan pihapiiriin kuuluvat vahtituvan lisäksi navetta, sauna ja kellari. Vuonna 1908 Tuunaansalmen yli rakennettiin kääntösilta, joka varustettiin maantiekannella 1940. Koko vanha silta korvattiin kiinteällä uudella sillalla 1970-luvulla, ja vuonna 1976 sen rinnalle rakennettiin maantiesilta. Vahtitupa talousrakennuksineen siirtyi 1990-luvulla Metsäntutkimuslaitokselle ja 1.1.2008 alkaen Metsähallitukselle. Ratavartijan talon on suunnitellut arkkitehti Bruno Granholm. Rakennuksen ulkoasu ja sisätilat ovat säilyttäneet hyvin rakennus- ja kulttuurihistoriallisen arvonsa. Katto on uusittu 1990-luvulla.

Vahtitupa talousrakennuksineen sijaitsee Tuunaansalmen sillan kupeessa Savonlinnaan vievän tien varrella Punkaharjun luonnonsuojelualueella. Maantien ja rautatien toisella puolen on lossivahdin entinen asunto. Entisten lossituvan ja ratavahdin pihapiirit rakennuksineen ovat kokonaisuus, joka on hyvä esimerkki liikenteen varhaisvaiheen työvoimavaltaisesta kunnossapidosta ja valvonnasta.

Osittain hirsirakenteinen navetta/varasto on perustettu harkkokiville. Harjakatto on katettu kolmiorimoitetulla huovalla ja seinät on vuorattu pääosin vaakaponttilaudoituksella; takasivulla on myös pystylautaa. Pääväri on kermanvaalea, julkisivun verhousta on jaettu osiin punaruskein vaaka- ja pystylistoin. Kattokonsolit on koristeleikattu. Rakennuksen länsipäädyssä on hirsirunkoinen navetta, jossa on matala kuusiruutuinen vaakaikkuna. Keskellä on varastotila, ja itäpäädyssä on käynti vinttiin. Itäpäädyn päätykolmiossa on pariovi. Navettaosan takasivun ulokeosassa on käymälä. Navetan takana on kivillä vuorattu kuoppa sekä tuhoutuneen rakennuksen kivijalan jäänteet.

Punahussila

Punahussilaksi kutsuttu Valtionhotellin pihapiirissä sijaitseva paanuilla vuorattu talo on entinen pohjoinen metsänvartijan virkatalo. Pihapiiriin kuuluvat asuinrakennus ja talousrakennus. Talo sijaitsee Valtionhotellin koillispuolella mäntypuuvaltaisen harjun rinteellä. Se on Museoviraston rekisteritiedon mukaan rakennettu ennen vuotta 1884.

Rakennus on hirsirunkoinen ja perustettu harkkokiville. Julkisivu on vuorattu paanuilla. Harjakatto on katettu sementtitiilillä. Itäisivulla on satulakattoinen avokuisti. Kuusiruutuisten T-ikkunoiden yläosan ruuduissa on vinoristikot. Ikkunanpuitteet ovat vihreät. Päätykolmio on pystypaneelia, ja paneeloinnin alaosassa on hammaslista. Rakennuksen pääväri on punainen; ovien ja ikkunoiden vuorilaudat, nurkkalaudat, seinien leveät alalistat ja päätykolmiot ovat valkoiset. Rakennus edustaa ns. **nikkarityyliä**.

Portinvartija

Valkialammen rannassa harjulta parantolan alueelle laskeuduttaessa on ensimmäisenä pihapiireineen ja talousrakennuksineen portinvartijan asuintalo, joka kuului Takaharjun parantolan ensimmäiseen rakennusvaiheeseen (1903). Talo on siis osa entistä Takaharjun parantolan rakennusryhmää. Rakennusten suunnittelija on Onni Tarjanne. Tie on 1900-luvun alussa kulkenut nykyistä alempana aivan lammen rannassa.

Kivipilareille rakennetun hirsirakennuksen mansardikatto on katettu saumapellillä. Julkisivu on vuorattu kapealla vaakaponttilaudoituksella. Pääväri on punainen. Rakennus on peruskorjattu vuonna 1984, ja sitä on remontoitu uudelleen vuonna 2004.

Palovartija

Entinen metsänvartijan ja palovartijan talo on vuodelta 1845. Pihapiiriin kuuluvat asuinrakennuksen lisäksi entinen navetta-ulkorakennus sekä sauna. Hirsirunkoinen asuinrakennus on perustettu luonnonkiville, jotka on myöhemmin peitetty laastilla. Julkisivu on vuorattu vaakaponttilaudoituksella ja satulakatto katettu huovalla. Talo on peruskorjattu vuonna 1965, ja rakennusta on remontoitu perusteellisesti uudelleen vuonna 2005.

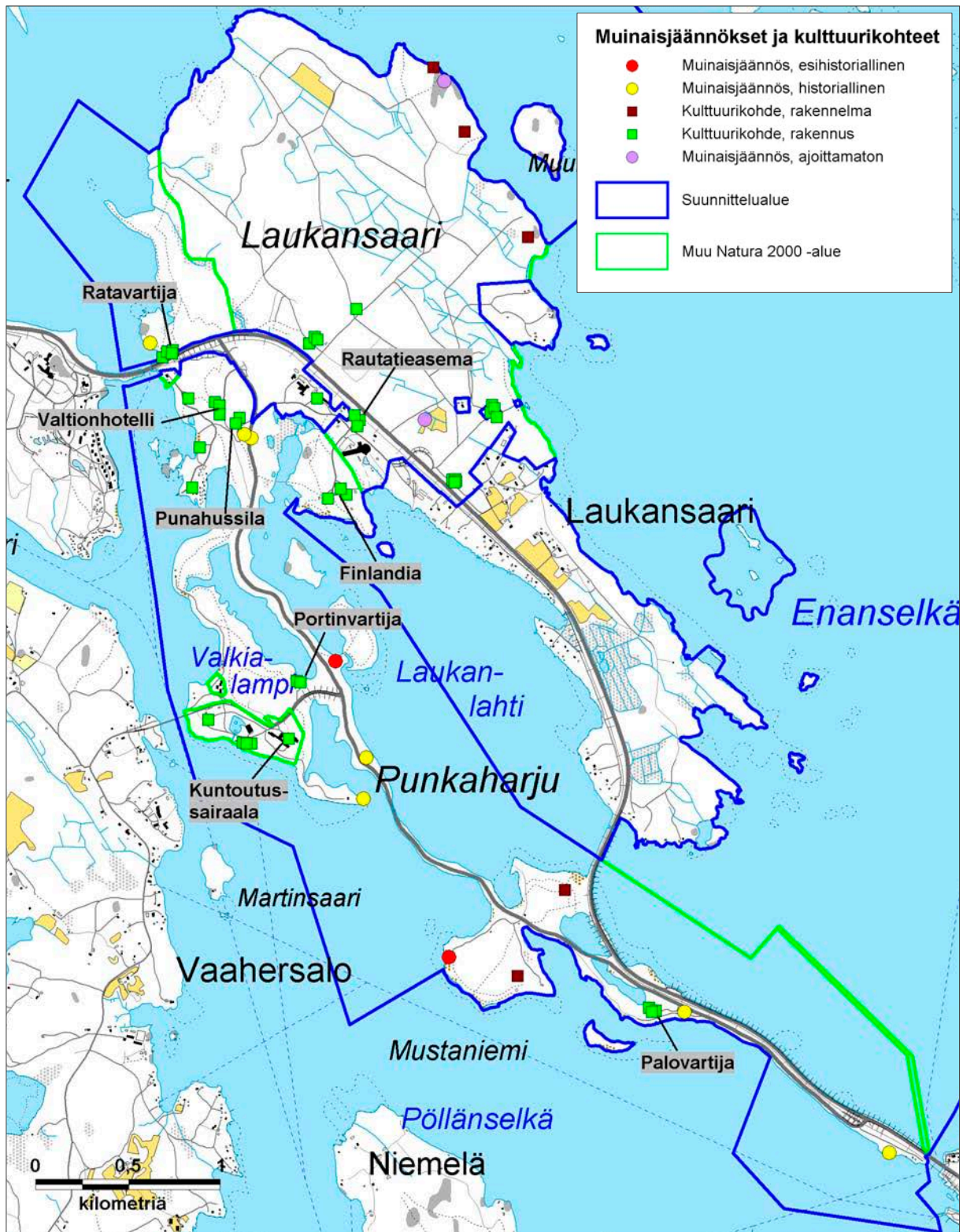
2.6.3 Hytermä

Hytermän saaret – Iso- ja Pieni-Hytermä, Laviasaari sekä Hautasaari – kuuluivat vuosisatoja kerimäkeläiselle Herttuaisten suvulle. Saaria on pidetty Puruveden kauneimpina. Vuosina 1925 ja 1929 saaret (50 ha) päätyivät sittemmin **Romu-Heikkinä** tunnetun Heikki Häyrysen omistukseen. Saaria ryhdyttiin tuolloin raivaamaan ja puhdistamaan professori Olli Heikinheimon opastuksella. Ne oli hakattu puustosta lähes paljaaksi 1920-luvulla, ja hakkuujätteet olivat edelleen maastossa. (Kanerva 2001)

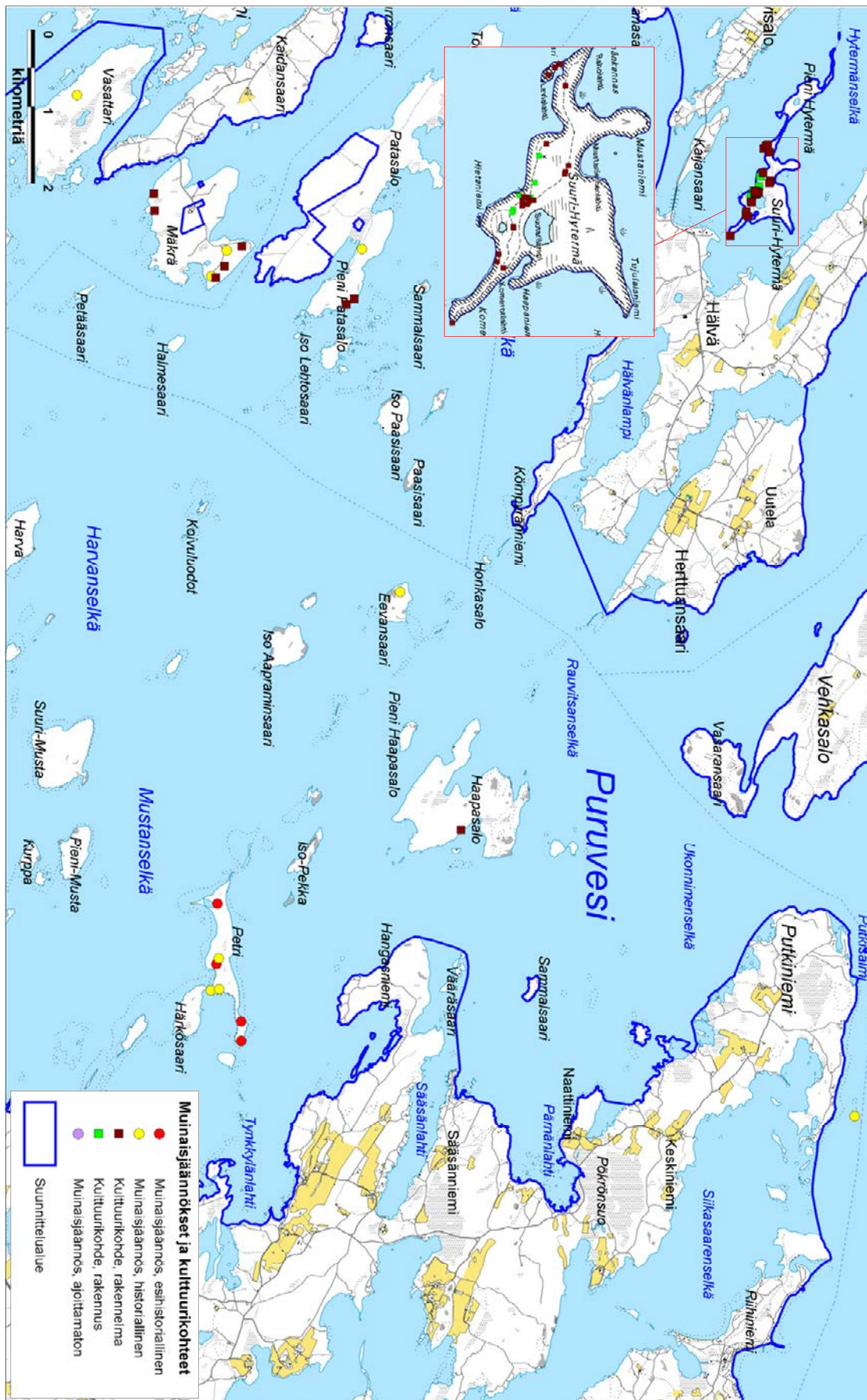
Hytermä on maakunnallisesti merkittävä geologian ja maiseman suojelukohde. Hytermän yksityinen luonnonsuojelualue on perustettu ja rauhoitettu lääninhallituksen päätöksellä 11.1.1932. Vuonna 1942 omistajat Heikki ja Julia Häyrynen lahjoittivat luonnonsuojelualueen rakennuksineen ja kokoelmineen silloisen Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen hallintaan ja hoitoon. Samana vuonna Häyryset määräsivät testamentilla jälkeensä jäävät museo- ja taide-esineet Suur-Savon museoyhdistykselle. (Kanerva 2001) Häyrysen kokoamia talonpoikaisesineitä on siirretty Suur-Savon museon kokoelmiin Mikkeliin ja Kansallismuseon kokoelmiin Helsinkiin.

Heikki Häyrynen oli keräilijäluonne: esimerkiksi myllyn- ja jauhinkiviä löytyy saarelta 99 kpl. Kun Häyrysen suunnitelma metsä- ja kotiseutumuseon perustamisesta Kerimäen vanhaan lainajyvästömakasiiniin ei onnistunut, alkoi hän systemaattisesti kerätä Hytermään laajaa kansatieteellistä kokoelmaa. (Kanerva 2001) Kokoelmat on sijoitettu teemoittain saarella sijaitseviin aittoihin (6 kpl). Suurin osa saarelle tuoduista rakennuksista ja sinne tehdyistä rakennelmista on jäljellä. Saaren rakennus- ja rakennelmakanta on muodostunut vuosina 1925–1942. Päärakennus paloi vuonna 1942. (Puotunen 2008) Harjulla on Kanervan (2001) mukaan sijainnut myös pari huvimajaa, ja rannassa on ollut venevaja sekä moottorivaja.

Kerimäen Hytermän saaret kuuluvat Etelä-Savon kulttuuriperintötietokantaan, ja niillä on kulttuurihistoriallista ja maisemallista arvoa. Hytermän luonnonsuojelusaaret Romu-Heikin luomine rakennuksineen ja rakenteineen kuuluvat Kerimäen tärkeimpien nähtävyyksien joukkoon. Romu-Heikki ja hänen vaimonsa Lilli olivat paikallisesti merkittäviä persoonia. Romu-Heikistä on kirjoitettu myös näytelmä, jota ovat esittäneet mm. Savonlinnan teatteri vuonna 1978 ja Pitäjän teatteri uudelleen vuonna 1992. Saarella järjestetään paikallisia tapahtumia.

Kuva 16. Punkaharjun kulttuuriperintökohteet. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

Kuva 17. Puruvesen kulttuuriperintökohteet. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

2.7 Nykyinen käyttö

2.7.1 Virkistyskäytön nykytila

Punkaharju

Virkistyskäyttö

Punkaharjun harjualue ja tutkimuspuiston alue ovat suosittuja käyntikohteita matkailijoiden ja paikallisten keskuudessa. Punkaharju on ollut tunnettu matkailukohde jo 1800-luvulta lähtien, ja yhtenä Suomen kansallismaisemista alue on tuttu pääosalle suomalaisista. Matkailumenneisyys näkyy nykykävijöille kulttuurikohteina – kuten Finlandia-hotelli, Valtionhotelli ja Runebergin kumpu.

Punkaharjun harjualue on kooltaan pieni, eikä se siten mahdollista päiväretkiä pidempiä retkeilyreittejä. Luonnonsuojelualueella ja tutkimuspuistossa kiertää neljä Metlan aiemmin ylläpitämää merkittävää reittiä, minkä lisäksi harjualueella risteilee monilukuinen määrä kunnoltaan vaihtelevia polkuja. Punkaharju on veneilijöiden parissa suosittu Pihlajaveden laidalla, ja matkaveneily näkyy myös harjun ympärillä. Talviaikaiset aktiviteetit ovat viime vuosina kasvattaneet suosiotaan alueella: siellä kiertää hiihtolatuja, jotka ovat osa laajempaa **Harjureitit**-latureitistöä. Talviaikaan yrittäjät ylläpitävät harjualueen ympärillä retkiluistelureittejä, joita pyritään edelleen kehittämään.

Tutkimuspuistossa Karjalankalliolla on alueen ainoa Metsähallituksen huoltama ja kaikille avoin tulentekopaikka. Paikallisen kyläyhdistyksen hankerahoin rahoitettu laavu on suosittu pysähtymispaikka. Vuoden 2008 syksyllä Metsähallitus rakennutti paikalle kapasiteetiltaan suuremman puuvarasto-käymälän huollon helpottamiseksi. (kuva 18)

Punkaharjun alue on helposti saavutettava. Harjutietä pitkin voi ajaa melkein koko alueen läpi, ja tien varteen sijoittuvat suosittu pysähdyspaikat Runebergin kumpu ja Kuikonniemen kioski, jonka läheisyydessä on uimaranta ja entisöidyt Salpalinjan varustukset (kuva 18). Harjun tuntumaan pääsee myös rautateitse: junaseisakkeita on Retretin ja Luston kohdilla sekä Punkaharjun taajamassa harjualueen eteläpuolella.

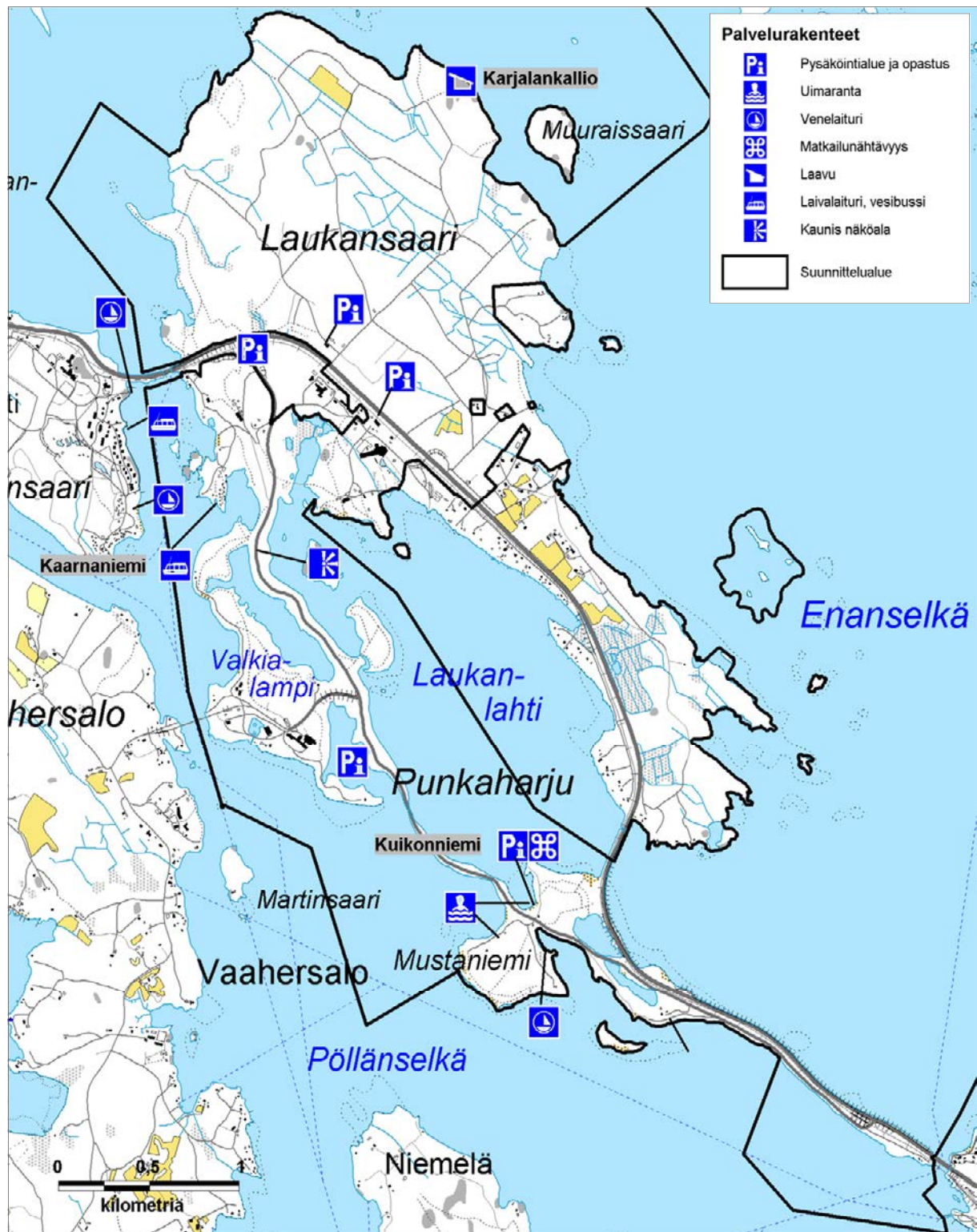
Käyntimäärät ja käynnin motiivit

Metla on arvioinut käyntimäärän alueella olleen 1990-luvulla noin 100 000 käyntiä vuodessa. Tiehallinnon mukaan harjutien keskivuorokausiliikenteeksi on arvioitu noin 700 autoa – määrän ollessa kuitenkin suurempi lomakauden aikana (Tiehallinto 2006). Metsähallitus on tehnyt harjualueella kävijälaskentaa vuoden 2011 aikana. Kävijämääräarvio tarkentui 128 000 käyntiin. Metsähallitus selvitti vierailijoiden profiilia ja virkistysmotiiveja kesän 2008 ja kevättalven 2009 aikana kävijätutkimuksella (Lindblom & Laukkanen 2010).

Suurin ikäryhmä kävijätutkimukseen vastanneista olivat kesällä 45–54-vuotiaat ja talvella tästä ikäluokkaa vanhemmat. Kotimaisia kävijöitä saapui eniten lähialueilta tai pääkaupunkiseudulta. Vierailijoista oli ulkomaalaisia kesäaikaan noin viidennes, mutta talvella vain 5 %. Verrattaessa muihin Metsähallituksen lähialueiden kohteisiin ulkomaalaisten määrä on Punkaharjulla kuitenkin kohtalaisen suuri. Harjutie sekä harjun polut olivat suosituimpia käyntikohteita kesällä, ja tutkimuspuiston alue, maisematie sekä harjun ladut ja polut talviaikaan. (Lindblom & Laukkanen 2010)

Punkaharjulla harjoitetuissa aktiviteeteissa painottui selvästi luonnon merkitys. Suosituimmat harrastukset olivat kesällä kävely ja luonnosta nauttiminen sekä talvella hiihto ja luonnosta nauttimi-

nen. Vastaukset ovat olleet samansuuntaisia muillakin suojelualueilla viime vuosina tehdyissä tutkimuksissa. Tärkeimpinä virkistysmotiiveinaan kävijät pitivät Punkaharjun kävijätutkimusalueella maisemia, luonnon kokemista ja rentoutumista. (Lindblom & Laukkanen 2010)

Kuva 18. Punkaharjun palvelurakenteet. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

Pääosa Punkaharjulle saapuneista oli tullut sinne suunnitellusti. Kesäotannassa harjutien varrella olevat kohteet Kuikonniemi ja Runebergin kumpu olivat ne keruupisteet, joissa kävijät useimmiten vastasivat tulleen alueelle ilman ennakkosuunnittelua. Suurin osa vastanneista oli käynyt Punkaharjun kävijätutkimusalueella aikaisemmin: kesäkävijöistä vain kolmannes oli alueella ensimmäistä kertaa, ja talvella ensikertalaisia oli vain joka kymmenes. (Lindblom & Laukkanen 2010)

Punkaharjun kävijätutkimuksella saatiin selvitettyä käyntien kohdistumista alueella, mutta käyntimääristä ei ole vielä tarkkaa kuvaa. Kävijätutkimuksen mukaan alueen eri osissa liikkuvat hieman erilaiset matkailijatyyppit. Harjutien varressa Kuikonniemessä ja Runebergin kummalla kävi paljon vierailijoita, mutta vain Kuikonniemessä ulkomaalaisten osuus oli kävijätutkimuksen mukaan melko suuri. Paikallisten kävijöiden osuudet korostuivat tutkimuspuistossa ja Karjalankalliolla. Varsinkin talvella tutkimuspuistossa kiertelevä hiihtolatu on suosittu etenkin paikallisten keskuudessa. (Lindblom & Laukkanen 2010)

Kävijätutkimukseen vastaajien mielestä heidän ennako-odotuksensa alueen osalta olivat täyttyneet erittäin hyvin. Parhaiten ne täyttyivät luonnonympäristön osalta, mutta myös reitit ja rakenteet vastasivat odotuksia. Harrastusmahdollisuuksilta oli odotettu hieman enemmän, mutta niidenkin koettiin vastaavan ennako-odotuksia erittäin hyvin. Kun kävijät arvioivat palveluita, parhaan arvion saivat tiestö, pysäköintipaikat, polku- ja latureitistö, opaskartta, tulentekopaikat sekä laavut ja poltopuut Karjalankalliolla. Myös luonnonympäristöön oltiin pääosin erittäin tyytyväisiä, ja erityisesti maisemien vaihtelevuus sai kiitosta. Heikoimman keskiarvon saivat Valtionhotellin laivalaituri, erityistarpeiden huomioonottaminen, yrittäjien tuottamat palvelut, maantiensien opastus, jätehuollon toteutus ja ohjeistus alueella. Tulentekopaikkojen ja laavujen määrää pidettiin liian vähäisenä; samoin jätehuollon toteutukseen ja ohjeistukseen toivottiin parannusta. Myös rantautumispaikkoja toivottiin lisää. (Lindblom & Laukkanen 2010)

Vapaamuotoisessa palautteessa kävijät kehuivat luonnonkauneutta ja maisemia. Monet olivat huolissaan alueen liiallisesta kehittämisestä ja kaupallistumisesta. Toisaalta jotkut vastanneista toivoivat sinne enemmän palveluita. Reittien merkitsemiseen toivottiin parannuksia, samoin kuin tarjolla oleviin karttoihin. Harjutien varrelle ehdotettiin puuston käsittelyä niin, että sieltä olisi paremmat mahdollisuudet maisemien katselamiseen. (Lindblom & Laukkanen 2010)

Punkaharjun kävijätutkimusalueen valtakunnallisesti vertailukelpoinen kävijätyytyväisyysindeksi oli kesän osalta 4,18 ja talven osalta 4,38. Kävijätyytyväisyysindeksiin on laskettu palvelut, ympäristö, odotukset ja häiritsevät tekijät keskiarvoina. Arvosana 5 tarkoittaa erittäin hyvää ja arvosana 1 erittäin huonoa. Punkaharjun alue sai palveluita lukuun ottamatta kaikista osa-alueista arvion **erittäin hyvä** ja palvelutkin arvioitiin melko hyviksi, joten kävijät olivat kokonaisuuden osalta varsin tyytyväisiä. (Lindblom & Laukkanen 2010)

Opastus

Vanhalla rautatieasemalla on aiemmin sijainnut kesäaikainen opastuspiste, mutta vuodesta 2008 lähtien siellä ei ole järjestetty opastusta. Merkityistä reiteistä on ollut saatavilla reittiesitteet, joissa on esitelty maastossa olevia kohteita. Lusto on omassa toiminnassaan tarjonnut opastettuja kierroksia tutkimuspuistoon ja harjualueelle. Metla on puolestaan opastanut alueella ammattiryhmiä.

Punkaharjun luontoarvojen lisäksi opastuksen avulla on esitelty alueen moninaisia kulttuurikohteita. Alue on kulttuurikohteena merkittävä, ja tämä on huomioitava opastuksessa myös tulevaisuudessa.

Matkailutoiminta

Suojelualan tuntumassa on vilkasta matkailutoimintaa. Kesä on perinteisesti ollut matkailun sesonkiaikaa. Valtakunnallisesti tunnettu taidekeskus Retretti vetää kävijöitä harjualueelle, ja myös Savonlinnan oopperajuhlien vaikutus näkyy matkailutoiminnassa.

Harjualueella ja sen tuntumassa toimii useita matkailuyrityksiä, jotka tarjoavat majoitusta, ohjelmapalveluja ja välinevuokrausta. Verrattuna moniin Saimaan alueen suojelualueisiin matkailupalvelut alueen läheisyydessä ovat mittavat. Metsähallituksen yhteistyöyrityksiä on alueella kymmenen. Vanhassa keuhkotautiparantolassa toimii Punkaharjun kuntoutuskeskus Kruunupuisto (200 asiakaspaikkaa). Yritys vastaa toiminnasta myös entisellä Finlandia-hotellilla, joka toimii nykyään hoitokotina. Kesäaikana on käytössä harjun päällä sijaitseva Valtionhotelli, jonka tiloihin kuuluvat myös Keisarinnan huvila sekä Kaarnaniemen lomamökit. Valtionhotellin toiminnasta vastaa tällä hetkellä Flow Catering Oy. Metsämuseo Lusto sijaitsee harjun ja tutkimuspuiston välissä. Lustossa käy vuosittain noin 35 000 asiakasta.

Tuunaansaareissa harjualueen vieressä sijaitsee taidekeskus Retretti, joka on alueen suurimpia vetonauloja. Retretissä käy vuosittain noin 70 000–80 000 vierailijaa. Retretti kuului joka kolmannen harjualueen kävijätutkimuksessa (Lindblom & Laukkanen 2010) kesällä haastatellun matkaohjelmaan. Tuunaansaareissa sijaitsee myös puuhapuisto Kesämaa, ja siellä on tämän lisäksi erilaisia yritysten tarjoamia palveluita (mm. ravintola-, majoitus- ja ohjelmapalvelut). Majoitus- ja ohjelmapalveluita löytyy harjualueen länsipuolelle sijoittuvasta Vaahersalosta, jossa sijaitsevat mm. Itä-Karjalan kansanopisto ja Mannilan lomakylä.

Punkaharjulle valmistui huhtikuussa 2009 Punkaharjun matkailun ydinalueen Master Plan (Punkaharjun kunta 2009). Suunnittelutyön toteutti kunnan toimeksiannosta FCG Planeko Oy. Työn kokonaistavoitteena on ollut luoda alueen matkailulle toteuttamis- ja markkinointiohje, jonka avulla sen matkailulliset voimavarat yhdistetään ja tuotteistetaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Hankkeen ohjausryhmässä oli edustaja myös Metsähallituksesta. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on mahdollisuuksien mukaan huomioitu suunnittelutyössä esiin nousseet Metsähallituksen hallinnoimia alueita koskevat kehittämissuhteet.

Puruvesi

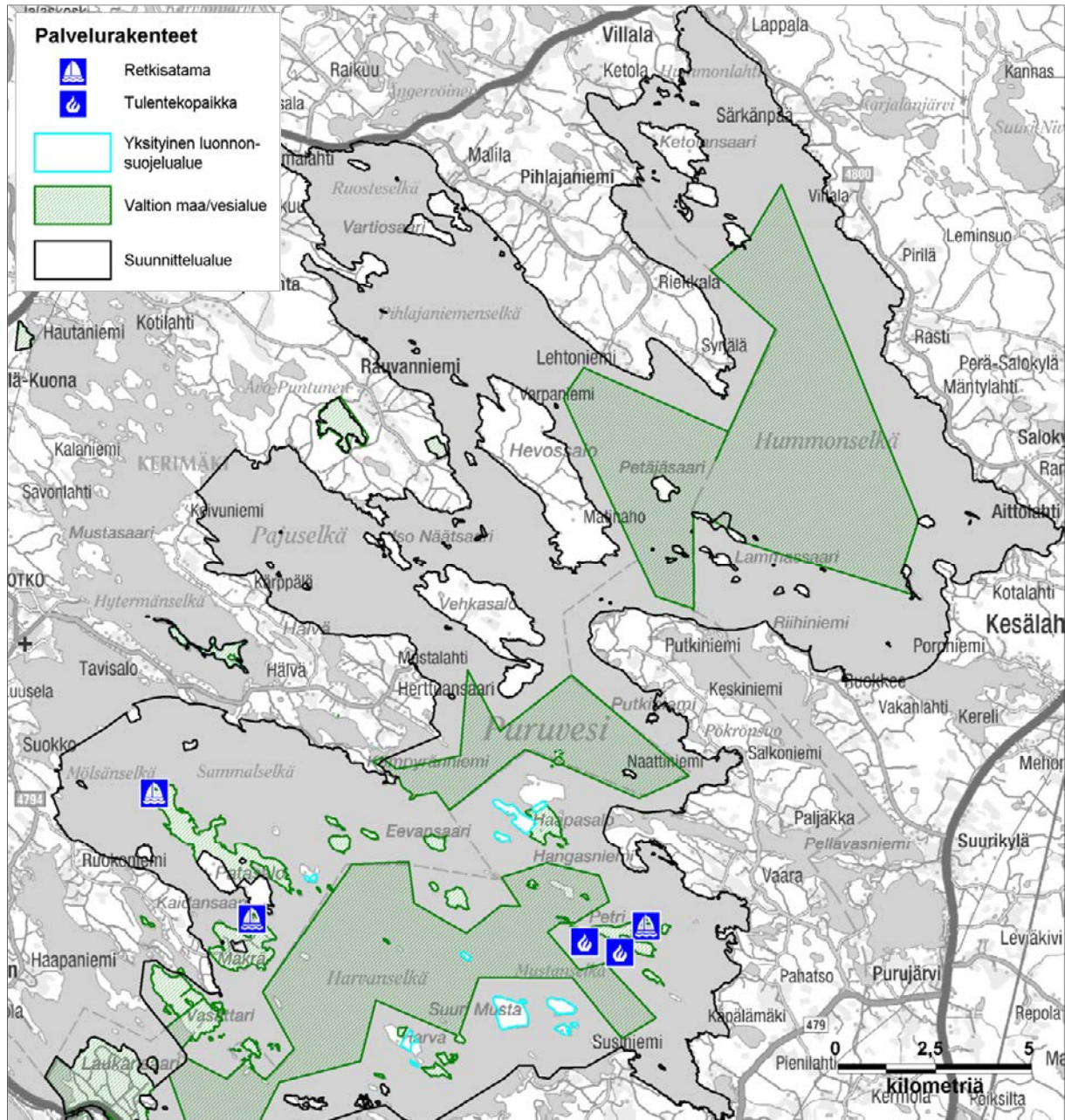
Alueella on kolme Metsähallituksen ylläpitämää retkisatamaa. Tämän lisäksi Metsäntutkimuslaitokselta hallinnansiirrossa tulleilla alueilla on kolme retkisatamaa/rantautumispaikkaa (Mäkrä, Patasalo, Hevossalola), joiden ylläpito on kuntien vastuulla. (kuva 19) Näiden lisäksi alueella sijaitsee Hytermän museosaari, joka on mielenkiintoinen kulttuurikohde. Yrittäjät ovat ylläpitäneet retki- luistelureittiä Puruvedellä muutamina talvina. Pisimmillään reitti on ulottunut Punkaharjulle asti, mutta useimpina talvina Kerimäeltä hotelli Herttuasta Hytermään saakka.

Puruveden valtionalueilla käyntimääriä ei lasketa systemaattisesti. Alueen käyntimääräksi on arvioitu noin 4 000 käyntiä.

Matkailupalveluja löytyy alueen ympäriltä, etenkin Kerimäen ja Punkaharjun taajamista. Kesälahdella mm. Puruveden rannalla sijaitsevat Ruokkeen lomakylä ja lomakeskus Karjalan Kievari ovat merkittäviä matkailupalveluja tarjoavia yrityksiä. Puruveden ympäryskunnissa on myös vireillä useita matkailuliiketoiminnan kehittämishankkeita. Kolmella Puruveden alueella toimivalla yrittäjällä on yhteistyösopimus Metsähallituksen kanssa. Puruvedellä ei ole sivuja **luontoon.fi**:ssä.

Puruveden tikkametsät ja Vilkonsuon Natura 2000 -alue

Puruveden tikkametsissä ja Vilkonsuon Natura 2000 -alueella alueiden virkistyskäyttö perustuu jokamiehen oikeuksiin, ja ne toimivat näin mm. paikallisten marjastus- ja sienestyskohteina. Alueilla ei ole retkeilyä palvelevia rakenteita. Niiltä ei ole myöskään käyntimääräarvioita.

Kuva 19. Puruveden palvelurakenteet. © Metsähallitus 2017, © Karttakeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17, © Suomen ympäristökeskus 2017.

2.8 Mahdollisen aikaisemman suunnitelman toteutuminen

Edellinen Punkaharjun luonnonsuojelualueelle laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma on Metsäntutkimuslaitoksen laatima Punkaharjun luonnonsuojelualan hoidon ja käytön runkosuunnitelma vuodelta 1995 (Piri ym. 1995). Suunnitelmassa suojelualue jaettiin luonnontilaiseen aarniosaan sekä puisto-osaan. Aarniosan pinta-ala oli noin viidennes suojelualueesta. Puisto-osa jaettiin suunnitelmassa edelleen metsänkäsittelyn tavoitteiden ja intensiteetin osalta kolmeen toisistaan poikkeavaan osa-alueeseen: 1) harjutien näkymäalueeseen, 2) matkailupalvelujen lähialueisiin ja 3) sivualueisiin.

Suunnitelmassa luonnonhoidon tavoitteena on ollut harjulle tyypillisen kasvillisuuden turvaaminen ja valoisan männikkökankaan näkymien säilyttäminen. Alueen kulttuuriperintökohteiden säilyttämiseksi suunnitelmassa on esitetty yksityiskohtaisia toimenpiteitä. Suojellun rakennuskannan osalta on esitetty niiden säilyttämistä pääosin alkuperäisessä tai vastaavassa käytössä. Opastustoiminta on esitetty keskitettäväksi Punkaharjun vanhalle asemalle sijoitettavaan pääopastuspaikkaan. Palveluvarustusta esitetään suunnitelmassa parannettavaksi pääasiassa opastusta ja polkujen viitoitusta lisäämällä. Kukonniemelle esitetään rakennettavaksi kioski palvelemaan alueella viipyviä vapaa-ajanviettäjiä.

Edellinen Punkaharjun luonnonsuojelualueelle laadittu hoidon ja käytön runkosuunnitelma on pääosin toteutunut. Alueen metsiä on hoidettu suunnitelmaan kirjattujen periaatteiden mukaisesti. Metsänkäsittelyn yksityiskohtainen ohjeistus on esitetty Punkaharjun luonnonsuojelualan luonnonhoitosuunnitelmassa (Piri ym. 1999). Runkosuunnitelmassa maisemointialueille esitetyistä yksityiskohtaisista toimenpiteistä osa on toteuttamatta; myöskään rakennussuojelukohteille ja luonnon-tilan palautusalueille esitetyjä sekä opastustoiminnan järjestämiseen liittyviä toimenpiteitä ei ole kaikilta osin toteutettu.

Puruveden, Vilkonsuon ja Puruveden valkoselkätikkametsien Natura-alueille ei ole laadittu aiemmin hoito- ja käyttösuunnitelmia.

2.9 Maankäyttöanalyysi

Suojelualueillamme laajavaikutteisoin uhka on ilmastonmuutos, joka todennäköisesti vaikuttaa jollakin tavalla kaikkiin alueilla esiintyviin lajeihin ja luontotyyppisiin, joko suoraan tai välillisesti. Koska ilmastonmuutoksen hidastamiseen ei ole paikallistasolla tai lyhyellä aikavälillä mahdollisuuksia, suunnittelualan hoidossa on varauduttava sopeutumaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin mm. kehittämällä mittaristoa lajiston ja luontotyyppien tilan seurantaan.

Suunnittelualan virkistyskäytön painopiste on vahvasti Punkaharjun suojelualueella ja tutkimuspuistossa. Alue on maantieteellisesti pieni suhteessa nykyiseen ja odotettavissa olevaan kävijämäärään. Sekä luonto- ja maisema-arvojen suojelun että kävijöiden viihtyvyyden huomioiva käytön ohjaaminen harjun ydinalueella on suunnitelman keskeinen haaste, jonka ratkaiseminen on edellytys alueen kestäväälle käytölle. Harjualueella sijaitsee myös arvokkain osa suunnittelualan rakennetusta kulttuuriperinnöstä. Rakennusten säilyttäminen käytävissä olevilla resursseilla on haasteellista ja edellyttää käytännössä sitä, että rakennuksille löytyy mielekästä käyttöä matkailussa tai vastaavassa toiminnassa.

Matkailun ja muun virkistyskäytön vaikutuksia alueilla voidaan vähentää toimintojen suunnittelulla, palvelurakenteilla ja niiden kohdentamisella sekä opastusviestinnällä. Lajiston suojelemiseksi voidaan luonnonsuojelualueilla tarvittaessa myös rajoittaa liikkumista.

Punkaharju

Nykyinen polkuverkosto Punkaharjun harjualueella on paikoin liian laaja, ja alue on siksi pirstaleinen. Reittien suunnittelua vaikeuttavat osaltaan harjualueen jyrkät pinnanmuodot ja alueen läpi kulkeva maantie. Punkaharjun luonnonsuojelualue on kohteena verrattain pieni, eikä siis mahdollista kovin laajaa reittiverkostoa tai anna juurikaan mahdollisuuksia palvelujen lisärakentamiseen luonnonsuojelualueelle.

Harjualueella on olemassa vaara, että nykykuntoisten polkujen leveneminen ja juurten paljastuminen helposti kuluvilla harjurinteilla heikentää alueen virkistysarvoa ja kävijäturvallisuutta. Jotta nykyinen ja kasvava kävijämäärä eivät aiheuta vahinkoa luonnolle tai virkistysarvoille, on liikkuminen ohjattava poluille, joista tehdään kulutusta kestäviä.

Harjualueen kävijätutkimuksessa alueen palveluja arvioitaessa eniten arvostelua sai osakseen reitien ja rakenteiden turvallisuus. Polkujen opasteet ja kuluneisuus aiheuttivat myös muutamia vapaamuotoisia palautteita.

Harjualueen kaikissa toiminnoissa on otettava huomioon maisema, jonka suojelu on luonnonsuojelualueen perustamisen tärkein tavoite sekä merkittävä motiivi virkistyskäytölle ja matkailulle. Tämä on huomioitava etenkin maiseman- ja luonnonhoidon toimenpiteissä sekä rakenteiden ja reitistön sijoittamisessa siten, että harjualueelle luonteenomaiset ”erilaisten maisemakuvien kehukset” säilyvät.

Puruvesi

Puruveden suojelullisten ja virkistyskäyttöarvojen merkittävin uhkatekijä on vesistön tilan huononeminen. Monilla Puruveden matalilla lahtialueilla on havaittu rehevöitymistä. Merkittävin syy tähän lienee valuma-alueelta Puruveteen purkautuvien pintavesien ravinne- ja humuskuormitus. Lisäksi mm. erilainen sadevesien luontaista suodattumista muuttava maankäyttö (tienrakennus, tonttien rakentaminen, metsätaloudellinen maanmuokkaus) Puruveteen rajoittuvilla pohjavesialueilla todennäköisesti lisää paikallista rantojen umpeenkasvua.

Hytermän saarella alueen paikallishistoriallisesti merkittävien rakennusten ja rakenteiden heikko kunto on uhkatekijä, joka voi heikentää alueen arvoa sekä kulttuuriperinnön suojelun että virkistyskäytön kannalta.

Puruveden valkoselkätikkametsät ja Vilkonsuon Natura 2000 -alue

Alueiden virkistysarvoihin ei kohdistu uhkatekijöitä. Suojelullisten arvojen osalta Puruveden valkoselkätikkametsien merkittävin uhkatekijä on rehevien tikkametsien kuusettuminen. Vilkonsuolla virkistyskäytön merkittävä lisääntyminen voisi heikentää alueen laatua häiriölle herkän lajiston elinympäristönä.

2.10 Yhteenveto tärkeimmistä arvoista suojelun ja käytön kannalta

Suunnittelualan tärkeimmät suojelu- ja käyttöarvot ovat kansallismaisema, järven ekosysteemit, linnusto, harjumetsät, suoluonto, jalopuumetsät, kulttuuriarvot, luonnon virkistyskäyttö ja matkailu sekä tutkimus.

- **Geologia**

Suunnitteluala muodostaa valtakunnallisesti ainutlaatuisen harju- ja saaristoluonnon kokonaisuuden, jonka ytimessä on Punkaharjun kansallismaisema.

- **Luontotyypit**

Merkittävimpiä luonnonarvoja alueella edustavat seuraavat ekosysteemit:

- järviluonto
- harjumetsät
- suoluonto
- jalopuumetsät.

- **Kulttuuriarvot**

Suunnittelualan tärkeimpiä kulttuuriarvoja ovat Punkaharjun kansallismaisema, harjualueen suojellut ja vaalittavat rakennukset sekä historiallisen ajan rakenteet, Puruveden saariston esi-historialliset asuinpaikat ja Hytermän rakennuskokonaisuus.

- **Luonnon virkistyskäyttö ja matkailu**

Punkaharju on yksi Suomen perinteikkäimmistä ja tunnetuimmista matkailukohteista. Matkailullinen historia, kansallismaiseman tunnettuus sekä sijainti monipuolisten matkailupalvelujen ja -tapahtumien tuntumassa muodostavat vahvan perustan suunnittelualan kehittämiseksi matkailu- ja lähivirkistyskohteena.

- **Tutkimus ja geenivarojen suojelu**

Metsäntutkimuksen historia Punkaharjulla ulottuu lähes 150 vuoden taakse. Laukansaaren tutkimuspuisto on rakentunut aikojen saatossa nykyiseen muotoonsa metsäntutkimuksen tavoitteiden ohjaamana. Nykyisellään tämä erityislaatuinen alue on metsäntutkimuksen ja metsäopetuksen lisäksi myös merkittävä lähivirkistys-, nähtävyys- ja matkailukohde. Suunnitteluala on kaksi Suomen 41 geenireservimetsästä, joten alue on merkittävä myös Suomen metsäpuiden geenivarojen suojelun kannalta.

HOITO JA KÄYTTÖ

3 Hoidon ja käytön tavoitteet

Hoidon ja käytön visio

Punkaharjun ja Puruveden suojelualueet ja tutkimusmetsät muodostavat monimuotoisen maa- ja vesiluonnon suojelua ja kestäväää käyttöä yhdistävän kokonaisuuden. Punkaharju on alueen matkailun ja virkistyskäytön ydin. Punkaharjun harjumuodostuman ja kansallismaiseman geologiset, maisemalliset, kulttuurihistorialliset ja matkailun kannalta arvokkaat erityispiirteet sekä suunnittelualueelle tyypillisten lajien ja luontotyyppien suotuisa suojelutaso on turvattu.

Yleiset tavoitteet

- **Punkaharjun luonnonsuojelualueen** käyttöä ohjataan siten, että kohteen arvo sekä suojelualueena että matkailunähtävyytenä lisääntyy.
- Suojelualueelle tunnusomainen valoisa mäntyvaltainen harjumetsämaisema säilytetään korostaen harjulta avautuvia järvimaisemia.
- Matkailua, virkistyskäyttöä ja tutkimusta palvelevat toiminnot järjestetään alueen perustamistarkoituksen mukaisesti ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla.
- **Suunnittelualueen** harjumetsien, vanhojen metsien ja suoluonnon edustavuutta lisätään. Esihistorialliset ja arvokkaat historialliset kohteet – kuten suojellut rakennukset – säilytetään.
- Uhanalaisten ja muiden huomionarvoisten lajien elinmahdollisuudet suunnittelualueella turvataan ja tärkeitä elinympäristöjä hoidetaan.
- Alueella sijaitsevia kansalliseen kasvigeenivaraohjelmaan kuuluvia metsiä hoidetaan siten, että ohjelman tavoitteiden saavuttaminen ei vaarannu.
- Suunnittelualueella tutkimuksen edellytyksiä edistetään ja luonnonsuojelualueilla tutkimuksen tavoitteita edistetään luonnonsuojelun tavoitteita vaarantamatta.
- Vesiluonnon osalta tavoitteena on turvata pintavesien erinomainen tila, jolloin myös alueen vesiluontotyyppien edustavuuden oletetaan säilyvän.

4 Vyöhykealuejako

Suunnittelualue jaetaan kolmeen päävyöhykkeeseen (kuvat 20–21).

Retkeily- ja luontomatkailuvyöhykkeet 1 ja 2

Vyöhykkeeseen 1 kuuluu alueita Punkaharjun luonnonsuojelualueesta, ja vyöhyke 2 muodostuu Laukansaaren tutkimuspuistosta. Vyöhykkeet ovat retkeily- ja luontomatkailukäytön kannalta veto-voimaisia alueita, joille ohjataan kävijöitä aktiivisesti opastuksella ja palvelurakenteilla. Vyöhykkeille voidaan sijoittaa uusia palvelurakenteita ja reittejä. Vyöhykkeille suunniteltu käyttö on päiväkäyttöön painottuvaa omatoimiretkeilyä, luontomatkailukäyttöä ja metsäopetusta.

Syrjävyöhyke

Syrjävyöhyke pidetään matkailu- ja virkistyspalvelujen osalta mahdollisimman luonnontilaisena alueena, jolle ei ohjata kävijöitä aktiivisesti eikä rakenneta uutta virkistyskäytön palveluvarustusta. Aluetta voidaan käyttää sen luonteeseen soveltuviin matkailupalveluihin – kuten opastettuihin retkiin. Syrjävyöhykkeellä liikkuminen on sallittu jokamiehenoikeuksien mukaisesti. Suojelualueiden ja suojeluun varattujen alueiden ulkopuolisia syrjävyöhykkeen osia voidaan käyttää liiketoiminnan tarpeisiin alueiden tutkimuskäytön reunaehdot huomioiden.

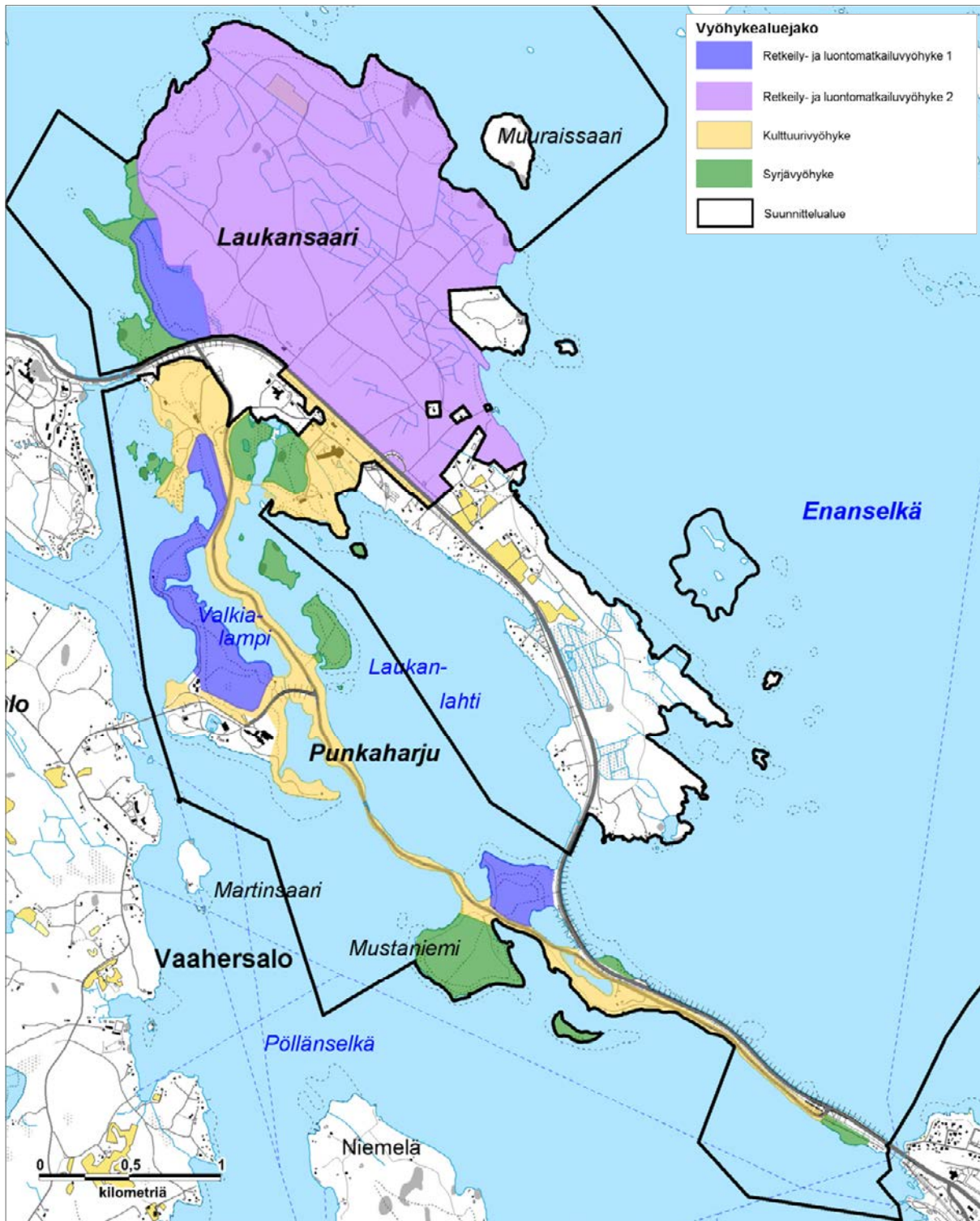
Vyöhykkeen yleisökäytön määrä pyritään pitämään tavoitteellisesti alhaisena käytön ohjauksen keinoin ilman liikkumisrajoituksia. Vyöhykkeellä sijaitsee virkistyskäytön palveluvarustusta vain siinä määrin, kuin on välttämätöntä alueen kestävästä käytöstä ja kävijäturvallisuuden varmistamiseksi. Syrjävyöhykkeellä voi olla yksittäisiä reittejä – lähinnä vähän käytettyjä siirtymä- tai liityntäreittejä, jotka yhdistävät esimerkiksi eri reitistöjä tai alueita. Syrjävyöhykkeeseen kuuluvilla Puruveden saarilla sijaitsee retkisatamia, joiden palvelurakenteita ylläpidetään ja kunnostetaan tarpeen mukaan. Petri-saaren retkisataman yhteyteen on mahdollista rakentaa katettu varaustulipaikka.

Kulttuurivyöhyke

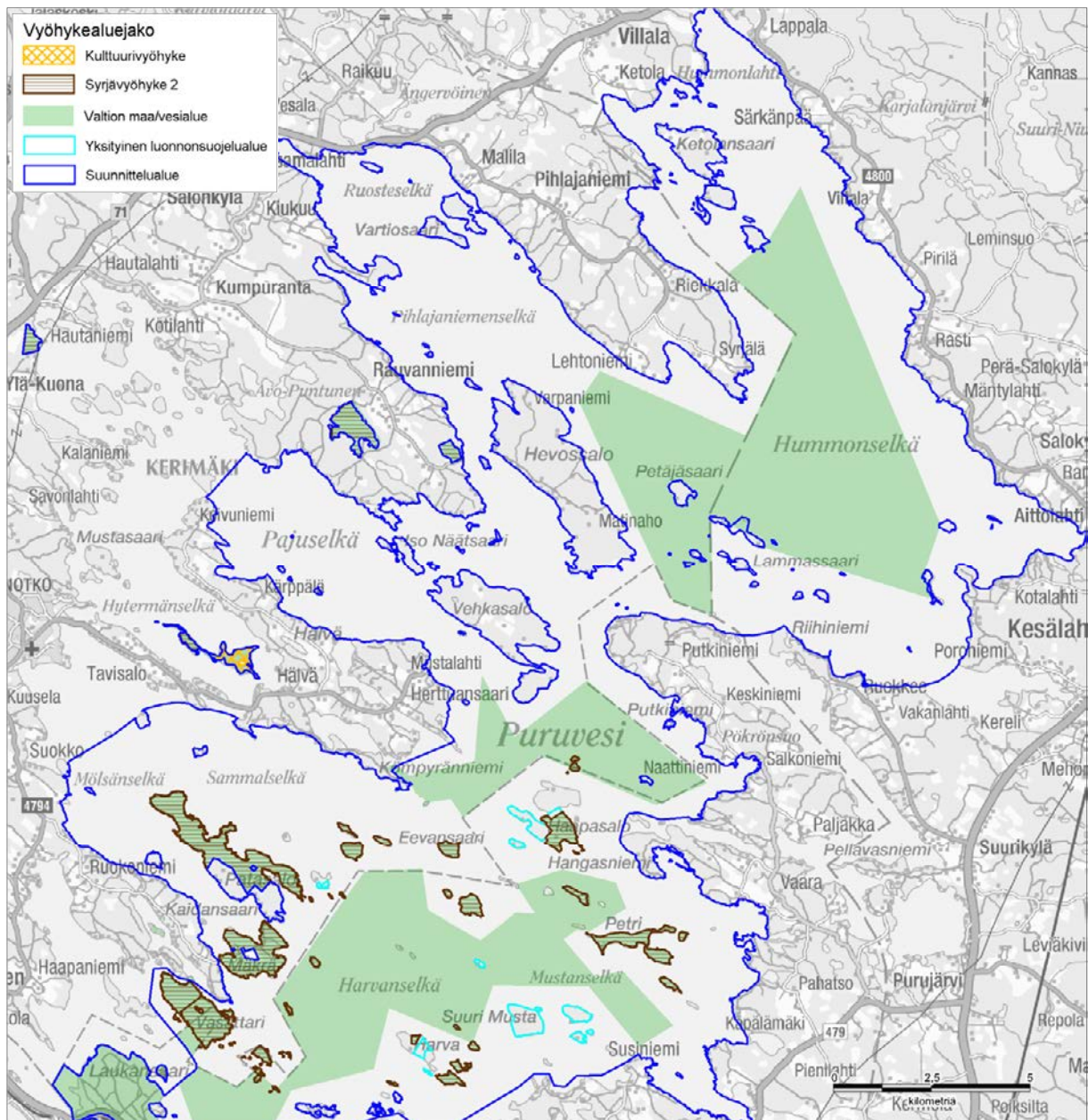
Kulttuurivyöhyke muodostuu pääosin harjualueen maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta kokonaisuudesta, johon kuuluvat harjutien maisema-alue sekä alueen merkittävät rakennus- ja matkailukohteet lähialueineen. Vyöhykkeen tärkein tavoite on harjualueelle tunnusomaisen nähtävyyden maisemakuvan ylläpitäminen. Vyöhykkeellä myös säilytetään ja kehitetään kansallismaiseman erityispiirteitä: harjutien holvikaarivaikutelmaa, harjutieltä Pihlaja- ja Puruvedelle avautuvia järvinäkymiä sekä suojeltuja rakennuskokonaisuuksia.

Kulttuurivyöhykkeeseen kuuluu lisäksi Hytermän kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas kokonaisuus.

Kulttuurivyöhykkeelle sijoitettavia reittejä ja virkistyskäytön rakenteita ylläpidetään ja kunnostetaan tarkoituksenmukaisella tavalla, ottaen huomioon vyöhykkeen maiseman- ja kulttuuriperinnön suojelun erityiset tavoitteet.

Kuva 20. Punkaharjun vyöhykealuejako. © Metsähallitus 2017, © Suomen ympäristökeskus 2017, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Kuva 21. Puruvesen, Vilkonsuon ja Puruvesen valkoselkätikkametsien vyöhykealuejako. © Metsähallitus 2017, © Suomen ympäristökeskus 2017, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 1/MML/17.

5 Luonto- ja kulttuuriarvot

5.1 Luonnonsuojelun ja -hoidon nykytila

Suunnittelualan keskeiset suojeluarvot ovat kansallismaisema, järven ekosysteemit, linnusto, harjumetsät, suoluonto, jalopuumetsät ja kulttuuriarvot. Suojelukohteisiin kohdistuvat uhat on koottu maankäyttöanalyysiin luvussa 2.9.

5.2 Tavoitteet, toimenpiteet ja seuranta

5.2.1 Yleiset toimenpiteet

Käytön ohjaaminen

Vyöhykejaolla sekä sen mukaisella palveluiden ja toimintojen sijoittamisella ohjataan suunnittelualueen käyttöä. Virkistyskäyttö keskitetään kulutusta kestäväälle virkistysvyöhykkeelle. Syrjäosiin ei ohjata aktiivista yleisökäyttöä, vaan ne pidetään mahdollisimman luonnontilaisina.

Luonnontilaistuminen

Luonnontilaistuminen (passiivinen luonnonsuojelu) on suunnittelualan ensisijainen hoitomenetelmä suojeluun varatuilla alueilla. Syrjäalueilla sijaitsevat iäkkäät metsät saavat kehittyä luontaisesti. Puuston vanhetessa ja luontaisen lahpuusukcession käynnistyessä alue muuttuu luonnontilaisemmaksi, ja lisäksi muodostuu elinympäristöjä lahpuuta tarvitsevalle lajistolle. Nuorissa metsissä on tarpeen tehdä pienimuotoisia ennallistamistöitä monipuolisemman puustorakenteen aikaansaamiseksi ja lehtipuiden suosimiseksi. Ojitettujen soiden luontainen vesitalous pyritään palauttamaan oja tukkimalla.

Luonnonhoito ja vierasperäisten lajien leviämisen rajoittaminen

Otsikossa mainittuja toimenpiteitä on tarpeen tehdä alueella jatkuvasti tai toistuvasti. Maisemallisten arvojen säilyttämiseksi harjualueen kulttuurivyöhykkeellä ja tarpeen mukaan virkistysvyöhykkeillä metsiä käsitellään poimintahakkuilla ja muilla maisemanhoidon kannalta tarkoituksenmukaisilla erityishakkuilla. Suunnittelualueella on tarvetta hoitaa toistuvasti paahdeympäristöjä, hiekkarantoja ja jalopuumetsiköitä sekä ylläpitää lehtipuuvaltaisia vanhoja metsiä tikkametsinä. Vierasperäisiä pienpetoja (supikoira ja minkki) ja haitallisia kasvilajeja (mm. lupiini ja kurturuusu) sekä erityistapauksissa myös vierasperäisiä puulajeja pyritään poistamaan luonnonsuojelualuilta. Myös kanadanmajavakannan vähentäminen voi olla tietyillä alueilla luonnonhoidollisesti perusteltua.

Ennallistamis- ja luonnonhoitotoimia täydennetään ja uusia kohteita toteutetaan tarvittaessa erillisten toimenpidesuunnitelmien mukaisesti. Pienimuotoisia toimenpiteitä voidaan toteuttaa ilman toimenpidesuunnitelmaa hoito- ja käyttösuunnitelman linjausten mukaisesti. Tällöin laaditaan työmaasuunnitelma, joka tallennetaan Metsähallituksen asianhallintajärjestelmään.

Saimaannorppa

Saimaannorpan suojelutoimien toteuttamiseksi on valmistunut lajin suojelusuunnitelma (Ympäristöministeriö 2011). Suunnitelman strateginen tavoite on, että saimaannorppakanta kasvaa vakaasti ja kannan koko, rakenne sekä esiintymisalue saavuttavat suotuisan suojelun tason. Välitavoitteena on, että saimaannorpan talvikanta kasvaa vähintään 400 yksilöön vuoteen 2025 mennessä.

Suojelusuunnitelman toteutumisen yhdeksi tavoitteeksi ja mittariksi on kirjattu, että saimaannorppa palaa takaisin entisille esiintymisalueilleen ja levinneisyyttä kuvaavat tiedot osoittavat norpan pysyvän lisääntymään kaikissa osissa nykyistä esiintymisaluettaan. Saimaannorpan Puruvedelle palaamisen kannalta keskeisiä suojelusuunnitelmaan kirjattuja toimenpiteitä ovat asetuksen 223/2009 pyydystyypirajoituksen laajentaminen kattamaan kaikki norpan kannalta tärkeät Natura 2000 -alueet. Tällä hetkellä asetus ei ole voimassa Puruvedellä. Toisena nimenomaan Puruvettä koskevana esityksenä esitetään selvitettäväksi Natura 2000 -tietokannan täydentämistarve saimaannorpan osalta Puruveden alueella. Lajin lisääntymisen turvaaminen edellyttää myös varautumista Puruvedellä mahdollisesti syntyvien kuuttien pesäpoikasvaiheenaikaisten ihmislähtöisten häiriöiden ja pesästä lähdön jälkeisten kalanpyydyskuolemien estämiseen. Näin ollen mahdollisia suojelutoimenpiteitä voivat jatkossa olla talviaikaisen liikkumisen ohjaaminen sekä kevät- ja alkukesän aikaisista verkkokalastusrajoituksista sopiminen.

Kokonaisuutena Puruveden osalta on tärkeää, että saimaannorpan elinympäristöksi soveltuvat alueet säilyttävät norpan kannalta tärkeät ominaispiirteet, ja näin ollen edistävät norppakannan runsastumista sekä säilymistä Saimaalla pitkällä aikavälillä. Suunnittelualan käytön ohjaamisessa on tarpeen mukaan kyettävä sopeutumaan norppakannassa tapahtuviin muutoksiin.

5.2.2 Erityiset tavoitteet, toimenpiteet ja seuranta

Punkaharjun ja Puruveden Natura 2000 -alueiden luonnonsuojelun ja hoidon tavoitteena on parantaa tärkeimpien suojeluarvojen tilaa vähentämällä tai ehkäisemällä niihin kohdistuvia uhkia. Kunkin merkittävän uhan lieventämiseksi esitetään päämäärä, tavoitteet ja toimenpiteet sekä mittarit, joiden avulla kyseisen suojeluarvon tilan kehitystä voidaan arvioida.

Järven ekosysteemit

- **Päämäärä:** Puruvesi säilyy kirkasvetisenä ja vedenlaatu on jatkossakin erinomainen.
- **Tavoite:** Puruveden karun ja kirkkaan veden eliöyhteisöt menestyvät. Järvelle tyypillisen kalaston – erityisesti järviharjuksen – kanta säilyy elinvoimaisena. Puruvesi on edelleen potentiaalinen saimaannorpan elinympäristö, mikäli hyljekanta kasvaa riittävästi.
- **Toimenpiteet:** kalastustoimijoiden yhteistyön tiivistäminen järviharjuksen elinvoimaisena säilyttämiseksi, maankäytön edunvalvonta
- **Mittarit:** pintavesien ekologinen tila (ELY-keskuksen vedenlaatuseuranta), erityislajien kannan kehitys (kalaston runsaussuhteiden muutokset, norppakannan tila)

Linnusto

- **Päämäärä:** Punkaharjun–Puruveden alueen linnustolliset arvot säilyvät.
- **Tavoite:** Puruveden alueella merkittävän selkävesilinnuston pesintä turvataan niin ihmisten kuin eläinten aiheuttamilta tuhoilta. Valkoselkätikan elinympäristöjä kunnostetaan tarvittaessa.
- **Toimenpiteet:** erityisesti suojeltavien lajien esiintymien tarkistus, pienpetojen poisto, luonnonhoito, käytön ohjaus viestinnän ja tarvittaessa järjestyssäännön keinoin
- **Mittarit:** EU:n lintudirektiivin (79/409/ETY) lajien pesimäkanta ja muuttavien lajien keskimääräinen runsaus

Harjumetsät

- **Päämäärä:** Harjumetsät ovat monipuolisia ja edustavia niin lajistoltaan kuin puustoltaankin.
- **Tavoite:** Harjumetsiin palautetaan niille tyypillinen rakenne ja lajisto sovittaen yhteen harjumetsien ja maisemanhoidon tavoitteet. Puuston käsittelyillä pyritään puoliavoimiin luontaisten puulajien muodostamiin sekametsiin ja eri-ikäisrakenteeseen siten, että etenkin paahderinteillä auringonvalo pääsee maanpinnalle asti. Paljaan kivennäismaan laikkuja luodaan niillä viihtyvien lajien ja siemenpankin elvyttämiseksi. Paahderinteiden ja kulttuurivyöhykkeiden ulkopuolella mahdollisimman suuri osa metsistä jätetään kehittymään luonnontilaisempaan suuntaan, jolloin puuston ollessa jo vanhaa lahopuusuknessio ja luontainen uudistuminen käynnistyvät nopeasti.
- **Toimenpiteet:** luonnonhoito, hoito- ja lajistoseurannat
- **Mittarit:** Natura-luontotyyppin edustavuus suojelualueilla, vieraslajien esiintyminen

Jalopuumetsät

- **Päämäärä:** Jalopuumetsät ovat laajentuneet ja muuttuneet rakenteeltaan luonnontilaisempaan suuntaan.
- **Tavoite:** Suunnittelualueella olevien metsälehmusmetsiköiden pinta-alaa kasvatetaan. Metsälehmusten elinvoimaisuus ja uudistuminen turvataan ja lahopuusuknessiota voidaan käynnistää varovaisesti, mikäli se on tarpeen.
- **Toimenpide:** luonnonhoito
- **Mittari:** Natura-luontotyyppin edustavuus

Suoluonto

- **Päämäärä:** Suunnittelualueen suot ovat sekä rakenteeltaan että toiminnaltaan luonnontilaisen kaltaisia.
- **Tavoite:** Soille palautetaan luontainen vesitalous.
- **Toimenpide:** ennallistaminen, käytön ohjaaminen
- **Mittari:** Natura-luontotyyppien edustavuus.

5.3 Kulttuuriperinnön suojelu ja hoito

5.3.1 Tavoitteet, toimenpiteet ja seuranta

Kansallismaisema

- **Päämäärä:** Punkaharjun maisemakuva säilyttää ominaispiirteensä kansallismaisemana.
- **Tavoite:** Kulttuurivyöhykkeellä metsät ovat avaria ja näköala järvelle avautuu paikoitellen nykyistä selvemmin. Puusto on pääosin mäntyvaltaista. Puustoa uudistetaan kulttuurivyöhykkeellä vähitellen poimintahakkuilla, millä turvataan maiseman yhtenäisyys ja harjumetsien uudistuminen. Puustorakennetta monipuolistetaan jättämällä alueelle myös yksittäisiä lahopuita sijainniltaan soveliaisiin kohtiin.
- **Toimenpide:** maisemanhoito
- **Mittari:** kävijätyytyväisyys luonnonsuojelualueella

Kulttuuriarvot

- **Päämäärä:** Punkaharjun ja Puruveden kulttuuri- ja rakennusperintökohteet säilyvät ja muistuttavat alueen käytöstä niin historiallisena kuin esihistoriallisena aikana.
- **Tavoite:** Luonnonsuojelualueella olevat suojellut ja vaalittavat rakennukset säilytetään. Rakennusten kunnostaminen edellyttää soveltuvan käyttötarkoituksen löytämistä. Muinaismuistolailla (295/1963) suojeltujen kohteiden säilyminen turvataan. Paikallisesti kiinnostavat rakennukset ja rakenteet pyritään myös säilyttämään.
- **Toimenpiteet:** rakennusperinnön kunnostaminen, arkeologisten kohteiden hoito
- **Mittarit:** suojeltujen rakennusten kuntoluokan muutos, kiinteiden muinaisjäännösten hoitotarveluokka.

Suunnittelualueella tehtävien luonnonhoito- tai muiden vastaavien toimien työsuunnitelmat lähetetään Museovirastoon kommentoitaviksi, jos toimenpiteiden alueella on muinaisjäännöksiä. Muinaisjäännökset on tarpeen huomioida erikseen esimerkiksi hakkuita tehtäessä – samoin kuin polkuja, reitistöjä ja informaatiotauluja rakennettaessa. Muinaisjäännöksille laaditaan tarpeen mukaan kohdekohtaisia hoitosuunnitelmia, jotka toimitetaan Museovirastoon.

6 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu

Tavoitteena Saimaan aluekokonaisuudella on, että Saimaan suojelualueet muodostavat ympärivuotisen luonto- ja kulttuurimatkailun painopistealueen, joka on Euroopan järvimatkailun kärkikohde. Se on nähtävyys, luonnossa liikkumisen ja luonnonhavainnoinnin sekä ympäristökasvatuksen tärkeä kohdealue.

6.1 Punkaharju

6.1.1 Virkistys- ja luontomatkailun tavoitteet ja toimenpiteet

Päämäärän 1 avulla pyritään ensisijaisesti ehkäisemään odotettavissa olevasta kävijämäärän kasvusta mahdollisesti aiheutuvia uhkia alueella. Päämäärät 2 ja 3 toteuttavat alueen perustamistarkoitusten, Metsähallituksen sekä alueen keskeisten yhteistyötahojen yhteisiä kehittämistavoitteita (mm. ympäristökasvatus, virkistysarvot, paikallinen ja taloudellinen hyöty). Keskeiset palvelurakenneratkaisut alueen reitistön osalta on esitetty kuvassa 22.

Päämäärä 1: Punkaharjun luonnonsuojelualueella sekä tutkimuspuistossa noudatetaan kestävä luontomatkailun periaatteita, ja toiminnot tapahtuvat luontoarvoja ja tutkimustoimintaa vaarantamatta.

- Polkuverkostoa kehitetään ympäristö huomioiden siten, että lisääntyvä käyntimäärä ei heikennä luonnon- tai virkistysarvoja nykytilanteesta.
 - Nykyisestä reittiverkostosta valitaan toimivimmat reitit, joita parannetaan. Ylläpidettävien reittien taso mitoitetaan sellaiseksi, että ne kestävät kulutusta ja palvelevat ympärivuotisesti mahdollisimman hyvin kaikkia alueelle suunniteltuja toimintoja ja liikkumismuotoja.
 - Kävijät ohjataan valituille, kunnostettaville reiteille opastusviestinnän keinoin (mm. viitoitus, opasteet, kartat, neuvonta, verkkosivut ja yhteistyö matkailutoimijoiden kanssa).
 - Suositetaan lihasvoimin liikkumista: motorisoidut matkailutuotteet ohjataan suojelualueen ulkopuolelle.
- Alueella toimivat yritykset ovat tehneet yhteistyösopimuksen Metsähallituksen kanssa ja näin sitoutuneet kestävä luontomatkailun periaatteisiin.
 - **luontoon.fi**-sivustoa kehitetään ja tuodaan esiin; näin sen hyöty yrityksille kasvaa ja yhteistyöyrittäjyys muuttuu houkuttelevammaksi.
 - Yhteistyöyrittäjyyteen ja sen syventämiseen pyritään linkittämään myös muita kumppaniviestinnän periaatteissa linjattuja hyötyjä yrityksille (mm. tunnuksen käyttöoikeuteen liittyen).
 - Yhteistyötä yrittäjien kanssa tiivistetään, jotta löydettäisiin mahdollisimman kestäviä ratkaisuja ja yhteisesti edistettäviä intressejä alueen matkailussa.

- Kävijät ymmärtävät roskattoman retkeilyn periaatteen ja osaavat myös toteuttaa sitä käytännössä.
 - neuvonta mm. maasto-opastein ja **luontoon.fi**-sivuilla.

Päämäärä 2: Virkistyskäyttö ja luontomatkailu lisäävät ymmärrystä Punkaharjun luonnon ja kulttuurin erityispiirteistä sekä vastuullisuudesta luontoa kohtaan. Opastusviestinnässä tulevat esille Punkaharjun rooli kansallismaisemana, harjualueen luonnonarvot ja historiallisesti kiinnostavat kohteet sekä alueella tehtävä metsäntutkimus.

- Asianmukaista ja alueen kestävään käyttöön ohjaavaa tietoa alueesta on helposti matkailijoiden saatavilla.
 - Metsähallitus osallistuu yhteistyössä kunnan ja alueen matkailutoimijoiden kanssa Punkaharjasta ja alueella liikkumisesta kertovan infopisteen – alueen retkeilyreittien ja kävijöiden kulkuyhteyksien kannalta keskeisen ympärivuotisen käyntikohteen – toteutukseen. Tavoitteena on tarjota matkailijoille luonto-, retkeily- ja matkailuneuvontapalvelut kokonaisvaltaisesti yhden tiskin periaatteella, kustannukset ja sisällölliset vastuut usean toimijan kesken jakaen.
 - Yhteistyöllä alueen toimijoiden kesken kehitetään asiakaslähtöisesti ja kustannustehokkaasti alueesta annettavaa tietoa.
 - **luontoon.fi**-sivuston kehittämisen toimenpiteet ja lisämateriaalit
 - kohteen kansainvälistymisen huomioiminen viestinnässä
- Opastetuissa käyntikohteissa tarjotaan luonto- ja kulttuurihistoriallisia elämyksiä sekä niitä tukevaa tietoa alueesta.
 - kehitettäviä kohteita: Kokonharjun aarnialueen luontopolku, Kuikonharjun/niemen Salpalinja-kohde, harjualueen matkailuhistoria, Hytermän kulttuuripolku
 - yhteistyö Metlan kanssa tutkimuspuistossa alueen tutkimustiedon popularisoinnissa ja tiedon välityksessä sekä reitistöjen osalta
 - yhteistyö Luston kanssa opastuksen sisällöissä
 - yhteistyö Itä-Suomen yliopiston ja Mikkelin ammattikorkeakoulun kanssa alueen luonto- ja hyvinvointimatkailun kehittämisessä
 - ylläpito-, korvaus- ja uusinvestoinnit alueen palvelurakenteisiin
- Yhteistyö matkailusektorin kanssa viestien välittämisessä: tavoitteena, että yhteiset teemat/viestit näkyvät myös yritysten ohjelmapalveluiden tuotteistamisessa.
 - Metsähallitus tukee sisällöllisesti opaspalveluiden järjestämistä alueella; itse toiminta jätetään yrittäjille.
 - tausta-aineiston tuottaminen, kausiopaskoulutus

- Nähtävyyshkohteet (puulajipuisto, harju – Runebergin kukkulan ympäristö, Kuikonniemi/korsu) toimivat yksittäisten matkailijoiden käyntikohteina, mutta tarjoavat tilaisuuksia myös ohjelma-palvelutoiminnan kehittämiseen.
 - tausta-aineiston tuottaminen, yhteistyö tuotekehityksessä (ja markkinoinnissa **luontoon.fi** -sivusto), hankeyhteistyö.

Päämäärä 3: Punkaharjun alue on suosittu ympärivuotisen luontoliikunnan kohde. Se tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia omatoimiseen virkistyskäyttöön sekä ohjattuun luontomatkailuun. Luonnonsuojelualue ja tutkimuspuisto muodostavat lähialueiden (Tuunaansaari, Vaahersalo) kanssa matkailullisesti yhtenäisen kokonaisuuden. Suojelualueella ja tutkimuspuistossa käyvien viipymä Savonlinnan matkailualueella pitenee, mistä on hyötyä koko seutukunnalle.

- Käyntimäärä harjualueella – mutta erityisesti tutkimusmetsän alueella – nousee ja kesäsesonki pitenee. Luonnonsuojelualue ja tutkimuspuistoa kehitetään päiväkäyntikohteena, ja kävijät tukeutuvat alueen ympärillä oleviin yrityksiin mm. majoituksessa, ruokailussa ja välinevuokrauksessa.
- Alueen yritysten kanssa tehdään yhteistyötä harjualueen toimintojen kehittämisessä.
 - Sopimusyrittäjyyttä kehitetään edelleen, tiedonkulkua parannetaan.
- Punkaharjun alueen reitistöihin, reittien merkintöihin ja rakenteisiin on panostettu yhteistyössä alueen keskeisten matkailutoimijoiden kanssa, ja erilaiset käyttötarpeet on mahdollisuuksien mukaan huomioitu. Alueella ja sen lähistöllä olevat palvelut mahdollistavat monipuoliset luontoaktiviteetit ympäri vuoden.
 - **Sauvakävellä** voidaan reiteillä ja teillä sekä hyödyntää näiden reittimerkintöjä. **Pyöräilyreittejä** ei tehdä erikseen, vaan pyöräily ohjataan muun reitti- ja tieverkoston yhteyteen valituille reiteille. Tutkimuspuiston tiet tarjoavat monipuolisia ja helppoja reittejä pyöräilyyn suojelualueen ulkopuolella. Laukansaaren latu-uran kulkua tarkistamalla erityisesti pehmeämpien maastonkohtien osalta saadaan alueelle hyvä sulan maan aikainen ympyräreitti. Harjualueella säilyvät nykyiset **latu-urat**. Lammasharjulla latu ohjataan kulkemaan osin kunnostettavalla runkoreitillä. **Ohjattuun ratsastukseen** soveltuvat reitit sovitaan yrittäjän kanssa neuvotellen, ja reittien kulumista seurataan vuosittain. Ratsastukseen ei toteuteta kokonaan uusia reittejä.
 - Reitistöllä yhdistetään Kruunupuiston ja Laukansaaren alue sekä luodaan yhteysreitti myös Lustoan aarnialuetta ja tutkimuspuistoa kohden. Kävijät ohjataan harjualueelta tutkimuspuiston puolelle Luston alikulun kautta, josta tehdään reitti vanhalle koululle hiihtoladun pohjaa hyödyntäen. Autolla liikkuvat ohjataan valtatie vanhan koulun parkkipaikalle.
 - Laajoja reittikokonaisuuksia ei pienialaiselle harjualueelle voida toteuttaa, joten tällaisia suunnitellessa tulee ottaa huomioon myös muut kuin Metsähallituksen hallinnoimat maat.
 - Alueella on sekä helppokulkuisia että täysin esteettömiä kohteita. Esteetön polku pyritään toteuttamaan Kruunupuistolta Takaharjun näköalapaikalle. Runkoreitti Kruunupuistolta Laukansaaren kunnostetaan helppokulkuisemmaksi (alkumatka Lammasharjun tietä). Reitistä ei kuitenkaan saada esteetöntä maaston muotojen takia. Myös tutkimuspuiston tiet soveltuvat helppokulkuisiksi reiteiksi.

Kuva 22. Suunnitelman keskeiset reittiratkaisut Punkaharjulla. © Metsähallitus 2017, © Suomen ympäristökeskus 2017, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

- Mustaniemi ja Laivalaituri säilyvät käyntilaitureina, joiden käytössä on huomioitava reittiliikenteen tarpeet ja tarvittaessa ohjeistettava. Näihin satamiin ei sijoiteta veneilypalveluja. Vierasvenesatamat ovat nykyisen käytännön mukaisesti alueen ulkopuolella, mikä tukee myös yritystoimintaa.
- Harjualue toimii myös paikallisten lähivirkistytymiskohteena.
- Kruunupuiston ja Valtionhotellin välinen runkoreitti on mahdollista valaista maisemaan soveltuvalla ja kevyen liikenteen kannalta riittäväällä tavalla, mikä lisää Vaahersalo–harjualue–Tuunaansaari-kokonaisuuden tasoa, turvallisuutta sekä yhtenäisyyttä matkailun ja virkistyskäytön kannalta.
- Alueen latuverkostoa ylläpidetään ja kehitetään harjualueen maisemalliset erityispiirteet sekä hiihtäjien turvallisuus huomioiden. Ladun linjauksia tarkistetaan Takaharju–Lammasharju-alueella. Myös retkiluistelutoiminnot voivat tarpeen mukaan tukeutua alueen palveluihin.
- Uimaranta säilyy Kuikonniemessä.
- Harjualueelle sopimattomat aktiviteetit sijoittuvat luonnonsuojelualueen ulkopuolelle.

6.1.2 Suojelualueen rakennusten käyttö luontomatkailuun

Kaikissa Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnassa olevissa rakennuskokonaisuuksissa Punkaharjulla – Palovartijan rakennuksia lukuun ottamatta – on suunnittelukaudella kunnostustarpeita. Ilman käyttöä olevissa rakennuksissa ei ole kuitenkaan resurssien vähentyessä mahdollisuuksia mitaville kunnostuksille. Vuokratuloilla voidaan rahoittaa rakennusten kunnostusta, joten vuokraus mahdollistaa paremman ylläpidon tason. Ulkopuoliseen käyttöön vuokrattavissa rakennuksissa kunnostuksiin voidaan hakea ulkopuolista rahoitusta, mikäli toimiva yhteistyömalli rakennuksen käytölle löytyy.

- **Metsänvartijan mökki** (Punahussila): Pyritään löytämään soveltuva yhteistyötaho ja käyttötarkoitus.
- **Palovartijan talo:** Rakennuskokonaisuus voidaan vuokrata yhteistyötaholle tai siirtää lyhytkestoiseen vuokratyöhön.
- **Portinvartijan talo:** Rakennuskokonaisuus voidaan vuokrata yhteistyötaholle tai siirtää lyhytkestoiseen vuokratyöhön. Sitä olisi tarpeen täydentää saunalla.
- **Ratavartijan talo:** Kohde voidaan vuokrata yhteistyötaholle tai siirtää lyhytkestoiseen vuokratyöhön. Mökiltä voidaan tehdä yhdyspolku puulajipuistoon/ Kokonharjun reitille. Rakennuksen säilyminen edellyttää kunnostustoimia.
- **Lammasharjun mökki:** Vuokrataan yhteistyötaholle, siirretään lyhytkestoiseen vuokratyöhön tai puretaan.
- **Kuikonharjun kioski:** Kioskin/kahvilan sisätilaratkaisuja voidaan muuttaa (mm. käymälätilojen hyödyntäminen varastoina), ulkoterrassia voidaan laajentaa ja se voidaan aidata kevyesti. Käymälöille voidaan rakentaa erillinen ulkorakennus.

6.1.3 Liikennejärjestelyjen kehittäminen

Harjutiellä on nykyään nopeusrajoitus 50 km/h Tielaitoksen alennettua rajoituksen 60 km/h:sta. Tiehallinto on arvioinut harjutien keskimääräiseksi liikenteeksi noin 700 autoa/vrk. Liikenne on koettu kapealla ja mutkaisella tiellä vaaralliseksi, ja tähän ovat toivoneet muutosta sekä kävijät että alueen yritykset. Nykyisen nopeusrajoituksen turvallisuutta lisäävää vaikutusta seurataan. Harjutien nopeusrajoitusta tulisi kesällä turvallisuussyistä laskea edelleen 40 km:iin/h. Polkujen ylityskohtien osalta harjutien turvallisuutta on tarpeen lisätä opasteiden sekä mahdollisesti suojateiden ja hidasteiden avulla.

6.2 Virkistyskäytön ja luontomatkailun tavoitteet ja toimenpiteet Puruvedellä

Päämäärä: Puruveden aluetta kehitetään jatkossakin ensisijaisesti jokamiesvesiretkeilyn kohteena osana Saimaan suojelualueiden muodostamaa luontomatkailukokonaisuutta.

- Alueelle ei rakenneta lisää retkisatamia, vaan keskitytään olemassa olevien ylläpitoon. Ylläpitoon kuuluu myös perusopastuksen järjestäminen maasto-opastein. Muiden ylläpitämät retkisatamat Metsähallituksen hallinnoimilla alueilla (Mäkrä, Patasalo, Hevossalo) säilytetään. Satamien palveluvarustuksen ylläpito edellyttää yhteistyökumppanien sitoutumista ja satamien ylläpidon järjestämistä sovitulla tavalla.
 - Retkisatamien korvausinvestoinnit toteutetaan tarpeen mukaan.
 - Petri-saaren retkisataman yhteyteen on mahdollista rakentaa katettu varauskota.
 - Alueella ei ole omia **luontoon.fi**-sivuja, mutta sen palveluja voidaan tuoda esille Metsähallituksen tiedotuskanavien kautta.

Päämäärä: Hytermästä on tullut suosittu päiväkäyntikohde, ja alueelle on saatu tarkoituksenmukaiset palvelurakenteet ja kohdeopasteet.

- Hytermän palvelurakenteet ja opasteet mahdollistavat alueen käytön kestäväällä ja turvallisella tavalla.
 - reittien linjaus ja kävijöiden ohjaaminen
 - opastaulujen uusiminen/lisääminen
 - laiturin kunnostus
 - käymälän rakentaminen
 - alueelle ei rakenneta nuotiopaikkaa
- Alueesta tiedottamista lisätään.
 - Metsähallituksen omat kanavat, asiakaspalvelu, **luontoon.fi**
 - yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa
 - yhteistyötahoille voidaan antaa pääsy (avaimet) rakennuksiin.

Puruveden valkoselkätikkametsien ja Vilkonsuon Natura 2000 -alueen tavoitteet

Päämäärä: Puruveden tikkametsissä ja Vilkonsuon Natura 2000 -alueella alueiden virkistyskäyttö perustuu jatkossakin jokamiehenoikeuksiin. Alueille ei tehdä retkeilyä palvelevia rakenteita.

- ei virkistyskäytön toimenpiteitä.

7 Metsäntutkimuslaitoksen toiminnot

7.1 Geenivarojen suojelu

Maa- ja metsätalousministeriö on antanut Metsäntutkimuslaitoksen tehtäväksi huolehtia metsäpuiden geenivarojen kestävästä käytöstä ja geneettisen monimuotoisuuden suojelemisesta. Geenireservimetsä on erityisesti geenivarojen säilyttämistä varten kehitetty suojeltujen alueiden ja normaalin talousmetsän välimuoto, jossa geenivaroja säilytetään niiden alkuperäisellä kasvupaikalla. Metsikkö on edustava otos paikallisista luonnonmetsistä, ja alue uudistetaan aina joko luontaisesti tai viljellen metsikön omalla alkuperällä. Geneettisen monimuotoisuuden suojelu on erittäin kauaskantoista työtä, ja yksittäisten geenireservimetsien odotetaan säilyvän tässä tehtävässä satoja vuosia.

7.1.1 Nykytila

Hoito- ja käyttösuunnitelman alueella sijaitsee kaksi geenireservimetsää. Patasalon ja Pienen Patasalon saarten valtionmaille perustettiin vuonna 1992 Suomen ensimmäinen geenireservimetsä GR1 männyn perinnöllisen muuntelun suojelemiseksi. Alueen pinta-ala on 245,6 ha. Männyn geenireservimetsän hoitotilanne on hyvä.

Vuonna 1993 perustettiin metsälehmuksen geenireservimetsä GR22, johon sisältyy kolme erillistä lehmusmetsikköä. Pääalue on Suuri Niinisaari, ja sitä täydentävät kaksi Vasattarin saarella olevaa lehmusesiintymää. Alueet ovat yhteispinta-alaltaan 14,8 ha, joskin lehmuksen osuus pinta-alasta on vain 10 %. Lehmuspuusto on nuorehkoa, ja osalla aluetta uhkana on latvuston supistuminen ja kukinnan vähentyminen.

7.1.2 Tavoitteet

Geenireservimetsien hoidon tavoitteena on säilyttää populaation luontainen geneettinen muuntelu sekä mahdollisesti laajentaa sitä. Hoidolla tuetaan luontaisen taimiaineksen muodostumista ja pyritään kestäväen kehityksen mukaiseen ikärakenteeseen. Vieraan geeniaineksen osuus pyritään minimoimaan.

7.1.3 Toimenpiteet

Kaikki geenireservimetsissä tehtävät hoitotoimenpiteet suunnitellaan yhteistyössä Metlan kanssa, ja niiden toteuttamisesta ilmoitetaan Metlalle vielä ennen toimenpiteeseen ryhtymistä. Lehmusmetsien käsittelyn toimenpidesuunnitelmista pyydetään lausunto ELY-keskukselta.

Männyn geenireservimetsän uudistamisessa käytetään – aina kun on mahdollista – luontaista uudistamista. Jos riittävää määrää elinvoimaisia siemenpuita ei ole tai alueella on runsas pintakasvilisuus tai on tarpeen muuttaa kuvion puulajia tai alkuperää, on turvaututtava kylvöön tai istuttamiseen. Geenireservimetsässä säilytetään tai sinne tehdään käsittelyillä normaali kehitysluokkien tavoitejakauma. Pidennettyä kiertoaikaa voidaan käyttää, jos se on tarpeen eri kehitysluokkien välisen tasapainon säilyttämiseksi. Metsikön säännöllinen uudistuminen runsaalla taimiaineksella on oleellista geneettiselle suojelulle.

Lehmuksen geenireservimetsässä lehmusten osuutta puustosta pyritään lisäämään ja valtaamaan aluetta muilta puulajeilta. Lehmuksen geenireservimetsän hoidossa on keskeistä ylläpitää latvuksien kuntoa, jotta kukinta saadaan runsastumaan ja populaation on mahdollista kasvaa ja laajentua. Latvuksien pysyminen elinvoimaisina vaatii tilaa ja valoa, joita voidaan lisätä joko tiheimpiä osia harventamalla tai kelottamalla pystyyn osa tiheikköjen lehmuksista. Lahoava lehmuksipuusto ei ole uhka geenivarojen suojelulle. Lehmusten leviämistä voidaan edistää esimerkiksi tekemällä pieniä aukkoja lehmustoa ympäröivään männikköön. Tarvittaessa voidaan myös siirtää taimia lähialueelta tai kasvattaa alueelta kerätyistä siemenistä taimia istutusta varten.

7.1.4 Seuranta

Geenireservimetsäverkoston normaali ylläpitoseuranta tapahtuu noin kolmen vuoden välein toistuvien tarkastuksien avulla. Näissä tarkastuksissa Metsäntutkimuslaitoksen geenivarahanke käy alueen hoidosta vastaavan henkilön kanssa läpi geenireservimetsän yleistilanteen (hallinnolliset asiat, yhteyshenkilöt, alueen rajaus, alueeseen mahdollisesti vaikuttavat ulkopuoliset tekijät – kuten kaavoitushankkeet jne.) sekä suojeltavan puulajin tilanteen maastossa (luontaisen taimiaineiston syntyminen, Niinisaaressa lehmuksipuuston pinta-alan kasvu, lähivuosisien hoitotarpeet, mahdollisuudet ja tarpeet siementen keruuseen). Esimerkiksi kaavoitus- tai rakennussuunnitelmien tai muiden erityistapausten yhteydessä seuranta tehdään tarpeen mukaan.

Kasvigeenivaraohjelman toteutumista seuraa sekä ohjaa maa- ja metsätalousministeriön asettama Geenivaraneuvottelukunta.

7.2 Koetoiminta ja tutkimus

7.2.1 Nykytila

Monipuolinen metsien hoitoon ja käyttöön liittyvä koetoiminta on muovannut Laukansaaren Lehtosalon alueen nykyisen ilmeen ja metsikkörakenteen. Metsähallitus aloitti ulkomaisten puulajien koeviljelyn 1870-luvulla, samoin kuin ensimmäiset metsänhoidolliset kokeet. Alueen siirryttyä Metsätieteellisen koelaitoksen hallintaan 1920-luvulla siitä tehtiin professori Heikinheimon johdolla yksi ensimmäisistä kokeilualueista. Tämä vilkastutti paitsi ulkomaisten puulajien viljelyä myös metsänhoidon tutkimustoimintaa – mm. metsänviljelyaineiston hankintaa palvelevaa siemensierrojen tutkimusta. Professori Sarvaksen johtamat vuosirytmitutkimus ja metsänjalostuksen toiminta toivat 1960-luvulta alkaen alueelle omat erikoispiirteensä. Nykyisin tutkimuspuiston ilmettä hallitsevat eri-ikäiset puulajiviljelmät, niistä leviävät luonnontaimet, ikääntyvät puukujanteet, provenienssikokeet, metsänkäsittelyyn liittyvät pitkäaikaiset kokeet, visakoivikot, metsänjalostuksen vartekokoelmat, säämastojen tilalle tulleet ympäristömuutosten seurantalaitteistot sekä pois hakattujen kokeiden tilalle nousevat uudet kokeet. Ilmatieteenlaitoksen Punkaharjun säähavaintoasema on Suomen toiseksi vanhin – tarjoten yli sadan vuoden katkeamattoman havaintosarjan.

7.2.2 Tavoitteet

Tutkimuspuisto siirtyi takaisin Metsähallituksen hallintaan vuoden 2008 alusta. Hallinnan siirrosta huolimatta alue säilyi luonteeltaan tutkimusmetsänä, ja sen mukaisesti metsiköissä tehtävistä hoitotoimista päättää Metsäntutkimuslaitos. Tavoitteena on, että alueen käyttö tutkimukseen entisestään tehostuu. Tämän tavoitteen mukaisesti Punkaharjun tutkimusmetsät on liitetty eurooppalaiseen verkostoon (ISS) edustamaan ainoana alueena boreaalista havumetsävyöhykettä. Koska metsäntutkimuksen kenttäkokeet ja seurantakohteet ovat joskus hyvinkin pitkäaikaisia, on tärkeää, että tutkimusalueiden häiriötön jatkuvuus on taattu. Metlan Punkaharjun toimipaikan olemassaolo tukee tutkimusmetsien tarkoituksenmukaista ja monipuolista käyttöä – paitsi tutkimus- ja koetoimintaan, myös opetukseen, matkailuun sekä virkistyskäyttöön.

8 Muu käyttö

8.1 Kalastus

Suunnittelualueeseen kuuluu valtion omistamia ja Metsähallituksen hallinnoimia vesialueita, yksityisiä vesialueita, yhteisiä osakaskuntien hallinnoimia vesialueita sekä yleisvesiä. Kalastus ei – pilkkimistä ja onkimista lukuun ottamatta – kuulu jokamiehenoikeuksiin, vaan kalastajalla tulee olla maksettuna kalastuksenhoitomaksu ja aluekohtainen kalastuslupa. Aluekohtaisia lupia, jotka oikeuttavat kalastukseen suunnittelualueella, ovat viehekalastuksen osalta läänikohtainen viehekalastuslupa ja Metsähallituksen alueellinen viehelupa. Metsähallitus myy valtion vesialueille myös pyydyslupia. Pyydyslupa ei kuitenkaan oikeuta verkkopyyntiin. Luvat ammattikalastukseen myönnetään erillisillä päätöksillä ja lupahdoilla. Yksityisten ja yhteisten vesialueiden omistajat päättävät kalastusjärjestelyistä sekä myyvät pyydyslupia hallinnassaan oleville alueille. Kunnassa asuvalla on oikeus harjoittaa koukkukalastusta yleisellä vesialueella järvessä. Yleiset vesialueet ovat kalastusta koskevien asioiden osalta maa- ja metsätalousministeriön kalastus- ja metsästysosaston sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten hallinnassa ja hoidossa. Järvien yleisillä vesialueilla kalastuslupien myöntämisestä muille kuin kuntalaisille päättävät kalastusalueet.

Kalastajien keskuudessa yleisesti Puruveden imagoarvo on erittäin suuri. Tämä johtuu järven kirkaasta ja puhtaasta vedestä sekä monipuolisesta kalastosta. Kirkasvetinen Puruvesi on tunnettu erityisesti muikustaan. Järvessä viihtyvät yleisten saaliskalojen hauen ja ahvenen lisäksi myös taimen, järvilohi, järviharjus ja nieriä. Runsaat muikku- ja kuorekannat pitävät osaltaan yllä myös runsaita petokalakantoja. Puruveden suosioon kalastuskohteena vaikuttavat myös kalastajille tarjolla olevat hyvät palvelut.

Tässä suunnitelmassa ei esitetä muutoksia Puruvedellä tällä hetkellä vallitseviin kalastuskäytäntöihin. Kalastusta koskevien toimenpiteiden osalta on tärkeää, että alueelle tunnusomainen kalasto säilyy elinvoimaisena. Puruveden imagon kannalta erityistä merkitystä on muikulla ja järviharjuksella.

Puruvedellä on viime vuosina havaittu säännöllisesti saimaannorppia. Pyydyskuolemien välttämiseksi alueella olisi suositeltavaa välttää aikuisillekin norpille vaarallisten kalanpyydysten käyttöä. Saimaannorpan Puruvedelle palaamisen kannalta keskeinen saimaannorpan suojelusuunnitelmaan (Ympäristöministeriö 2011) kirjattu toimenpide on asetuksen 223/2009 pyydystyyppirajoituksen laajentaminen kattamaan kaikki norpan kannalta tärkeät Natura 2000 -alueet.

8.2 Metsästys

Suunnittelualueella metsästys on sallittu metsästyslain (615/1993) mukaisesti – lukuun ottamatta Punkaharjun ja Hytermän luonnonsuojelualueita, joissa metsästys on kielletty.

Myös jatkossa metsästys suunnittelualueella tulee järjestää siten, että se ei muodosta riskiä alueen suojelutavoitteille tai muulle virkistyskäytölle sekä mahdollisuuksien mukaan tukee alueen luonnonhoidon tavoitteita. Tavoitteen toteuttamisen ei katsota pääsääntöisesti edellyttävän muutoksia suunnittelualueen nykytilanteen mukaisiin metsästyskäytäntöihin.

Puruveden valkoselkätikkametsät on luonto- (92/43/ETY) ja lintudirektiivin (79/409/ETY) perusteella Natura-ohjelmaan sisällytetty alue. Linnuston ollessa alueen suojelun perusteena myös metsästyksen osalta linnuston suojelun tavoitteet on erityisesti huomioitava ja metsästystä tarkoituksemukaisesti säädeltävä kyseisellä Natura-alueella.

Suojeluohjelmakohteiden yksityiskohtaisista metsästyskäytännöistä päätetään, kun ohjelmakohteista perustetaan asetuksilla luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisia luonnonsuojelualueita.

Suojeluun varatuilla alueilla riistan ruokinta ja rakenteiden tekeminen on kielletty. Punkaharjun tutkimuspuistossa riistan ruokinta on kielletty.

8.3 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Suunnittelualueella saa liikkua vapaasti jalkaisin ja talvella hiihtäen. Pyöräily ohjataan Punkaharjun luonnonsuojelualueella alueen tiestölle sekä merkityille ja opastetuille poluille, joilla siihen on parhaat mahdollisuudet. Polkujen ulkopuolella pyöräily on kielletty harjuluonnon kulumisen välttämiseksi.

Hevosilla saa Punkaharjun luonnonsuojelualueella liikkua vain teitä pitkin tai Metsähallituksen luvalla tarkoitukseen erikseen osoitettavilla poluilla.

Maastoajoneuvoliikenne on yleensä ristiriidassa luonnonsuojelualueiden suojelutavoitteiden kanssa, joten siihen ei pääsääntöisesti myönnetä lupia. Ilman erillistä lupaa alueella voidaan kuitenkin liikkua viranomaisten toiminnan – kuten suojelualan huollon, valvonnan ja poliisi- tai pelastustoimen – tehtävissä. Maastoliikenteen osalta noudatetaan maastoliikennelakia (1710/1995), luonnonsuojelulakia (1096/1996) sekä Metsähallituksen luontopalvelujen maastoliikenneperiaatteita (Metsähallitus 2007).

Leiriytyminen ja avotulen teko on Punkaharjun luonnonsuojelualueella kielletty. Muulla suunnittelualueella tilapäinen leiriytyminen on sallittu; avotulen teko on sallittu vain tarkoitukseen osoitettavilla rakennetuilla tulipaikoilla.

Maihinnousu ja ankkuroituminen on sallittu Mustalahdessa ja Kaarnaniemessä. Kaarnaniemessä tapahtuvasta maihinnoususta ja ankkuroinnista ei saa aiheutua haittaa reittiliikenteelle.

9 Toimenpidesuunnitelmat

Tämän hoito- ja käyttösuunnitelman toteuttamiseksi on tarpeen laatia Punkaharjun luonnonsuojelualueelle luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelma, jossa tarkastellaan tarkemmin myös Punkaharjun luonnonsuojelualan kulttuuriperintökohteiden hoitoa. Tästä suunnitelmasta on jo laadittu luonnosversio. Punkaharjulle on tarpeen laatia myös opastusviestintäsuunnitelma, jossa tarkasteltavana on luonnonsuojelualan lisäksi myös Laukansaaren tutkimuspuisto.

10 Suunnittelualan ulkopuolinen maankäyttö

Punkaharjun matkailun Master Planissa (Punkaharjun kunta 2009) esitettyjen tavoitteiden mukaisesti matkailijoita palveleva majoituskapasiteetti ja palvelutarjonta laajenisivat Punkaharjun matkailun ydinalueella merkittävästi nykyisestä. Pääosa uudesta kapasiteetista on suunniteltu sijoituvaksi Tuunaansaaressa. Mikäli majoituskapasiteetti ja matkailijamäärät kehittyvät suunnitellun mukaisesti, myös Punkaharjun luonnonsuojelualueelle ja Laukansaaren tutkimuspuistoon kohdistuvan kävijäpaineen voi odottaa kasvavan merkittävästi nykyisestä. Kävijämäärän kasvuun on varauduttu tässä suunnitelmissa esitetyillä vyöhyke-, reitistö- ja opastusviestintäratkaisulla. Olennaista on myös seurata määriteltyjen mittarien avulla suunnitelman toteutumista ja vaikuttavuutta.

Puruveden keskeinen arvo sekä luonnonsuojelun että matkailun ja virkistyskäytön näkökulmista on puhdas ja kirkas vesi. Viime aikoina Puruvedellä on havaittu huolestuttavia vedenlaadun heikkene- misestä kertovia merkkejä mm. matalien lahtien rehevöitymisen ja poikkeuksellisen laajojen sini- leväsiintymien muodossa. Puruveden tilaan vaikuttavat heikentävästi pääosin suunnittelualan ulkopuolelle sijoittuva maankäyttöpaineet – kuten metsätalouteen liittyvät ojitukset ja maatalouden ravinnepestöt. Myös Puruveden pohjavesialueille sijoittuvan maankäytön on arvioitu paikoin edis- tävän rehevöitymistä pohjavesien purkautumisalueilla. Puruveden tilaan kohdistuvat uhkatekijät on tunnistettu Vuoksen vesienhoitosuunnittelussa (*lähde*), ja Puruveden erinomaisen vedenlaadun tur- vaamiseksi on esitetty joukko kohdennettuja ja vesiensuojelun kannalta keskeisille toimijoille vas- tuutettuja toimenpiteitä. Toimenpiteiden toteutusta edistää ja koordinoi **Savonlinnan seudun vedet** -toimintaryhmä, jossa on laaja-alainen maanomistajatahojen, viranomaisten ja yhdistysten edustus.

Punkaharjun suojelualueella ja Laukansaaren tutkimuspuistolla on seutukunnan matkailun kehittä- misessä merkittävä rooli. Harjutie ja harjualue ovat Punkaharjun matkailun keskeisiä vetovoimate- kijöitä ja tunnetuimpia matkailukohteita Suomessa. Myös matkailusuunnittelussa on todettu, että harjualueella on kehitettävä tukeutuen alueen maisemalliseen ainutlaatuisuuteen. Aluetta koskevia kehittämistoimenpiteitä ovat valaistus, tapahtumat, matkailuhistorian tuotteistaminen, reitistöjen kehittäminen, liikennejärjestelyjen parantaminen – kiinnittäen huomiota erityisesti harjutien turval- lisuuteen sekä opastuksen parantaminen ja yhdenmukaistaminen. Punkaharjun suojelualan, tut- kimuspuiston ja lähialueiden muodostamaa harjun ydinaluetta on tärkeää tarkastella yhtenä toimin- nallisena kokonaisuutena kaavoitus- ja muiden alueen maankäyttöön, virkistys- ja matkailukäytön edellytyksiin sekä maisemakokonaisuuden suojeluun merkittävästi vaikuttavien hankkeiden osalta.

HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

11 Käytön ohjaus, sopimukset ja järjestyssääntö

11.1 Käytön ohjaus

Suunnittelualan valtionmaiden ja -vesien hallinnasta ja hoidosta vastaa Metsähallitus. Natura-alueeseen kuuluvien yksityisten suojelualueiden hoitotöiden suunnittelu ja toteutus ovat myös Metsähallituksen vastuulla siten, kuin ympäristöministeriö tulosohtauksessaan määrittelee; muilta osin kyseisten alueiden vastuuviranomaisena toimii Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus). Merkittävän osan Natura-alueen pinta-alasta muodostavat yhteiset vesialueet, joiden hallinnasta ja hoidosta vastaavat osakaskunnat.

11.2 Sopimukset

Metsähallituksen hallinnassa olevia alueita koskevia käyttöoikeus- ja vuokrasopimuksia tehdään sekä voimassa olevia sopimuksia jatketaan Metsähallituksen voimassa olevan ohjeistuksen mukaan. Suojeluun varattujen alueiden osalta sopimukseen perustuva toiminta ei saa vaarantaa luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelun tavoitteita eikä olla ristiriidassa muiden alueen käyttötarkoitusta toteuttavien käyttömuotojen – kuten jokamiehenoikeuksiin perustuvan virkistyskäytön – kanssa. Punkaharjun kansallismaiseman osalta vuokra-alueiden hoitoon ja yleiseen siisteyteen kiinnitetään erityistä huomiota. Sopimukseen tai lupiin perustuvaa alueen käyttöä suunnittelualueella ovat esimerkiksi rakennusten, teiden ja johdinalueiden käyttö, metsästys, luontomatkailun yritystoiminta sekä tutkimus. Tutkimusmetsiä koskeva Metlan ja Metsähallituksen välinen maankäytön ja yhteistoiminnan puitesopimus on voimassa toistaiseksi, ja se määrittää siltä osin toimintaedellytykset alueelle.

11.3 Järjestyssääntö

Punkaharjun luonnonsuojelualueelle on laadittu luonnonsuojelulain (1096/1996) 20. §:n mukainen järjestyssääntö, joka on tarpeen päivittää tässä suunnitelmassa esitettyjen alueen käyttöä koskevien linjausten vuoksi.

12 Turvallisuus ja pelastustoiminta

Metsähallitus vastaa ylläpitämiensä kohteiden osalta siitä, että palveluvarustus on kunnossa sekä täyttää sille asetetut yleiset ja erityiset turvallisuusvaatimukset. Metsähallituksen henkilökunnan työtapojen ja -välineiden sekä muiden työskentelyyn liittyvien turvallisuusnäkökohtien osalta noudatetaan voimassa olevia työsuojeluohjeita. Työsuojelunäkökohtiin liittyvä palaute käsitellään viipymättä, ja mahdolliset epäkohdat korjataan.

13 Valvonta

Suunnittelualueen valtionmailla ja -vesillä valvonnasta vastaa Metsähallitus. Päätoimisten erätarkastajien ja luontovalvojen lisäksi valvontaan osallistuu jokainen Metsähallituksen työntekijä muiden tehtäviensä ohella. Valvonta kohdistuu luonnonsuojelulain (1096/1996) ja järjestyssäännön noudattamiseen ja muihin rauhoitusmääräyksiin sekä luvallisuuden valvontaan. Valvonnan painopisteitä ovat roskaantuminen ja luvaton tulenteko sekä leiriytyminen. Valvonta on luonteeltaan rikkomuksia ennaltaehkäisevää ja opastavaa, ja sitä tehostetaan myös toiminnasta tiedottamalla.

14 Yhteistyö

Punkaharjun alueeseen kohdistuu paljon eri intressitahojen odotuksia. Metsähallitus pyrkii hoitamaan ja kehittämään aluetta yhteistyössä eri intressiryhmien kanssa siten, että mahdolliset ristiriitatilanteet voidaan minimoida. Yhteistyön keinoja ovat avoin tiedottaminen, yhteishankkeet, osallistavat ja sitouttavat suunnittelumenetelmät sekä säännölliset kokoukset keskeisten yhteistyötahojen kanssa.

Tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat suunnittelualueen kunnat ja paikallinen väestö, Metsäntutkimuslaitos, Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan ELY-keskukset, Museovirasto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Metsämuseo Lusto, maakunnalliset ja paikalliset kalatalousviranomaiset, -järjestöt ja vesialueiden omistajat, Riistakeskus, riistanhoitoyhdistykset ja metsästysseurat, retkeily- ja luonnonsuojelujärjestöt sekä paikalliset yrittäjät ja matkailuelinkeinon toimijat.

15 Resurssit ja aikataulu

Suunnitelman toteuttamisen investointikustannukset tulevan kymmenen vuoden ajalle sekä alueen hoidon edellyttämät vuotuiset ylläpitokustannukset on arvioitu taulukossa 6. Luonnonhoidon ja ennallistamisen kustannukset eritellään Punkaharjun osalta yksityiskohtaisemmin alueelle laadittavassa luonnonhoitosuunnitelmassa. Muita merkittäviä hoito- ja käyttösuunnitelman toteuttamiseen liittyviä kustannuksia ovat suojelualueiden perustamistoimenpiteisiin liittyvät kulut – kuten suojelualuekiinteistöjen muodostaminen ja alueiden rajojen maastomerkinnot. Kyseisten toimenpiteiden osalta aiheutuvat kustannukset tarkentuvat yksityiskohtaisessa hankesuunnittelussa.

Taulukko 6. Punkaharjun ja Puruveden suunnitelman toteuttamisen kustannukset. ¹ = esteetön. ² = sekä portaat, viitoitus ja opasteet. ³ = rantapaviljongin maalaus ja portaiden uusiminen.

Kohde	Investoinnit 2011–2013	Yht. €
Kruunupuisto–Valtionhotelli-runkoreitti	kestävöinti, maisemointi, silta, pengerrys, valaistus ²	150 000
Valtionhotelli–Lusto-reitti	reitin kestävöinti ja Pususillan kunnostus	28 000
Portaat yhdysreitillä		4 000
Polkuviihtoitus		10 000
Kruunupuisto–Valkealampi-reitti ¹	kestävöinti ja näköalapaikan rakenteet	10 000
Kuikonniemen salpa-asema	kunnostus, polun merkkkaus ja viitoitus, opaste	25 000
Kulttuurikohteet	kulttuurireitin kohdeopasteet, rantapaviljonki ³	13 000
Kokonharjun luontopolku	uudelleenlinjaus, portaat, merkinnät ja polkuviihtat	20 000
Maantieopasteet	opastus tutkimusmetsän P-paikalle	4 000
Laivalaituri	johteiden uusiminen	5 000
Muut kulut		7 000
	Yhteensä	276 000

Kohde	Investoinnit 2013–2021	Yht. €
Punkaharju		165 000
Hytermä		80 000

Kohde	Vuotuiset ylläpitokulut	Yht. €
Huolto	polttopuut, huussi ja korjausmateriaalit	5 000
	työ/ostopalvelu	6 000
Asiakaspalvelu	tilavuokra/ostopalvelu	5 000
	materiaalit	1 000
Luonnon- ja maisemanhoito	työ/ostopalvelu	10 000
	Yhteensä	27 000

16 Suunnitelman vaikutusten arviointi

Hoito- ja käyttösuunnitelma ei sisällä sellaisia hankkeita, joista olisi laadittava YVA-lain (468/1994) mukainen ympäristövaikutusten arviointi. Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005) kuitenkin edellyttää, että ympäristövaikutukset selvitetään ja arvioidaan riittävässä määrin sellaisten suunnitelmien valmistelussa, joiden toteuttamisesta saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Natura 2000 -verkostoon kuuluvilla alueilla on luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaan selvitettävä suunnitelman vaikutukset kohteen luonnonarvoihin. Luonnonsuojelulain 65. §:n mukaan kynnys ylittyy, ”jos hanke yksin tai yhdessä muiden hankkeiden kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää Natura 2000 -alueen valinnan perusteena olevia luonnonarvoja”.

Koska hoito- ja käyttösuunnitelman tarkoitus on nimenomaan kohdealueen luonnonarvojen sekä lajiston elinolosuhteiden turvaaminen ja parantaminen, ei suunnitelmaan lähtökohtaisesti sisällytetä toimenpiteitä, jotka heikentäisivät Natura 2000 -kohteiden suojelun perustana olevia luonnonarvoja.

Ympäristövaikutuksia ovat paitsi luontoon kohdistuvat ekologiset vaikutukset, myös ihmisiin kohdistuvat sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset. Lisäksi ympäristövaikutusten arvioinnissa tulee käsitellä taloudellisia vaikutuksia. Hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutusten arvioinnin vertailukohtana ovat suunnittelualueen nykytilanne ja ennakoitavissa oleva kehitys ilman tässä suunnitelmassa esitettyjä toimenpiteitä.

16.1 Ekologiset vaikutukset ja vaikutukset Natura 2000 -alueen suojeluperusteisiin

Lajisto

Suunnittelualueella tavattavien uhanalaisten lajien sekä luonto- (92/43/ETY) ja lintudirektiivissä (79/409/ETY) mainittujen lajien säilymisen kannalta merkittävin asia on lajien elinympäristöjen säilyminen. Lajien suojelutason voidaan olettaa pysyvän suotuisana, kun lajien elinympäristöt suojellaan, niiden tilaa parannetaan esimerkiksi ennallistamis- ja luonnonhoitotoimilla, ja lajeihin kohdistuvien uhkien vaikutuksia vähennetään ohjaamalla eri tavoin alueen käyttöä. Vyöhykejaon avulla suojataan kulutukselle herkkää kasvillisuutta, säilytetään laajoja metsäluonnon kokonaisuuksia luonnontilaisina ja turvataan häiriölle herkän lajiston mahdollisuudet onnistuneeseen pesintään. Toimittaessa tämän suunnitelman mukaisesti suojeltava lajisto säilyy ennallaan tai runsastuu. Luonnontilan parantumisen ja mm. paahderinteiden aktiivisen hoidon myötä alueen lajistoon voi myös tulla lisää arvokkaita lajeja.

Suunnittelualueella esiintyy luontodirektiivin liitteessä II mainituista lajeista Punkaharjun Natura-alueella esiintyvä mustatattiainen (*Oxyporus mannerheimii*). Laji on sekä toukkana että aikuisena sienten itiöemissä elävä lyhytsiipinen. Useimmiten sitä on tavattu tateilta, joskus myös puulla kasvavista helttasienistä. Lajia esiintyy vanhoissa luonnontilaisissa ja palaneissa metsissä, koivikoissa, harjumänniköissä ja myös rakennetuissa ympäristöissä. Viime vuosikymmeninä laji on taantunut voimakkaasti Suomen lounais- ja länsiosissa. Itä-Suomessa taantuminen ei ole ollut ainakaan yhtä voimakasta. Lajin elinympäristövaatimukset tunnetaan puutteellisesti, joten mahdollisia uhkatekijöitä on vaikea arvioida. Vanhojen metsien ja metsäpalojen vähenemisestä saattaa olla lajille haittaa. Mustatattiaisen esiintymispaikoilla tulee estää puuston liiallinen tiheneminen, esimerkiksi tiheän

kuusikon syntyminen. Myöskään avohakkuita ei tulisi tehdä. Punkaharjulle esitetyt luonnon- ja maisemanhoitotoimenpiteet, joilla säilytetään maisema valoisa ja mäntyvaltaisena, todennäköisesti hyödyttävät myös mustattaitaista.

Puruveden valkoselkätikkametsien Natura-alueen (SCI, SPA) nimilaji kuuluu lintudirektiivin liitteen I lajeihin. Alueen metsille on jo aiemmin tehty lajin elinympäristöjen hoitotoimenpiteitä. Metsien varttumisen parantaa edelleen niiden soveltuvuutta valkoselkätikalle. Tässä suunnitelmassa turvataan maankäytön vyöhykejaon ratkaisulla alueen luonnontila, ja näin ollen parannetaan pitkällä aikavälillä alueen laatua valkoselkätikan elinympäristönä.

Kokonaisuutena tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetyt toimet vaikuttavat myönteisesti alueen luonnonoloihin. Tämän suunnitelman toteuttaminen ei todennäköisesti merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden perusteella alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon.

Tässä suunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden vaikutukset Natura-alueen suojeluperusteina oleviin luontotyypeihin on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7. Suunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden vaikutus Punkaharjun ja Puruveden suunnittelualueen suojeluperusteina oleviin Natura-luontotyypeihin.

Natura 2000 -luontotyyppi	Vaikutukset		Kuvaus vaikutuksista	Ei merkittäviä vaikutuksia
	Virkistyskäyttö	Ennallistaminen ja luonnonhoito		
Punkaharju				
Karut kirkasvetiset järvet				x
Harjumetsät	x	x	Virkistyskäyttö voi kuluttaa. Käytön ohjauksella ehkäistään vaurioita. Edustavuus paranee hoitotoimien myötä.	
Boreaaliset lehdot	x	x	Virkistyskäyttö voi kuluttaa. Käytön ohjauksella ehkäistään vaurioita. Edustavuus paranee hoitotoimien myötä.	
Silikaattikalliot				x
Vaihtumis- ja rantasuot		x	Luonnontila ja edustavuus paranevat.	
Puustoiset suot		x	Luonnontila ja edustavuus paranevat.	
Puruvesi				
Karut kirkasvetiset järvet				x
Harjumetsät	x		Virkistyskäyttö voi kuluttaa. Käytön ohjauksella ehkäistään vaurioita.	
Vilkonsuo				
Keidassuot				x
Puruveden valkoselkätikkametsät				
Boreaaliset luonnonmetsät				x

16.2 Sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset sekä vaikutukset kulttuuriperintöön

Tavoitetilana suunnittelualueella on sosiaalisesti kestävä kehitys. Laadukas luonnonympäristö on merkityksellinen seutukunnan elinvoimaisuudelle. Retkeily- ja virkistysalueet sekä palvelut ovat tärkeitä vetovoimatekijöitä, jotka mahdollistavat myös niihin tukeutuvan yritystoiminnan kehittämisen. Tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetyt linjaukset tukevat sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestäväen kehityksen tavoitteita.

Suunnitelman vaikutukset kulttuuriperintöön ovat positiivisia. Suunnitelmassa esitetyillä tavoitteilla ja toimenpiteillä turvataan alueen muinaisjäännösten säilyminen. Mielekkään käyttötarkoituksen löytäminen suojellulle ja vaalittavalle rakennuskannalle on edellytys rakennusten säilymiselle pitkällä aikavälillä.

Tämän suunnitelman taloudelliset vaikutukset riippuvat suurelta osin kävijämäärän kehityksestä alueella suunnitelmakauden aikana. Reittien, rakenteiden ja opasteiden uusiminen sekä ylläpitäminen lisäävät alueen vetovoimaisuutta, mikä yhdessä markkinoinnin kanssa todennäköisesti lisää Punkaharju–Puruvesi-aluekokonaisuuden kävijämääriä.

Suunnittelualueen monipuoliset virkistyskäyttömahdollisuudet tarjoavat kävijöille useita tapoja henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisäämiseen. Hoito- ja käyttösuunnitelmalla turvataan alueen maisemallisten, kulttuurihistoriallisten ja toiminnallisten vetovoimatekijöiden säilyminen myös tulevaisuudessa. Punkaharjulla sekä paikallisten että muualta tulevien kävijäryhmien mahdollisuudet alueella liikkumiseen ja siihen tutustumiseen paranevat reittien kunnostus- ja opastustoimenpiteiden myötä. Tämä parantaa myös mahdollisuuksia hyödyntää aluetta mm. luontomatkailu-, opetus- ja kuntoutustoiminnassa. Palveluvarustuksen kehittäminen parantaa yleisesti alueen käyttömahdollisuuksia. Liikuntaesteisille soveltuvien palveluiden rakentaminen lisää kansalaisten tasapuolisia mahdollisuuksia nauttia Punkaharjun kansallismaiseman tarjoamista luontoelämyksistä. Luontopetus ja ympäristökasvatus lisäävät kävijöiden luonnontuntemusta ja voivat johtaa ympäristömyönteisiin valintoihin arkielämän toiminnoissa.

Osallistava suunnittelu ja yhteistyö alueen toimijoiden välillä muodostavat perustan suunnittelualueen hoidolle ja käytölle sekä ehkäisevät ristiriitoja eri intressiryhmien välillä. Suunnitelmallinen toiminta ja alueen käytön ohjaaminen vähentävät häiriöitä, joita kasvava kävijämäärä ja siten mm. lisääntyvä liikenne voivat aiheuttaa.

Suunnitelmassa esitetyistä toimenpiteistä aiheutuu investointikuluja, jotka koostuvat lähinnä palveluvarustuksen rakentamisesta ja palkkakuluista. Lisäksi alueen ylläpidosta aiheutuu kuluja. Investointiin ja ylläpitoon suunnattavat resurssit kohdistetaan suunnittelualueen keskeisiin suojelu- ja käyttöarvoihin kustannustehokkaiden ratkaisujen aikaansaamiseksi.

Tämän hoito- ja käyttösuunnitelman mukaiset toimenpiteet lisäävät työllisyyttä sekä välittömästi että välillisesti. Merkittävimpiä välittömiä työllistäviä toimenpiteitä ovat suunnitelmassa esitetyn palveluvarustuksen suunnittelu ja rakentaminen sekä maiseman- ja luonnonhoitotöiden toteutus. Lisäksi alueen opastustoiminnan järjestäminen edellyttää suunnittelun, toteutuksen ja ylläpidon osalta nykyistä suurempaa työpanosta. Suunnitelman toteuttamisella on näin ollen suoria positiivisia työllisyysvaikutuksia.

Suunnittelualan palveluvarustuksen kehittäminen ja maisemanhoito todennäköisesti lisäävät alueen vetovoimaa matkailukohteena, ja siten vaikuttavat positiivisesti seudun elinkeinoelämään. Palveluvarustuksen parantaminen edistää taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden tavoitetta kasvattamalla kävijämäärää, luomalla paikallisesti mahdollisuuksia matkailuelinkeinon harjoittamiseen sekä siten myös lisäämällä alueen matkailutuloja. Jo tällä hetkellä Punkaharjun luonnonsuojelualue on paikallistaloudellisilta vaikutuksiltaan valtakunnan merkittävimpiä suojelualueita. Erityisesti Punkaharjun retkeily- ja matkailupalvelujen ydinalueella reitistön kehittämistoimenpiteiden ennakoidaan lisäävän kävijöiden viipymää matkailualueella eri vuodenaikoina, mikä puolestaan kasvat-
taa lähialueella majoituksen ja muiden palvelujen kysyntää. Suunnittelualan suojelualueilla ylipäänsä on kasvava vaikutus myös alueen imagoon luontomatkailun kasvattaessa jatkuvasti suosio-
taan. Suunnittelualan kunnat saavat myönteistä julkisuutta, mikä voi osaltaan parantaa näiden kuntien sekä lähialueiden taloudellista ja sosiaalista tilannetta. Hoito- ja käyttösuunnitelman sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset ovat siis monella tavalla myönteisiä.

Lähteet

- Airaksinen, O. & Karttunen, K. 2001: Natura 2000 -luontotyyppiopas. – 2. korj. p. Ympäristöopas 46, luonto ja luonnonvarat. Suomen ympäristökeskus. 194 s.
- Etelä-Savon ympäristökeskus 2008: Ehdotus Vuoksen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitel-
maksi vuoteen 2015. Yhteistyöllä parempaan vesienhoitoon. – Vammalan Kirjapaino Oy,
Vammala.
- Euroopan unionin lintudirektiivi 79/409/ETY. – Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi luonnon-
varaisten lintujen suojelusta.
- Euroopan unionin luontodirektiivi 92/43/ETY. – Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi luonto-
tyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta. Annettu 21.5.1992.
- GTK 1997: Suomen kallioperäkartta. – [http://en.gtk.fi/export/sites/default/Geoinfo/DataProducts/
Bedrock/Bedrock_1M.jpg](http://en.gtk.fi/export/sites/default/Geoinfo/DataProducts/Bedrock/Bedrock_1M.jpg).
- Hertell, E. 2008: Puruveden kulttuuriperintöinventointi. – Metsähallitus. 83 s.
- Kanerva, H. 2001: Romu-Heikistä ja hänen Hytermästään. – Punkaharju.
- Laki Metsähallituksesta 1378/2004.
- Laki Punkaharjun luonnonsuojelualueesta 137/1991.
- Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005. –
SOVA-laki.
- Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 468/1994. – YVA-laki.
- Laukkanen, M. 2009: Saimaan suojelalueiden luontomatkailusuunnitelma. – Metsähallituksen
luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 64. 65 s.
- Lindblom, H. & Laukkanen, M. 2010: Punkaharjun alueen kävijätutkimus 2008–2009. – Metsähäl-
lituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 125. 75 s.
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996.
- Maastoliikennelaki 1710/1995.
- Mattila, J. 2009: Punkaharjun ja Puruveden hks-kohteiden kovakuoriaislajiston kartoitukset 2008–
2009. – Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut. 11 s.
- Metsähallitus 2007: Maastoliikenneperiaatteet. – 1.1.2007. Asianhallinta 420/01/2007.
- Metsästyslaki 615/1993.
- Muinaismuistolaki 295/1963.

- Paaskoski, J. (toim.) 2005: Luonnon vihreä ajatusviiva. Punkaharjun kansallismaisema. – Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1045. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 277 s.
- Pennanen, J. 2009: Kokonharjun alueen (Punkaharju) kääpäselvitys 2009. – Raportti 30.10.2009. Diaarino 4788/41/2009. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut. 10 s.
- Piri, E., Jokinen, R., Linkola, M., Mikkola, A., Sten, I., Toivanen, H. & Yrjänä-Ketola, L. 1995: Punkaharjun luonnonsuojelualue. Hoidon ja käytön runkosuunnitelma. – Metlan tutkimusmetsien julkaisusarja 6/1995. Metsäntutkimuslaitos, tutkimusmetsäpalvelut. 78 s.
- , Juvakka, M., Yrjänä-Ketola, L., Mikkola, A. & Venäläinen, M. 1999: Punkaharjun luonnonsuojelualue. Luonnonhoitosuunnitelma. – Metlan tutkimusmetsien julkaisusarja 15/1999. Metsäntutkimuslaitos, tutkimusmetsäpalvelut. 42 s. + liitteet.
- Punkaharjun kunta 2009: Punkaharjun matkailun ydinalueen Master Plan. – Loppuraportti 31.3.2009. FCG Planeko Oy, Finnish Consulting Group. 41 s.
- Puotunen, M. 2008: Rakennusinventointi Hytermä. Romu-Heikin työn muistoja. – Metsähallitus. 16 s.
- Päivinen, J., Björkqvist, N., Karvonen, L., Kaukonen, M., Korhonen, K.-M., Kuokkanen, P., Lehtonen, H. & Tolonen, A. (toim.) 2011: Metsähallituksen metsätalouden ympäristöopas. – Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 67. 162 s.
- Vesilaki 587/2011. vanha: 264/1961.
- Vesistöjen erityissuojelutyöryhmä 1992: Erityissuojelua vaativat vesistöt. Vesistöjen erityissuojelutyöryhmän mietintö. – Työryhmän mietintö 63/1992. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, Helsinki. 176 s.
- Ympäristöministeriö 2011: Saimaannorpan suojelun strategia ja toimenpidesuunnitelma. – Saimaannorpan suojelutyöryhmän ehdotus 31.3.2011. 114 s.

Sähköiset lähteet

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx. – Museoviraston muinaisjäännösrekisteri.

luontoon.fi

ymparisto.fi

Lausuntoyhteenveto

Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelmasta pyydettiin lausunnot seuraavilta 20 taholta: Etelä-Savon maakuntaliitto*, Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)*, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Punkaharjun kunta, Kerimäen kunta*, Kesälahden kunta, Museovirasto*, Metsäntutkimuslaitos*, Suomen Metsämuseo Lusto*, Savonlinnan maakuntamuseo, Itä-Suomen yliopisto / matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto / opettajankoulutuslaitos, Suomen riistakeskus Etelä-Savo, Punkaharjun riistanhoitoyhdistys, Kerimäen riistanhoitoyhdistys*, MTK Etelä-Savo, Punkaharjun Matkailu ry*, Etelä-Savon luonnonsuojelupiiri, Puruveden kalastusalue*, Etelä-Savon lintuharrastajat Oriolus ry. * = lausunto saatu. hks = hoito- ja käyttösuunnitelma, MH = Metsähallitus.

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA
<p>YLEISTÄ Etelä-Savon maakuntaliitto Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelmassa on hyvin esitetty suojelualueiden hoidon ja käytön visio ja tavoitteet sekä luonto- ja kulttuuriarvot. Suunnitelmaa on tehty ottaen huomioon vesienhoitosuunnitelma sekä Punkaharjun kunnan matkailun Master Plan -työ. Tämä on erittäin tärkeää, sillä Punkaharju on paitsi kansallismaisema myös yksi tunnetuimmista Suomen matkailukohteista, lisäksi Puruveden veden laatu on erityisen suojelun kohteena.</p>	<p>-Ei kommentoitavaa. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p>
<p>Suomen Metsämuseo Lusto Luston näkökulmasta olemme tyytyväisiä hks:n valmisteluprosessiin. Koko prosessin ajan alueen toimijoita on pidetty ajan tasalla suunnittelun edistymisestä. Myös kuulemistilaisuudet ovat osoittaneet sen, että toimijoiden ja sidosryhmien tarpeita pyritään huomioimaan. Nyt lausuntokierroksella olevassa suunnitelmassa on hyvin huomioitu laaja-alainen luonnonsuojelu-, maisema- ja kulttuurihistoria ja luonnon virkistyskäyttö. Hoito- ja käyttösuunnitelmalla on mielestämme erittäin keskeinen merkitys alueen matkailuliiketoiminnan kehittämiseksi ja samalla se antaa raameja toiminnan sisältöjen kehittämiseksi erityisalueilla (suojelu- ja tutkimusmetsät). Punkaharjulla on merkittävä, jo historiallinenkin rooli paitsi kansallismaisemana, myös talousalueen luonto-, hyvinvointi- ja kulttuurimatkailun veturina. Hks:ssa on mielestämme huomioitu näitä eri näkökulmia laajasti. Kansallismaisema pysyy kansallisena maisemana silloin, kun se on hyvin saavutettavissa kansalaisille. Puruveden alue jää lausunnossamme pienemmälle huomiolle. Pidämme kuitenkin harjualetta ympäröiviä vesistöjä upeana ja arvokkaana kokonaisuutena, ja niistä huolehtimista pitkällä aikajänteellä aivan yhtä tärkeänä kuin harjualetastakin huolehtimista. Lusto on Punkaharjun Matkailu ry:n jäsen, ja yhdistyksen lausunnossa olevat kannanotot edustavat hyvin myös Luston näkemystä ja tuemme myös omalta osaltamme yhdistyksen lausunnossa esille otettuja huomioita ja kehittämisideoita. Toivomme, että erityisesti harjualetteen maiseman ja metsän hoidossa huomioidaan kulttuuriset arvot, eikä maisemaa päästetä ”pusikoitumaan”. Myös laaja ja esteetön käytettävyyys, myös vesiltä päin, on tärkeä. Myös eri käyttäjäryhmien ja harrastajien tarpeita tulee huomioida riittävästi. Erityisesti jatkossa toivomme huomioitavan myös junayhteyden merkityksen.</p>	<p>-Esitetyt painotukset pyritään huomioidaan mahdollisimman hyvin hoito- ja käyttösuunnitelman toteutuksessa. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p>
<p>Kerimäen kunta Kerimäen kunnanhallitus pitää Metsähallituksen laatimaa hoito- ja käyttösuunnitelmaa tarpeellisenä ja toivoo, että siinä esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet toteutuvat kaikilta osin. Kerimäen kunnalla ei ole huomautettavaa laadittuun suunnitelmaan.</p>	<p>-Ei kommentoitavaa. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p>

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA
<p>YLEISTÄ Metsäntutkimuslaitos Metsäntutkimuslaitoksen kannalta keskeisimmät alueet hks:ssa ovat Laukansaaren tutkimuspuisto, Patasalon ja Mäkrän saaret sekä Vasattarin saaren eteläosa, jotka ovat Metsäntutkimuslaitoksen käytössä olevaa tutkimusmetsää. Tutkimusmetsien hoidon periaatteet on kuvattu MH:n ja Metsäntutkimuslaitoksen maankäytön ja yhteistoinnin puitesopimuksessa (21.11.2007), jonka mukaan tutkimusmetsiä hoidetaan Metsäntutkimuslaitoksen haluamalla tavalla. Kokonaisuutena tarkasteltuna lausunolla olevassa suunnitelmassa on yritetty ottaa huomioon puitesopimuksen periaatteet, mutta hieman epäselväksi jää, ovatko kaikki hks:n laatijat tienneet, että tutkimusmetsät ovat muutakin kuin niissä olevat kokeet. Kokeista vapaiden alueidenkin käsittelyssä on otettava huomioon tutkimuksen tarpeet. Kansallisen geenivaraohjelman kannalta on erittäin tärkeää, että suunnitelmassa on turvattu myös lehmusmetsien elinvoimaisuus ja uudistuminen tarvittavin hoitotoimenpitein. Suunnittelualue sisältää niin monenlaisia alueen käyttöä rajoittavia ja ohjaavia rajauksia, että lausuntoa laadittaessa olisi tarvittu yksityiskohtaisemmat ja selkeämmät kartat. Paremmat kartat auttaisivat erityisesti valmiin hks:n lukijoita.</p>	<p>-Suunnittelualueen mittakaava on haasteellinen karttojen informatiivisuuden kannalta. Suunnittelualueen maankäyttöä kuvaava kartta on tarpeen päivittää nykyistä selkeämmäksi. +Päämaankäyttökohteita kuvaava kartta (kuva 1) uusitaan.</p>
<p>Punkaharjun Matkailu ry Punkaharjun Matkailu ry:n näkökulmasta nyt esillä olevassa hks:ssa on hyvin huomioitu laaja-alainen luonnonsuojelu-, maisema- ja kulttuurihistoria ja luonnon virkistyskäyttönäkökulmat. Suunnitelmaa on valmisteltu ja työstetty myös laajapohjaisesti huomioiden mm. alueen keskeiset matkailutoimijat ja sidosryhmät. Hoito- ja käyttösuunnitelmalla on keskeinen merkitys alueen matkailuliiketoiminnan kehittämiselle ja se luo pohjan alueen yritysten tekemälle tuotteistamiselle. Punkaharjun kansallismaisemalla on pitkä historia ja tulevaisuus koko Savonlinnan seudun ja Saimaan alueen matkailussa yhtenä luonto- ja kulttuurimatkailun kärkikohteista. Esteettömyysnäkökulma on suunnitelmassa huomioitu hyvin sekä maiseman esteettömyytenä (esteetön järvinäköala harjutieltä sekä reitistöltä) että esteettömänä reitietappina, jolloin luonnon elämyksellisyys tulee koettavaksi erilaisille kohderyhmille ja on erityisesti matkailutoimialalle tärkeää. Maisema-aukkojen avaaminen/raivaaminen harjutien, reitistön ja käyntikohteiden (mm. Valtionhotelli) läheisyyteen on ensiarvoisen tärkeää, jotta koko matkailualueetta symboloiva kansallismaisema pääsee oikeuksiinsa ja on koettavissa kuten jo vuosisatoja sitten.</p>	<p>-Ei kommentoitavaa. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p>
<p>JOHDANTO Etelä-Savon maakuntaliitto Hoito- ja käyttösuunnitelmasta puuttuu kokonaan suunnittelualueen kaavoitustilanteen ja kaavamääräysten esittely. Punkaharju on Etelä-Savon maakuntakaavassa luonnonsuojelualueetta (SL), Natura-alueetta (nat), pohjavesialueetta (pv) ja valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueetta (maV). Alueella on lukuisia muinaisjäänöksiä (SM), rakennussuojelukohteita (SR) ja Salpalinjan varustuksia (ma-s). Tuunaansaaren–Punkaharjun alue on myös matkailupalvelujen alueetta (rm) ja alueen halki kulkee Vihreän kullan maisematie. Puruveden alue on Natura-alueetta (nat) ja luonnonsuojelualueetta (SL). Petrin saarella on pohjavesialueetta (pv) sekä retkisatama (V1). Retkisatamia on maakuntakaavaan merkitty myös Mäkrään ja Patasalon kärkeen (Tölkäänniemi). Saarissa on myös Salpalinjan varustuksia (ma-s) ja vesialueella laivaväyliä (lv) sekä veneväyliä (vv). Vilkonsuo on Natura-alueetta ja luonnonsuojelualueetta. Lisäksi maakuntakaavaan on merkitty järvimatkailun kehittämisvyöhyke. Punkaharjun–Laukansaaren alueella on vahvistettu osayleiskaava vuodelta 1994. Puruvedellä on voimassa oleva Puruveden rantaosayleiskaava vuodelta 2005. Punkaharjun alueella on myös vireillä muita merkittäviä matkailuun liittyviä kaavahankkeita. Kruunupuiston sekä Finlandian asemakaavoitus on vireillä ja molemmat hankkeet koskevat myös Punkaharjun suojelualueetta. Lisäksi Tuunaansaaren on kaavoitettu Etelä-Savon oloissa merkittävästi lisää matkailua. Laukansaaren eteläosaa on Punkaharjun kunnan matkailun Master Planissa ajateltu matkailun reservialueeksi.</p>	<p>-Kaavatilannekuvausta on tarpeen täydentää esitetyltä osin. +Lisätään esitetty kaavatilanteen kuvaus hoito- ja käyttösuunnitelman johdantoon.</p>

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS**METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA****JOHDANTO****Metsäntutkimuslaitos**

Luku 1 alaotsikko **Entiset Metlan maat**, sivu 9. Suunnitelmassa todetaan, että osassa Metlalta siirtyneistä alueista tase-muutokset ovat vielä tekemättä. Metsäntutkimuslaitoksen käsitys on, että kaikki tarpeelliset hallinnolliset toimenpiteet tehtiin vuoden 2008 maiden hallinnan siirron yhteydessä.

-Suunnittelualueella sijaitsee valtioneuvoston vahvistamissa luonnonsuojeluohjelmissa sekä lainvoimaisissa kaavoissa luonnonsuojelulailla (1096/1996) toteutettaviksi osoitettuja, Metlalta vuonna 2008 Metsähallitukselle siirtyneitä alueita, jotka ovat tällä hetkellä MH:n metsätalouden taseessa. Alueista tullaan perustamaan lähitulevaisuudessa valtioneuvoston asetuksella luonnonsuojelualueita. Suojelualueita ja suojeluun varattuja alueita hallinnoidaan Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien yksikössä eli luontopalveluissa (Metsähallitus-laki 1378/2004, 14 §). Tasesiirrot tehdään lähitulevaisuudessa, kunhan asiaan liittyvät tutkimustoiminnan ja geenireservimetsien hoitoon liittyvät periaatteet on selvitetty. Alueiden hoitoon liittyvät erilaiset tavoitteet ovat varmasti-kin yhteen sovitettavissa.
+Ei muutosta suunnitelmaan.

NYKYTILAN KUVAUS**Etelä-Savon ELY-keskus**

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiselle on antanut hyvän pohjan se, että kohteilta jo olemassa olleiden tietojen lisäksi on tehty myös uusia kulttuuriin, lajistoon ja alueiden nykykäyttöön liittyviä perusselvityksiä. Taulukossa 2 todetaan Härkövuoren, Miklinsalmen ja Varpaniemen kuuluvan valkoselkätikan suojeluohjelman kohteisiin. Kyseiselle lajille ei ole hyväksytty suojeluohjelmaa vaan suojelusuunnitelma. **Suojelusuunnitelma**-sanaa on käytetty oikein sivulla 12 olevassa Puruveden valkoselkätikkametsiä koskevassa yleiskuvailutekstissä. Kaikki taulukossa 4 luetellut luontotyypin nimet eivät vastaa niistä käytettyjä virallisia suomenkielisiä nimiä. Luontotyypin nimet on kirjoitettu oikein taulukon jälkeen tulevissa kartoissa (kuvat 8 ja 9).

-Taulukoiden 2 ja 4 tekstit on tarpeen korjata ehdotetulla tavalla.
+Taulukoiden 2 ja 4 tekstit korjataan ehdotetulla tavalla.

Metsäntutkimuslaitos

Luku 2.1 **Yleiskuvaus**, sivu 11. Metsähallituksen metsätalous hallinnoi Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusmetsiä, **ja metsiä hoidetaan Metsäntutkimuslaitoksen ohjeiden mukaisesti**.

-Ehdotettu lisäys on aiheellinen.
+Lisätään luvun 2.1 yleiskuvaukseen ehdotettu teksti: ”ja metsiä hoidetaan Metsäntutkimuslaitoksen ohjeiden mukaisesti”.

Taulukossa 2 ovat vain luonnonsuojelu- aluerajaukset eikä muita alueen käyttöön vaikuttavia rajauksia (vertaa taulukon otsikko). Patasalon männyn geenireservimetsä on perustettu v. 1992. GR1:n pinta-ala on 245,6 ha ja GR22:n pinta-ala on 14,8 ha. Pinta-alat pitäisi korjata myös sivulle 58.

-Tarkennukset ovat aiheellisia.
+Lisätään Patasalon geenireservimetsän perustamisvuosi taulukkoon 2. Tarkennetaan geenireservimetsien pinta-alat taulukkoon 2 ja lukuun 7.

Luku 2.4.3 **Tutkimusmetsät**, sivu 23. Ensimmäisestä kappaleesta saa helposti sen käsityksen, että tutkimusmetsät ovat ensisijaisesti talousmetsiä, mutta tutkimustakin tehdään. Tutkimusmetsien ensisijainen käyttötarkoitus on kuitenkin yhteistyösopimuksen mukaisesti tutkimus. Patasalon saaren koko tutkimusmetsä-alue on männyn geenireservimetsää.

-Kommentti on aiheellinen.
+Tarkennetaan lausunnossa mainitun kappaleen teksti muotoon: ”Ne ovat tulleet Metsähallituksen metsätalousalueiksi Metsäntutkimuslaitoksen maiden hallinnasta 1.1.2008, ja alueet on edelleen sopimuksella varattu Metlan tutkimusmetsäkäyttöön.” Lisätään maininta, että Patasalon saaren koko tutkimusmetsäalue on männyn geenireservimetsää.

Luku 2.6, alaotsikko **Hytermä**, sivu 32. Tekstistä puuttuu maininta Hautasaaresta, joka on olennainen osa Hytermää.

-Lisäys on aiheellinen.
+Lisätään lukuun 2.6.3 Hytermästä kertovaan lukuun maininta Hautasaaresta.

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA
<p>NYKYTILAN KUVAUS Metsäntutkimuslaitos Luku 2.10 (hks:ssa kahteen kertaan) Yhteenveto tärkeimmistä arvoista suoje- lun ja käytön kannalta, sivu 42. Arvoluette- loon pitäisi lisätä myös geenivarojen suoje- lu. Suunnittelualueella on kaksi Suomen 41 geenireservimetsästä, joten alue on merkit- tävä myös Suomen metsäpuiden geenivaro- jen suoje- lun kannalta.</p>	<p>-Lisäys on aiheellinen. +Tarkennetaan luvun 2.10 suunnittelualueen tärkeimpien arvo- jen listan kohtaa Tutkimus muotoon Tutkimus ja geenivaro- jen suoje- lu. Lisätään kyseisen kohdan tarkennetekstiin lause: ”Suunnittelualueella on kaksi Suomen 41 geenireservimetsästä, joten alue on merkittävä myös Suomen metsäpuiden geeni- varojen suoje- lun kannalta.”</p>
<p>YLEISET TAVOITTEET Etelä-Savon ELY-keskus Suunnitelmassa esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet suoje- lu- ja kulttuuriarvo- jen sekä virkistyskäytön turvaamiseksi ja parantamiseksi ovat oikeansuun- taisia. Tärkeä osa suunnitelmaa on eri käyttömuotojen sijoittumista ohjaava vyöhykealuejako, joka toteutuessaan yhdessä eri luontokohteiden ennallis- tamis- ja luonnonhoitotoimien kanssa mahdollistaa Natura 2000 -alueiden suoje- luarvojen turvaamisen ja parantamisen.</p>	<p>-Ei kommentoitavaa. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p>
<p>VYÖHYKEALUEJAKO Etelä-Savon ELY-keskus Kappaleessa 4 on suunnittelualue jaettu suunnitellun käytön perusteella erilaisiin vyöhykkeisiin. Tekstissä mainitaan yhtenä päävyöhykkeenä ret- keily- ja luontomatkailuvyöhykkeet. Vyöhykealuejakoa kuvaavassa kar- tassa kyseisiä vyöhykkeitä kutsutaan virkistysvyöhykkeiksi.</p>	<p>-Kommentti on aiheellinen. +Vyöhykejokartan teemanse- lite muutetaan vastaamaan suunnitelmatekstiä.</p>
<p>Metsäntutkimuslaitos Luku 4, alaotsikko Syrjävyöhyke, sivu 44. Kuvan 21 kartan mukaan syrjävyöhykkeeseen kuuluvat mm. Patasalon, Mäkrän ja Va- satarin saaret, joissa laajat alueet ovat tutki- musmetsää. Tutkimusmetsissä vain aika pie- niä alueita säilytetään täysin luonnontilaisina, mutta tutkimus-metsiä ei myöskään käytetä ensisijaisesti liiketoiminnan tarpeisiin.</p>	<p>-Suunnitelmassa esitetty vyöhykejako ei vaikuta missään määrin tutkimusmetsissä tapahtuvaan tutkimustoimintaan tai geenireservimetsien hoitoon. Syrjävyöhykkeen määritelmää tarkennetaan tältä osin. +Lisätään lukuun 4 syrjävyöhykkeen määritelmään tarkennus: ”Syrjävyöhyke pidetään matkailu- ja virkistyspalvelujen osalta mahdollisimman luonnontilaisena alueena.”</p>
<p>JÄRVILUONNON SUOJELU Etelä-Savon maakuntaliitto Puruveden tilassa on viime aikoina todettu ongelmia, mm. runsaita sinileväesiintymiä. Metsähallituksen olisi hyvä käydä omien alu- eidensa osalta läpi mahdolliset valumat ja maankäyttömuodot, joista saattaa aiheutua riskiä Puruveden veden laadulle.</p>	<p>-Metsähallituksen hallinnassa on Puruveden valuma-alueen pinta-alaan suhteutettuna hyvin vähän maita, joista pääosa on suoje- luun varattua aluetta. Näin ollen valtionmaiden käytön vaikutus Puruveden vedenlaatuun on hyvin vähäinen. Metsäta- louskäytössä olevilla alueilla noudatetaan Metsätalouden ym- päristöoppaan (Päivinen ym. 2011) mukaisia vesiensuoje- lunormeja. Positiivista vaikutusta Puruveden tilaan on varmasti sillä, että Puruveden selkivesistön harjusaarista, jotka ovat myös pohjavesialueita, merkittävä osa on suoje- luun varattuja. Tämä pitää yllä harjusaarten kautta Puruvedeen suodattuvan pohja- veden korkeaa laatua ja edistää osaltaan Puruveden hyvää ti- laa. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p>

**HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN
KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS**
**METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI
JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA**

JÄRVILUONNON SUOJELU**Etelä-Savon ELY-keskus**

Puruvesi on luonto- ja maisema-arvoiltaan olennainen osa suunnittelu- aluetta. Ymmärrettävistä syistä Puruveden vesiluonnon hoidon tarpeet ja keinot on tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa kuitenkin käsitelty melko lyhyesti. Toivottavaa on, että alueella toteutetaan mahdollisimman nopeasti Vuoksen vesienhoitoaluetta koskevassa vesienhoitosuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet, joilla turvataan veden laadun ja alueella esiintyvän vesieliöstön säilyminen. Viime vuosina on Puruvedellä havaittu säännöllisesti saimaannorppia, mihin liittyen hoito- ja käyttösuunnitelmaan sisältyy suositus välttää aikuisille norppayksilöille vaarallisten kalanpyydysten käyttöä. Ympäristöministeriön asettaman Saimaannorpan suojelutyöryhmän marraskuussa 2011 valmistuneessa toimenpidesuunnitelmassa on yhdeksi tavoitteeksi asetettu, että saimaannorppa pystyy lisääntymään kaikissa osissa nykyisellä esiintymisalueellaan. Tämä tavoite edellyttää varautumista Puruvedellä mahdollisesti syntyvien kuuttien pesäpoikasvaiheen aikaisten ihmislähtöisten häiriöiden ja pesästä lähdön jälkeisten kalanpyydyskuolemien estämiseen. Näin ollen mahdollisia suojelutoimenpiteitä tulevat jatkossa olemaan talviaikaisen liikkumisen ohjaaminen tai rajoittaminen sekä kevään ja alkukesän aikaisista verkkokalastusrajoituksista sopiminen. Kyseiset tavoitteet ja mahdolliset toimenpiteet voisi mainita hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Myös linnut ovat tärkeä osa suunnittelualueen luontoarvoja. Linnuston huomioon ottaminen onkin tärkeää myös niillä alueilla, joilla lintudirektiivi ei ole ollut Natura 2000 -alueeksi valinnan perusteena. Linnuston merkitys on suuri erityisesti Punkaharjun ja Puruveden alueilla.

MAISEMAN- JA LUONNONHOITO**Etelä-Savon ELY-keskus**

Suunnitelmassa todetaan lehmuksen geenireservimetsien hoidon tavoitteena olevan populaation luontaisen geneettisen muuntelun säilyttäminen. Tätä on tarkoitus tukea hoitotoimilla. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan luonnonsuojelulain 29 §:n mukaiset luontotyyppien kriteerit täyttävät lehmusmetsät tulisi jättää kehittymään luontaisesti, ja niissä tehtävät hoitotoimenpiteet olisivat siten vain pienimuotoisia. Lisäksi niissä metsiköissä, jotka edustavat Natura-luontotyyppiä **lehdot**, tulee hoitotarpeen arvioinnin lähtökohdaksi olla paitsi lehmusten myös koko luontotyyppin säilyttäminen.

Metsäntutkimuslaitos

Luku 5.2.1, alaotsikot **Käytön ohjaaminen ja Luonnontilaistuminen**, s. 47. Tutkimusmetsissä vain aika pieniä alueita säilytetään täysin luonnontilaisina.

-Esitetty lisäys saimaannorpan kannalta mahdollisesti tulevaisuudessa tarvittavista suojelutoimenpiteistä on perusteltu.

+Lisätään lukuun 5.2.1 saimaannorpan osalta lauseet: "Lajin lisääntymisen turvaaminen edellyttää myös varautumista Puruvedellä mahdollisesti syntyvien kuuttien pesäpoikasvaiheenaikaisten ihmislähtöisten häiriöiden ja pesästä lähdön jälkeisten kalanpyydyskuolemien estämiseen. Näin ollen mahdollisia suojelutoimenpiteitä voivat jatkossa olla talviaikaisen liikkumisen ohjaaminen sekä kevät- ja alkukesän aikaisista verkkokalastusrajoituksista sopiminen.

-Suunnitelmaan kirjattujen periaatteiden mukaan lehmuksen geenireservimetsien osalta geneettisen muuntelun sekä toisaalta luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisten ja/tai Natura-luontotyyppien ominaispiirteiden säilyttämisen yhteensovittaminen tapahtuisi ko. metsiköihin kohdistuvien toimenpidesuunnitelmien lausuntomenettelyn kautta: "Lehmusmetsien käsittelyn toimenpidesuunnitelmista pyydetään lausunto ELY-keskukselta." (luku 7.1.3)

+Ei muutoksia suunnitelmaan.

-Tekstiä tarkennetaan osassa **Käytön ohjaaminen**. Kappaleen **Luonnontilaistuminen** alussa todetaan: "Luonnontilaistuminen (passiivinen luonnonsuojelu) on suunnittelualueen ensisijainen hoitomenetelmä suojelemaan varatuilla alueilla." Tavoite ei siis koske ensisijaisesti tutkimuskäyttöön varattuja alueita.
+Luvun 5.2.1 kappaleen Käytön ohjaaminen tekstiä tarkennetaan seuraavasti: "Syrjäosiin ei ohjata aktiivista yleisökäyttöä, vaan ne pidetään mahdollisimman luonnontilaisina."

**HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN
KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS**

**METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI
JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA**

KULTTUURIPERINTÖ**Etelä-Savon maakuntaliitto**

Punkaharjulla on merkittäviä kulttuurihistoriallisia ja matkailuarvoja. Hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteisiin on kirjattu, että arvokkaat historialliset kohteet kuten suojellut rakennukset säilytetään. Säilyttämisen ohella tulisi kohteiden käyttöä myös kehittää eli hoito- ja käyttösuunnitelmaan toivoisi aktiivisempaa otetta kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten suojelun, mutta myös käyttötarkoituksen kehittämisen osalta.

Suomen Metsämuseo Lusto

Harjualueella on useita kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia, jotka on huomioitu kattavasti hks:ssa. Yleisilmeen kannalta niistä huolehtiminen on keskeistä, ja toivomme myös niiden säilyttämistä yleisessä käytössä. Laukansaaren vanha navetta ja aittakokonaisuus rajautuu ilmeisesti suunnitelma-alueen ulkopuolelle, mutta toivomme siihenkin ratkaisuja, niin paljon se aiheuttaa huonoa palautetta myös Lustolle.

Museovirasto

Arkeologinen kulttuuriperintö, esihistoriallisen ja historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten suojelutarve on huomioitu hks:ssa. Suunnittelualueen kiinteistä muinaisjäännöksistä puuttuu kaksi: Kerimäen Hytermä (muinaisjäännösrekisterissä numerolla 246010038) sekä Mikli (246010048). Kiinteät muinaisjäännökset olisi kuitenkin hyvä esittää myös listauksena. Sivulla 28, kappaleessa **Arkeologiset kohteet** on hyvä laatia kohteista yhteenveto erottelematta v. 2008 inventoinnissa löytyneitä kohteita erikseen. Niin tähän kuin sivun 71 lähteisiin tulee lisätä viite Museoviraston ylläpitämään valtakunnalliseen muinaisjäännösrekisteriin: http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellusrekisteriportaali/mj_rekil-read/asp/r_default.aspx.

Alueella tehtävien luonnonhoito- tai muiden vastaavien toimien työsuunnitelmat tulee lähettää Museovirastoon kommentoitavaksi, jos toimenpiteiden alueella on muinaisjäännöksiä. Muinaisjäännökset on tarpeen huomioida erikseen esim. hakkuita tehtäessä samoin kuin polkuja, reitistöjä ja informaatiotauluja rakennettaessa. Muinaisjäännöksille on tarpeen tehdä kohdekohtaiset hoitosuunnitelmat. Museoviraston ja Metsähallituksen välisen yhteistyöso- pimuksen perusteella kohteille ei tarvitse hakea muinaismuistolain perusteella myönnettävää hoitolupaa, mutta kohteiden hoitosuunnitelmat tulee lähettää Museovirastoon.

-Lukuun 4 **Vyöhykealuejako** on kirjattu kulttuurivyöhykkeen osalta: "Vyöhykkeellä myös säilytetään ja kehitetään kansallismaiseman erityispiirteitä: harjutien holvikaarivaikutelmaa, harjutieltä Pihlaja- ja Puruveldelle avautuvia järvinäkymiä sekä suojeltuja rakennuskokonaisuuksia." Luvussa 5.3.1 on esitetty toimenpiteet ja mittarit suojeltujen rakennusten kunnostuksen osalta. Hks:ssa on myös suojelualueen rakennusten käytöstä luontomatkailuun oma lukunsa 6.1.2, missä on esitetty tavoitteet ja vaihtoehdot kohteiden käyttötarkoituksen kehittämisen osalta.

+Ei muutoksia suunnitelmaan.

-Suunnitelman tavoitteena on löytää keinot rakennuskannan ylläpidon turvaamiseen. Laukansaaren vanhan navetan osalta on jo ryhdytty toimenpiteisiin, ja ongelma lienee tältä osin hoidossa.

+Ei muutoksia suunnitelmaan.

-Metsähallituksella on paikkatietona käytössä ajantasa- iset aineistot suunnittelualueen muinaisjäännösten osalta; virallinen ja yksityiskohtainen tieto kohteista löytyy ajantasaisena myös lausunnossa mainitusta muinaisjäännösrekisteristä. Hks:ssa asetetaan yleispiirteiset tavoitteet ja toimintatavat muinaisjäännösten hoidon osalta. Suunnitelman toteutuksessa (toimenpidesuunnittelu) hyödynnetään aina ajantasaisinta tietojärjestelmistä sekä rekistereistä saatavaa paikka- ja ominaisuustietoa. Näin ollen erillistä listausta kohteista ei ole katsottu tarpeelliseksi liittää suunnitelmadokumenttiin. Sen sijaan linkki muinaisjäännösrekisteriin on syytä lisätä suunnitelmaan.

+Lisätään lukuun 2.6.1 linkki muinaisjäännösrekisteriin.

-Tehdään lausunnossa mainitut lisäykset lukuun 5.3.1 työmaa- ja hoitosuunnitelmien kommentointi- ja tiedotuskäytännön osalta.

+Lisätään luvun 5.3.1 loppuun lauseet: "Alueella tehtävien luonnonhoito- tai muiden vastaavien toimien työsuunnitelmat lähetetään Museovirastoon kommentoitaviksi, jos toimenpiteiden alueella on muinaisjäännöksiä. Muinaisjäännökset on tarpeen huomioida erikseen esimerkiksi hakkuita tehtäessä – samoin kuin polkuja, reitistöjä ja informaatiotauluja rakennettaessa. Muinaisjäännöksille laaditaan tarpeen mukaan kohdekohtaisia hoitosuunnitelmia, jotka toimitetaan Museovirastoon."

**HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN
KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS**

**METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI
JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA**

KULTTUURIPERINTÖ**Museovirasto**

Museoviraston kommentit sivuilla 29–31 esiteltyihin **rakennusperintökohdetietoihin**: Finlandia-hotelliin kohdalla tulee erotella tarkemmin, mitkä rakennukset kokonaisuuteen kuuluvat. Nyt kohdekuvauksessa käsitellään ainoastaan hotellin päärakennusta. Suojelun kannalta intressikohteita ovat kuitenkin myös 1930-luvulta peräisin olevat talous- ja majoitusrakennus sekä vuonna 1914 rakennettu ulkorakennus. Lisäksi hotellin arkkitehtien (Walter ja Ivar Thomé) sukunimi on kirjoitettu väärin.

Punkaharjun vanhan rautatieaseman kohdalle voi lisätä, että kyseessä on nykyinen Luston rautatieasema. Asema-aluekokonaisuuteen kuuluu Museoviraston rekisterin mukaan 14 rakennusta.

Kuten Punkaharjun vanhan aseman, myös Tuunaansalmen ratavartijan talon on suunnitellut arkkitehti Bruno Granholm. Ratavartijan talon esittelytekstistä on syytä poistaa sana **antikvaarinen arvo**. Kohteella on rakennus- ja kulttuurihistoriallisia arvoja; sanaa **antikvaarinen arvo** ei kuitenkaan käytetä.

Portinvartijan talon kohdalla on syytä selvittää, mihin kokonaisuuteen rakennus kuuluu. Vaikka tekstissä keskitytään tällä hetkellä Metsähallituksen omistuksessa oleviin rakennuksiin, on silti hyvä käydä ilmi, että Portinvartijan talo on osa entistä Takaharjun parantolan rakennusryhmää. Tähän kokonaisuuteen kuuluu parantolan eli nykyisen kuntoutussairaalan lisäksi ylläikäärin asuinrakennus Urhola sekä hoitajien asuinrakennus, sauna ja talousrakennus.

Punahussila on rakennettu Museoviraston rekisteritiedon mukaan ennen vuotta 1884.

S:lla 42 käsiteltäessä suojelun ja käytön kannalta tärkeimpiä kulttuuriarvoja todetaan, että suunnittelualueen tärkeimpiin kulttuuriarvoihin lukeutuvat myös **harjualueen suojellut rakennukset**. Kaikkia alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ei kuitenkaan ole suojeltu, vaan joukossa on myös esimerkiksi ympäristöministeriön vahvistaman Rautatiesopimuksen (1998) nojalla vaalittavia rakennuksia. Suojeltujen rakennusten sijaan olisi siten selkeämpää puhua esimerkiksi **harjualueen suojelluista ja vaalittavista rakennuksista**. Sama sanamuoto on syytä muuttaa sivulle 50 suunnittelualueen kulttuuriarvojen säilyttämistavoitteista puhuttaessa.

Museovirastolla ei ole huomauttamista suojelualueen rakennusten suunnittelusta käytöstä luontomatkailuun (sivu 55). On tärkeää, että rakennuksia hoidetaan ja kunnostetaan ja että niille löydetään tarvittaessa arvonnukainen uusi käyttötarkoitus. Tuunaansalmen ratavartijan talon saunaa koskeva ilmaus on kuitenkin ristiriidassa rakennuksen suojelutavoitteiden kanssa. Sauna kuuluu Rautatiesopimuksen nojalla vaalittaviin rakennuksiin, eikä sen purkamisesta voida päättää tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Lause ”huonokuntoinen rantasauna voidaan suojelumääräykset huomioiden uusiksi” on siten perusteltua poistaa. Alueen kehittämisessä on pyrittävä kunnostamaan olevat rakennukset.

-Tarkennukset ovat aiheellisia.

+Lisätään lukuun 2.6.2 kohtaan **Rakennusperintökohteet** Finlandian osalta täydennyksenä lause: ”Finlandian rakennuskokonaisuuteen kuuluvat päärakennuksen lisäksi 1930-luvulta peräisin olevat talous- ja majoitusrakennus sekä vuonna 1914 rakennettu ulkorakennus.” Korjataan myös arkkitehtien sukunimi.

-Tarkennukset ovat aiheellisia.

+Lisätään lukuun 2.6.2 esitetyn mukaisesti maininta Luston rautatieasemasta ja tarkennetaan rakennusten määrää.

-Tarkennukset ovat aiheellisia.

+Tehdään lausunnossa esitetyt tarkennukset Ratavartijan talon kuvailutekstiin.

-Tarkennus on aiheellinen.

+Tarkennetaan Portinvartijan talon kuvailutekstiä mainitsemalla, että talo on osa entistä Takaharjun parantolan rakennusryhmää.

-Tarkennus on aiheellinen.

+Tarkennetaan Punahussilan talon kuvailutekstiä lisäämällä rakennusvuosi.

-Tarkennus on aiheellinen.

+Tarkennetaan teksti luvuissa 2.10 ja 5.3.1 lausunnossa esitettyyn muotoon (suojellut rakennukset → suojellut ja vaalittavat rakennukset).

-Kommentti on aiheellinen.

+Poistetaan luvusta 6.1.2 Ratavartijan talon saunaa koskeva lause: ”Huonokuntoinen rantasauna voidaan suojelumääräykset huomioiden uusiksi.”

**HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN
KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS****METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI
JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA****LUONTOMATKAILU JA VIRKISTYSKÄYTTÖ****Etelä-Savon maakuntaliitto**

Kaikki Punkaharjun alueen vireillä olevat ja suunnitellut matkailuun liittyvät kaavahankkeet koskevat tavalla tai toisella myös suunnittelualuetta, ja ne tulisi huomioida hks:ssa sekä yrittää sovittaa yhteen matkailun ja suojelun tavoitteita. Hks:ssa todetaan, että Mäkrän, Patasalon ja Hevossalon retkisatamat säilytetään, jos nykyiset ylläpitäjät haluavat jatkaa kohteiden ylläpitoa. Etelä-Savon maakuntaliiton mielestä ko. retkisatamat pitää säilyttää kaikissa olosuhteissa. Alueet on osoitettu retkisatamakäyttöön maakuntakaavassa ja rantayleiskaavassa. Puruvedellä ei myöskään ole erityisen kattavaa retkisatamaverkostoa, joten Metsähallituksen kohteilla on erittäin suuri merkitys alueen vesistömatkailun kehittämisen kannalta. Yhteenvetona voidaan todeta, että Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuuden hks:n yhteensovittaminen muuhun suunnitteluun, kuten kaavoitukseen, Metsähallituksen omaan Saimaan suojelualueiden luontomatkailusuunnitelmaan, maakunnallisiin strategioihin, matkailun kehittämissuunnitelmiin ym. jää puutteelliseksi. Suunnitelmien yhteensovittamisen kannalta olisi hyvä, että MH toimisi aktiivisesti osallisena eri suunnitteluprosesseissa.

Suomen Metsämuseo Lusto

Erityisesti haluamme painottaa neuvonnan, opastamisen ja hyvän asiakaspalvelun merkitystä harjualueella ja tutkimuspuistossa. Lustossa toimii nykyisin myös Punkaharjun kunnan matkailuneuvonta. Lisäksi olemme jo vuosien ajan toimineet luonnonsuojelualueen ja tutkimuspuiston opastuspisteenä. Alueen ollessa Metlan hallinnassa Lustolle maksettiin myös korvausta opastuspisteen hoitamisesta; hallinnanmuutoksen jälkeen olemme toimineet ”epävirallisena” opastuspisteenä. Matkailijat ohjautuvat luonnostaan kysymään neuvoja meiltä, paitsi sijaintimme, myös toimintamme luonne huomioiden. Esitämme, että jatkossa neuvoteltaisiin tämän toiminnan vakinaistamisesta ja tehostamisesta. Ei ole matkailijoiden eikä toimijoidenkaan edun mukaista, että opastetuissa kehoitetaan kysymään lisätietoja alueen palveluista kymmenien kilometrien päässä sijaitsevista Nestorista tai Oskarista. Verkossa ja esitteissä olevat tiedot eivät vielä kuitenkaan ole korvanneet fyysistä, paikan päällä tapahtuvaa opastusta, joten on erityisen tärkeää, että kohteessa voidaan opastus hoitaa ”paikan päällä”.

Metsäntutkimuslaitos

Luku 6.1.1, päämäärä 3, sivu 53. Valtionhotellin alueelta Kokonharjulle tai tutkimuspuistoon kulkevat virkistyskäyttäjät ja luontomatkailijat eivät kierrä Luston alikulun kautta. Valtionhotellin ja Kokonharjun alueiden välille tarvitaan oma alikulku.

-Suunnittelualuetta kehitetään osana Saimaan suojelualueiden matkailun painopistealuetta tässä suunnitelmassa sekä Saimaan suojelualueiden luontomatkailusuunnitelmassa (Laukkanen 2009) esitettyjen päämäärien ja tavoitteiden mukaisesti. Hks:n kehittämistavoitteet on muodostettu kysyntälähtöisesti hyödyntäen em. yhdessä Metsähallituksen matkailun yhteistyöyritysten kanssa laadittua luontomatkailusuunnitelmaa (Laukkanen 2009), suunnittelualueelle laadittua kävijätutkimusta (Lindblom & Laukkanen 2010), matkailuyrityksiltä esimerkiksi Punkaharjun matkailun Master Plan -työn (Punkaharjun kunta 2009) yhteydessä saatua palautetta sekä suunnittelualuetta koskevia muita maankäyttösuunnitelmia (kuten alueisiin liittyvät kaavahankkeet), joihin on myös suunnittelun kuluessa mahdollisuuksien mukaan osallistuttu. Suunnittelualuetta koskevat kehittämistarpeet on pyritty ottamaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa mahdollisimman hyvin huomioon. Metsähallitus katsookin, että suunnitelman linjaukset toteuttavat hyvin suunnittelualuetta koskevia muita suunnitelmia ja strategioita, vaikka hks:n suhdetta ja yhteensovittamista kaikkiin näihin ei olekaan eritellysti ja yksityiskohtaisesti avattu. Metsähallitus pyrkii toimimaan myös jatkossa aktiivisesti ja edistämään yhteistyötä sekä eri suunnitelmien ja tavoitteiden yhteensovittamista. Patasalon ja Mäkrän retkisatamien osalta kommentit ovat perusteltuja. +Patasalon ja Mäkrän osalta suunnitelman teksti luvussa 6.2 muutetaan seuraavaan muotoon: ”Muiden ylläpitämät retkisatamat Metsähallituksen hallinnoimilla alueilla (Mäkrä, Patasalo, Hevossalo) säilytetään. Satamien palveluvarustuksen ylläpito edellyttää yhteistyökumppanien sitoutumista ja satamien ylläpidon järjestämistä sovitulla tavalla.”

-Esitetyt kommentit ovat suunnitelman linjausten mukaisia. Myös Metsähallitus näkee hks:n toteuttamisen opastuksen järjestämisen osalta tärkeänä. +Ei muutoksia suunnitelmaan.

-Mainittu asia on suunnitelmaa laadittaessa tiedostettu, ja tilanteen parantamiseksi pyritään kartoittamaan vaihtoehtoja. Hks:n reittilinjauksissa kuitenkin lähdettiin siitä, että esitettävien reitistöratkaisujen tulee olla toteutettavissa lähivuosina. Näin ollen esimerkiksi harjualue-Laukansaari-yhteys on suunnittelukaudella realistisesti (ja turvallisesti) toteutettavissa vain Luston alikulun kautta. Harjualueen runkoreitistön kunnostus tulee lisäämään myös Luston alikulun käyttöä. +Ei muutoksia suunnitelmaan.

**HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN
KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS**

**METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI
JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA**

LUONTOMATKAILU JA VIRKISTYSKÄYTTÖ**Punkaharjun Matkailu ry**

Ympärivuotista retkeilyä ja liikkumista ajatellen **valaistun runkoreitin** rakentaminen on ensisijaisen tärkeää, ja valaistuksen tulisi yhdistää harjualue Tuunaansaaren matkailualueeseen koko matkalta, joten sivulla 55 esitettyä valaistua reittiä tulisi jatkaa Valtionhotelliilta Tuunaansaaren matkailualueelle asti. Opastukset (opastaulut, kartat, maastomerkinnot, sähköinen viestintä) ja paikallinen opastuskeskus ovat retkeily- ja virkistyskäytölle erittäin tärkeät ja nykyisellään hyvin puutteelliset, joten hoito- ja käyttösuunnitelman toteutuminen niiltä osin on tärkeää. Opastuskeskuksen suunnittelussa ja sijoittelussa tulisi ottaa huomioon **matkailun ympäri- vuotinen neuvonta** ja niiden yhdistäminen sekä neuvonta ja opastuspalveluiden ympärivuotinen saavutettavuus ja saatavuus. Punkaharjun Matkailu ry:n näkökulmasta soveltuvin paikka olisi Suomen Metsämuseo Lustossa. Muun muassa kävijätutkimuksissa esille nousseeseen tarpeeseen **tauko- ja tulentekopaikoille** (huoltorakenteet) tulisi hoito- ja käyttösuunnitelmassa vastata. Ehdotamme että tulenteko/huoltopiste (jossa myös **käymälä**) sijoittuisi runkoreitin varrelle noin puoleen väliin Tuunaansaaresta Kruunupuistoon eli Lam-masharjun kämpän läheisyyteen. Perusteena tälle sijainnille olisi huollettavuus ja saavutettavuus (tieyh-teys), toisaalta kohde ei sijaitse yleisen tien varrella (il-kivallan pienempi todennäköisyys). Lisäksi emotauko-paikka tai jokin muu soveltuva ranta, olisi saavutetta- vissa **vesiltä rantautumiseen** jolloin se palvelisi myös esim. kanooteilla, soutuveneillä tai retkiluistimilla liikku- via matkailijoita ja yhdistäisi vesiretkeilyn harjualuee- seen/harjualueella liikkumiseen. Tärkeän kehittämis- mahdollisuuden alueelle muodostaa vesiretkeily, johon on luontaiset edellytykset mutta retkeilyinfra on tällä hetkellä vielä puutteellista. Lihasoimin tapahtuva ve- sillä liikkuminen on ekologista ja kestävä ja tarjoaa omaleimaisimpia elämyksiä alueesta, ja olisi tärkeää ot- taa järvialueen erityispiirteet huomioon myös maalla ta- pahtuvaan retkeilyyn liittyvänä. Vesireitistöjen tulee olla helposti saavutettavissa ja soveltua vähän vesillä liikku- neille. **Kajakki/venelaitureita** voisi sijoittaa lisäksi Karja- lankalliolla, Mustaniemen laivalaiturin yhteydessä ja Palovartijan talon rannassa, jolloin vesillä liikkuminen kytkeytyisi kiinteästi harjualueen palveluihin ja antaisi ainutlaatuisen, erottuvan retkeilymahdollisuuden ja pohjan myös yritysten tuotteistamiselle siihen liittyen. Mustaniemen käymäläsuunnitelma on hyvä. Lisäksi luonnossa liikkujille olisi tärkeää myös vähintään yksi **ympäri vuoden huollettu käymälä** harjualueen runko- reitin varrella, johon viittaamme aiemmin ns. **Lam- masharjun kämpän** tulenteko/huoltopisteen osalta.

-Hoito- ja käyttösuunnitelmaan on kirjattu valaistuk- sen toteutus osana harjualueen runkoreitistön kun- nostusta. **Runkoreitistöllä** tarkoitetaan suunnitel- massa ylläpidettäväksi valittua osaa polkuverkos- tosta, jota alueella olemassa oleva tiestö täydentää. Runkoreitistöstä Kruunupuisto–Valtionhotelli-välillä on olemassa tarve ja maisemalliset edellytykset rei- tin tarkoituksenmukaiselle valaisulle. Valtionhotelliilta eteenpäin runkoreitin jatkeena toimii tieverkosto, jonka käytettävyys myös ilman lisävalaistusta on nykyi- sellään Kruunupuisto–Valtionhotelli-väliä parempi. Retkeilijöiden turvalliseen ohjaamiseen alueella vai- kuttavat olennaisesti myös esim. maasto-opasteet. Metsähallitus näkee tärkeänä yhteistyön alueen yri- tysten kanssa reitistön yksityiskohtaisen toteutuksen osalta. Harjualueen infopisteen soveltuvimman sijoit- tuspaikan osalta Metsähallitus yhtyy lausunnonanta- jan esittämään näkemykseen. Yleisen tauko- ja tu- lentekopaikan perustamiselle harjualueella Metsä- hallitus ei katso olevan lyhyellä aikavälillä tarvetta. Harjualue on pienialainen kohde, jota ympäröivät palveluiltaan monipuoliset ja kävijöille helposti hyö- dynnettävissä olevat matkailupalvelut. Olemassa olevien palveluiden käyttö hyödyttää alueen yritystoi- mintaa. Tuli-taukopaikan perustaminen harjualueelle lisäisi joka tapauksessa myös erilaisen lieveilmiöi- den riskiä. Vesiltä rantautumisen osalta Kaarnaniemi toimii harjualueen keskeisimpänä rantautumispaik- kana, joka kytkeytyy alueen runkoreitistön kautta kiinteästi myös muihin palveluihin. Kajakkilaiturin tarve on todettu, ja se on otettu suunnitteluun erityi- sesti Karjalankallion osalta. Esitettyihin harjualueen palvelujen täydennystarpeisiin voi kokonaisuutena todeta, että alueen käyttöpaineen kehittymistä ja eri- laisten palvelujen täydennystarpeita seurataan jatku- vasti. Mikäli hoito- ja käyttösuunnitelman toteutu- mista ja vaikuttavuutta seurattaessa todetaan sel- keitä ja perusteltuja täydentämistarpeita alueen pal- veluissa, niitä on mahdollista toteuttaa suunnitelman retkeily- ja luontomatkailevyhykkeille. Esimerkiksi Laukansaaren alueen reittisuunnitelmat tarkentuvat joka tapauksessa vasta yksityiskohtaisemman maastosuunnittelun yhteydessä.
+Ei muutoksia suunnitelmaan.

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS

METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA

METSÄSTYS**Kerimäen riistanhoitoyhdistys**

Metsästys kyseisillä alueilla tulisi sallia. Perustelut: On tärkeää, etteivät suojelualueet muodosta vierasperäisille petoeläimille supikoiralle ja minkille lisääntymisalueita. Pienpetojen metsästys on alueiden ympärillä järjestetty paikallisten metsästäjien toimesta, ja petopyynnin teho heikkenee oleellisesti, mikäli suojelualueelta jatkuvasti tulee uusia petoja. Suurpetojen metsästyksen salliminen suunnittelun kohteena olevilla alueilla on tärkeää. Kannanhoidollinen metsästys pyritään kohdistamaan asutusten läheisyydessä esiintyviin ja ihmisarkuutensa menettäneisiin yksilöihin. Punkaharjun alueella on paljon tutkimus- ja matkailutoimintaa. Kun metsästys voidaan aloittaa välittömästi häiriön ilmennettyä mahdollisimman läheltä häiriöpaikkaa, paranee varmuus metsästyksen kohdistumisesta oikeaan, häiriön aiheuttaneeseen eläimeen. Majavien ja hirvien aiheuttamien vahinkojen ehkäisemisessä normaali metsästys on tehokas ja kustannuksiltaan edullinen tapa. Vilkonson alue on ollut paikallisesti tärkeä linnunmetsästysalue, kunnes siitä muodostettiin soidensuojelualue. Linnunmetsästys alueella ei millään tavalla vaaranna suon suojelutarvoja, vaan edistää paikallisten asukkaiden myönteistä suhtautumista suojeluun ja samalla lisää valvontaa alueella mahdollisten väärinkäytösten ennaltaehkäisemiseksi.

-Suunnitelmaan on metsästyksen osalta kirjattu, että metsästys suunnittelualueella voisi jatkua pääosin nykyisellään. Tutkimusmetsien osalta nykykäytäntöön ei ole odotettavissa mitään muutoksia. Samoin Punkaharjun ja Hytermän luonnonsojelualueilla, joissa metsästys on tällä hetkellä kielletty perustamissääöksin tai rauhoituspäätöksessä, metsästys on kielletty myös jatkossa. Puruveden valkoselkätikkametsät on sekä luonto- (92/43/ETY) että lintudirektiivin (79/409/ETY) perusteella Natura-ohjelmaan sisällytetty alue, jolla linnuston suojelun tavoitteet todennäköisesti vaikuttavat myös tuleviin metsästyskäytäntöihin. Vieraslajien osalta Metsähallitus yhtyy lausunnossa esitettyyn näkemykseen. Myös hirven pyynnin katsotaan olevan suunnittelun suojelutavoitteiden mukaista. Suurpetojen pyynnin osalta uusi luonnonsuojelulaki (1096/1996) mahdollistaa vaaraa tai taloudellisen vahingon uhkaa suojelualueen ulkopuolella aiheuttavien petojen poiston suojelualueilta Metsähallituksen luvalla. Suojeluohjelma-kohteiden yksityiskohtaisista metsästyskäytännöistä päätetään, kun ohjelmakohteista perustetaan asetuksilla luonnonsuojelulain mukaisia luonnonsuojelualueita.

+Ei muutoksia suunnitelmaan.

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS

KALASTUS**Puruveden kalastusalue**

Puruveden kalastusalue ei katso tarpeelliseksi ulottaa hoito- ja käyttösuunnitelman toimenpiteissä mainittuja kalanpyydysrajoituksia Puruveden Natura 2000 -vesialueelle. Valtioneuvoston asetuksella (295/2011) tehtyä pyydystyyppirajoitusta saimaannorpan suojelemiseksi ei tule laajentaa Puruvedelle. Ensinnäkin sen ulottaminen Puruvedelle on kalastusalueen mielestä kohtuutonta, koska Puruvedellä on havaittu vain yksittäisiä aikuisten norppien "vierailuja". Toiseksi, kuten hks:ssa on todettu, Puruvedellä kalastuksen imagoarvo on erittäin suuri. Tähän imagoon liittyy monipuolinen kalasto ja myös mahdollisuus harjoittaa kalastusta monipuolisesti eri pyydystyypeillä. Puruvesi on ammattikalastajille yksi Suomen sisävesien tärkeimmistä järvistä, jossa kirkasvetisyydestä johtuen on ympärivuotinen ammattikalastus mahdollista. Tästä kertoo mm. se, että Puruveden kalastusalue myönsi juuri kokouksessaan ammattikalastusluvut Puruveden yleisvesialueille 36 kalastajalle. Tästä luvusta puuttuu vielä yksistään osakaskuntien vesialueilla kalastusta harjoittavat kalastajat, jolloin luku kasvaa vähintään kymmenellä. Lisäksi kotitarve- ja vapaa-ajankalastajia on Puruvedellä pinta-alaan nähden paljon. Puruveden monipuolinen kalasto edellyttää myös, että erilaisten pyydystyyppien käyttö on mahdollista. Ammatikalastus on myös merkittävä työllistäjä Puruveden ympäristökunnissa. Tästä hyvänä esimerkkinä Kerimäen kunnan suunnitelma perustaa kuntaan kalalogistiikkakeskus, jonka tarkoituksena on Puruveden ympäristökuntien kalastuselinkeinon piristäminen. Kalastuselinkeinojen turvaaminen ja kehittäminen edellyttää, että kalastusmahdollisuudet Puruvedellä säilyvät mahdollisimman monipuolisina; siksi kaikenlainen kalastuksen rajoittaminen Puruvedellä vaarantaisi kalastuselinkeinojen kehittämisen. Kalastusta koskevien rajoitusten tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Mikäli saimaannorpan lisääntymistä havaitaan Puruvedellä, tulee mahdolliset verkko-kalastusta koskevat rajoitukset tehdä vesialueen omistajien kanssa vapaaehtoisilla sopimuksilla, ei asetuksella. Puruveden kalastusalue haluaa edistää Puruvedellä liikkuvien eri kalastajaryhmien (ammatti-, kotitarve- ja vapaa-ajankalastajien) kalastusmahdollisuuksia sekä oheispalveluja, kuten tulenteko- ja laavupaikkoja, ja toivoo näiden kehittämisessä yhteistyötä Metsähallituksen kanssa.

(jatkuu seuraavalla sivulla)

METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA**KALASTUS / Puruveden kalastusalue (jatkoa edelliseltä sivulta)**

-Saimaannorpan suojelutoimien toteuttamiseksi on valmistunut lajin suojelusuunnitelma (Ympäristöministeriö 2011). Suunnitelman strateginen tavoite on, että saimaannorppakanta kasvaa vakaasti ja kannan koko, rakenne sekä esiintymisalue saavuttavat suotuisan suojelun tason. Suojelusuunnitelman toteutumisen yhdeksi tavoitteeksi ja mittariksi on kirjattu, että saimaannorppa palaa takaisin entisille esiintymisalueilleen ja levinneisyyttä kuvaavat tiedot osoittavat norpan pystyvän lisääntymään kaikissa osissa nykyistä esiintymisaluettaan. Metsähallitus yhtyy saimaannorpan suojelusuunnitelmassa esitettyihin päämääriin. Tässä hks:ssa esitetyt toimenpiteet ovat yhdenmukaisia suojelusuunnitelman kanssa ja toteuttavat myös näin ollen osaltaan hyväksytyä suojelusuunnitelmaa. Suunnittelualueen käytön ohjaamisessa on tarpeen mukaan kyettävä sopeutumaan norppakannassa tapahtuviin muutoksiin. Metsähallitus yhtyy lausunnonantajan näkemykseen Puruveden merkityksestä ammatti- ja harrastuskalastukselle, mikä on tuotu esiin myös suunnitelmatekstissä. Tämän vuoksi kalastuksen ja norpansuojelun intressien yhteensovittaminen on erityisen tärkeää. Mikäli saimaannorpan lisääntymistä Puruvedellä havaitaan, mahdollisia suojelutoimenpiteitä voivat jatkossa olla talviaikaisen liikkumisen ohjaaminen sekä kevät- ja alkukesänaikaisista verkkokalastusrajoituksista sopiminen. Metsähallitus on valmis tekemään yhteistyötä palvelujen kehittämisessä. Tämä suunnitelma myös osaltaan linjaa ja ohjaa palvelujen kohdentumista.

+Ei muutoksia suunnitelmaan.

SUUNNITELMAN KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS**METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA****KÄYTÖN OHJAUS, HUOLTO JA RESURSSOINTI****Suomen Metsämuseo Lusto**

Yleisen viihtyvyyden ja siisteyden ylläpitämiseksi Lusto toivoo huolehdittavan roska- ja huoltopisteiden riittävydestä. Muutamat levikkeillä olevat roska-astiat eivät yksinkertaisesti riitä matkailijakuorman ollessa suurimmillaan kesällä. Linnut ja eläimet repivät ja levittelevät täyttyneitä roska-astioita.

-Ongelma on tiedostettu myös Metsähallituksessa, ja se tulee jollakin tavalla ratkaista. Pääosassa MH:n hoidossa olevista retkeilykohteista sovelletaan ns. **roskattoman retkeilyn** periaatetta – eli alueilla ei ole järjestettyä jätehuoltoa, vaan retkeilijät/matkailijat vievät tuottamansa roskat mennessään. Käytäntö on toiminut erittäin hyvin, ja sitä on syytä harkita ainakin osittaisena vaihtoehtona myös Punkaharjulla. Yleisten roska-asioiden ongelma on, että ne houkuttelevat ”dumppaamaan” paikalla syntyneiden roskien lisäksi myös varta vasten tuotua jätettä.

+Ei muutoksia suunnitelmaan.

Metsäntutkimuslaitos

Luku 8.3 **Maastoliikenne ja muu liikkuminen**, s. 62. Miten toimitaan laittomien tulipaikkojen osalta (esim. Mäkrän uimaranta)? Harjualueella korostuu metsäpalovaara virallisten tulipaikkojen ulkopuolella tapahtuvassa tulenkäsittelyssä. Luku 15, taulukko 6, s. 66. Kärsikö aarnialueen luonne Kokonharjun luontopolun uusista linjauksista? Onko kustannuksiin laskettu myös tienvarsien raivaus ja kulttuuriväyhykkeen metsien hoito?

-Varsinkin paahteisilla paikoilla metsäpaloriski luvattoman tulenteon seurauksena on todellinen. Luvattomaan tulenteeseen voidaan vaikuttaa opastuksella, tiedottamisella ja valvonnalla. MH toivoo, että kynnyksistä luvattomasta toiminnasta ilmoittamiseen on mahdollisimman matala, jolloin epäkohtiin voidaan tehokkaasti tarttua. Kokonharjun luontopolun uuden linjauksen lähtökohtana on estää maaston kulumista ja näin ollen turvata mahdollisimman hyvin aarnialueen luonnontila. Tällä hetkellä polku on monissa rinnepaikoissa varsin voimakkaasti levinnyt ja kulunut. Polun linjauksessa on tarkoitus hyödyntää alueen vanhoja, kulutusta kestäville paikoille muodostuneita polkupohjia. Tienvarsien raivaus ja kulttuuriväyhykkeen metsien hoito sisältyvät luvun 15 kustannuksiin.

+Ei muutoksia suunnitelmaan.

VAIKUTUSTEN ARVIOINTI**Etelä-Savon maakuntaliitto**

Hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutusten arvioinnissa tulisi arvioida alueeseen kohdistuvan lisääntyvän matkailupaineen ja alueen ympäristössä tapahtuvan ja suunnitellun rakentamisen vaikutuksia tarkemmin.

-Lisääntyvä matkailupaine on ollut lähtökohtana suunnittelualueen virkistyskäyttöä ja luontomatkailemista koskeville ratkaisuille. Vaikutusten arvioinnin johtopäätös on, että lisääntyvä virkistyskäyttö voi kuluttaa alueen luontoa, mutta käytön ohjauksella haitallisista vaikutuksista ei kuitenkaan muodostu merkittäviä. Käyttöpainetta ja sen vaikutuksia suunnittelualueeseen seurataan jatkuvasti, ja tarvittaessa haitallisiin kehityskuluihin puututaan.

+Ei muutoksia suunnitelmaan.

LIITE 1. 12(12)

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN KOHTA, LAUSUJA JA EHDOTUS	METSÄHALLITUKSEN KOMMENTTI JA AIHEUTUNUT TOIMENPIDE HKS:SSA
<p>VAIKUTUSTEN ARVIOINTI Etelä-Savon ELY-keskus Etelä-Savon ELY-keskus yhtyy hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettyyn arvioon siitä, että suunnitelman toteuttaminen ei todennäköisesti merkittävästi heikennä Natura 2000 -alueiden luontoarvoja.</p>	<p>-Ei kommentoitavaa. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p>
<p>Museovirasto Lukuun 16 tulee lisätä vaikutusten arviointi myös kulttuuriperintöön.</p>	<p>-Kommentti on aiheellinen. +Luvun 16.2 otsikkoon Sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset lisätään sanat sekä vaikutukset kulttuuriperintöön ja tekstiin kappale suunnitelman vaikutuksista kulttuuriperintöön.</p>
<p>LÄHDELUETTELO Etelä-Savon ELY-keskus Tekstissä mainitut lähdeviittaukset eivät kaikilta osin vastaa suunnitelman lopussa olevaa lähdeluetteloa. Lähdeluettelosta puuttuvat tekstissä viitatuista lähteistä esim. Etelä-Savon ympäristökeskus 2008, Piri ym. 1993, Piri ym. 1995 ja Tiehallinto 2006.</p>	

Etelä-Suomen luontopalvelut

30.12.2011
3385/623/2009

kirjeenne 30.12.2011

**PUNKAHARJUN JA PURUVEDEN SUOJELUALUE- JA
TUTKIMUSMETSÄKOKONAISUUDEN HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITTELMAN
HYVÄKSYMINEN**

Etelä-Suomen luontopalvelut on viitekirjeellään lähettänyt Metsähallituksen hyväksyttäväksi Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelman (FI0500019, FI0500154, FI0500169, FI0500035). Suunnittelualueen pinta-ala on noin 33400 hehtaaria.

Metsähallitus hyväksyy suunnitelman esitetyssä muodossaan toteutettavaksi omien alueittensa osalta.

Luontopalvelujohtajan sijaisena apulaisjohtaja

Marja-Liisa Hintsanen

Erikoissuunnittelija

Timo Halme

TIEDOKSI: Etelä-Suomen luontopalvelut
Etelä-Savon ELY -keskus
Pohjois-Karjalan ELY -keskus

1.2.2017

YM5/5741/2012

Metsähallitus
PL 94
01301 Vantaa

Viite Metsähallituksen kirje Dnro 5448/623/2012, 19.12.2012
Hänvisning

Asia Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuuden hoito- ja
Ärende käyttösuunnitelman vahvistaminen

Metsähallitus on laatinut Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuudelle hoito- ja käyttösuunnitelman. Suunnittelukokonaisuuteen kuuluu neljä Natura 2000 -aluetta (FI0500019, FI0500154, FI0500169, FI0500035) sekä muita yksityisten tai valtion omistuksessa olevia luonnonsuojelualueita ja valtakunnallisiin suojeluohjelmiin kuuluvia alueita. Metsähallitus on lähettänyt suunnitelman viitekohdassa mainitulla saatekirjeellä ympäristöministeriöön vahvistettavaksi niiltä osin kuin luonnonsuojelulaki ja siihen perustuvat säädökset tätä edellyttävät.

Suunnittelukokonaisuuden pinta-ala on noin 33 400 hehtaaria, josta suurin osa (noin 20 000 hehtaaria) on yksityisten omistuksessa olevia vesialueita. Suunnitelman painopiste on lailla (137/1991) perustetun Punkaharjun luonnonsuojelualueen (653,7 hehtaaria) ja tutkimuspuiston sekä Puruveden kokonaisuudessa, joka on matkailun, virkistyskäytön ja valtakunnallisesti merkittävien suojelualueiden yhteensovittamisen kannalta suunnittelukokonaisuuden ydinaluetta. Vahvistusprosessin kuluessa Puruveden valtion alueille on valtioneuvoston asetuksella (441/2014) perustettu 570 hehtaarin laajuinen luonnonsuojelualue.

Suunnitelman ekologisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia - mukaan lukien vaikutukset kulttuuriympäristöön - on arvioitu yleisellä tasolla. Hankkeelle ei ole laadittu luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 §:n mukaista Natura-arviointia. Sen sijaan suunnitelmaan liittyy yleinen arvio suunnitelman vaikutuksista Natura-luontotyyppeihin. Natura-vaikutuksia on yksityiskohtaisemmin arvioitu mustatattiaisen (*Oxyporus mannerheimii*) ja valkoselkätikan (*Dendrocopos leucotos*) osalta. Suunnitelmassa esitetyn vyöhykejaon ja luonnonhoitotoimien on arvioitu toteutuessaan vaikuttavan myönteisesti alueen luonnonoloihin eikä suunnitelman toteuttaminen siten todennäköisesti heikentäisi merkittävästi niitä luonnonarvoja, joiden perusteella alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon. Ministeriö yhtyy suunnitelmassa esitettyyn näkemykseen ja katsoo, että hankkeen vaikutuksia ao. Natura 2000 -alueisiin ei ole edellä kerrotun perusteella ollut tarpeen arvioida luonnonsuojelulaisissa tarkoitetulla tavalla.

Metsähallituksen Punkaharjun luonnonsuojelualueen ja suunnittelukokonaisuuteen kuuluvien muiden alueiden hoidolle ja käytölle asettamat tavoitteet ja hoidon vyöhykejako Punkaharjun luonnonsuojelualueella sekä näihin perustuvat luonnonsuojelu- ja -hoitotoimet kuten myös yleisön opastaminen ja kulun ohjaaminen edistävät paitsi suunnittelukokonaisuuden

luonnonsuojelutavoitteiden saavuttamista pitkällä aikavälillä niin myös Punkaharjun luonnonsuojelualueelle sen perustamislain 1 §:ssä asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Ympäristöministeriö vahvistaa suunnitelman Punkaharjun luonnonsuojelualueen osalta asetuksen (138/1991) 4 §:ssä tarkoitettuna asiakirjana. Suunnitelma korvaa ministeriön 30.3.1995 vahvistaman Punkaharjun hoidon ja käytön runkosuunnitelman.

Ympäristöneuvos

Mikko Kuusinen

Ympäristöneuvos

Jukka-Pekka Elander

TIEDOKSI

Museovirasto
Liikennevirasto
Luonnonvarakeskus (Luke)
Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Etelä-Savon maakuntaliitto
Savonlinnan kaupunki
Suomen luonnonsuojeluliiton Etelä-Savon piiri

LIITTEENÄ

Valitusosoitus

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 226 Vösa, R., Högmander, J., Nordström, M., Kosonen, E., Laine, J., von Numers, M. & Rönkä, M. 2017: Saaristolinnuston historia, kannankehitys ja nykytila Turun saaristossa. 310 s.
- No 227 Kurvinen, L. & Westerbom, M. 2017: Allien syyslevähdysalueiden vedenalaiset inventoinnit Porkkalassa. 45 s.

Sarja B

- No 232 Pakkanen, A. 2017: Pyhä–Luoston kansallispuiston kävijätutkimus 2015–2016. 93 s.
- No 233 Karppinen, P. 2017: Punkaharjun ja Puruveden alueen kävijätutkimus 2016–2017. 72 s.

Sarja C

- No 145 Metsähallitus 2017: Kevon luonnonpuiston ja Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 178 s.
- No 146 Metsähallitus 2017: Kolin hoito- ja käyttösuunnitelma. 171 s.
- No 147 Nylander, M. 2017: Repoveden luontomatkailusuunnitelma – Repovesi 2025. 52 s.
- No 148 Metsähallitus 2017: Päijänteen kansallispuiston ja Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 107 s.
- No 149 Meahciráđđehus 2017: Geavu luonddumeahcci ja Natura 2000 -guovllu dikšun- ja geavahanplána. 180 s.
- No 150 Metsähallitus 2017: Pihlajaveden Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2011–2020. 82 s.
- No 151 Metsähallitus 2017: Mustarinnantunturin ja Kiekkikairan hoito- ja käyttösuunnitelma 2014–2029. 86 s.
- No 152 Metsähallitus 2017: Haapakeitaan alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 94 s.
- No 153 Kyöstilä, M., Sulkava, P., Ylläsjärvi, I. & Ylläsjärvi, J. 2017: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston reitistösuunnitelma. 73 s.
- No 154 Metsähallitus 2017: Oulujärven retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 100 s.
- No 155 Metsähallitus 2017: Oriveden–Pyhäselän Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 103 s.
- No 156 Metsähallitus 2017: Kauhanevan–Pohjankankaan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 114 s.
- No 157 Metsähallitus 2017: Pyhä–Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 86 s.
- No 158 Metsähallitus 2017: Syötteen luontomatkailusuunnitelma 2017. 100 s.

ISSN-L 1796-2943
ISSN (verkkojulkaisu) 1796-2943
ISBN 978-952-295-207-3 (pdf)

julkaisut.metsa.fi